

Бақытжан Раисова

Дүй
патшалығы

УДК 821.512.122

ББК 84 Қаз

Р 16

Раисова Бақытжан.

Р 16 АЙ ПАТШАЛЫҒЫ. Өлеңдер. – Алматы, «Орхон» Баспа үйі.
2012. – 308 бет.

ISBN 978-601-80242-0-7

Өлең өлкесіне сонау 80-жылдардың басында қанат қаққан Бақытжан Раисова – өзінің сыршылдығымен, ойшылдығымен, тек өзіне ғана тән жазу мәнерімен көпке бірден танылған ақын. Бұл жағынан Бақытжан өнердегі балаңдықты, қалам ұштау мен қалыптасуды ұзақ тәжірибе етпеген талант. Бір сөзбен айтқанда, ол – үйреніп ақын болмаған – о баста ақын болып туған үлкен дарын иесі. Бұған оның сол баяғы... 80-жылдары қағазға түскен ең алғашқы өлеңдерінің өзі-ақ дәлел.

Бақытжан үшін көп жазу – мақсат емес, не жазса да, қалай жазса да тек қана жақсы жазу – басты мұрат. Ақынның сол мұрат үдесінен шыққанын қолыңыздағы осы жинаққа кірген кез-келген жырдан анық байқайсыз.

УДК 821.512.122

ББК 84 Қаз

ISBN 978-601-80242-0-7

© Раисова Б. 2012

© «Орхон» Баспа үйі. 2012

АЛҒЫСӨЗ

**...Қап-қара түн ұйқымды ұрлап еді,
Бір ғажайып толқын боп туған еді.
Сені мен мен аңсаған нұрлы дүние
Тереземнің түбінде шулап еді,
Шулап еді... Сонан соң тынған еді...**

Беу-беу, жарқылы көздің отын жеп, көкіректі күмбір күйге толтырып, былқ-сылқ басып өте шыққан керім жастық шақ-ай! Дәл осындай қысқа болармысың?!

Желегі желкілдеген уайым-мұңсыз жастық шақты ғана емес, жалпы Жаратқан Иеміздің адамзатқа еншілеген ғұмырының тым-тым қысқа, қамшы сабындай шолақ екендігін біле тұра, сонау балауса балғын шағымызды көксеп аһ ұра егілетіміз-ай! Нұрлы да, сырлы тазалық әлемі! Басымызды тау мен тасқа ұрып, Балқан тау асып кетсек те енді қазір сонау бір жусан кілемді керімсал шақтың басымыздан бұлбұл ұшқанын, қайта айналып соқпасын мойындағымыз келмейіні рас.

Ғұмырдың өзі – сағыныш... Бақытжан-ақын соны айтады. Терезе түбінен шулаған жасыл желекті жас ғұмыр... Ар мен жан тазалығынан бастау алатын, Сіз бен біз аңсаған -Нұрлы дүние!..

Өткен ғасырдың 70-80 жылдары қазақ көркем әдебиетінің шарықтап тұрған кербез шағы болатын. Ал көркем әдеби «Жұлдыз» журналының қазақтілді қазақтардың, құдайсыздар қоғамында тірлік етіп жатқандардың құраны іспеттес киелісі болғаны шындық. «Жұлдыз» – қазақ әдебиеті классиктерінің еншісі еді. Онда майда-шүйделердің жыр, әңгімелері басылмайтын. Сол арқармүйіз журналда жап-жас студент қыз Бақытжан Раисованың өлеңдер топтамасы жарқ ете қалғанда, Алтайда жатып айран-асыр болғанбыз.

Одан бері де ширек ғасыр өтіпті. Қуанышы мен қасіреті, сүйініші мен күйініші тайталасып итжығыс түсіп, аласапыран күй кешіп жатқан алмағайып жылдар Бақытжан-қыздан толысқан, не нәрсеге болсын философиялық оймен қарайтын,

Бақытжан ақын жасапты. Десек те, сезім сәулесін түрткілеп ойнайтын ойнақы, кей-кезде тым мұңлы, тым-тым шерлі ақын-қыз бейнесі сол құлын мүшесі бұзылмаған қалпында қалыпты.

Аспанның бұлттарымен егіздеймін,
Жаудырап қарй берем. Нені іздеймін?
Көгілдір дүниеде көшіп жүрген
Көк аспан ақша бұлтқа – теңіз деймін...

Ақын аярлық пен қаскөйлік, жәдігөйлік пен алаяқтық, мейірімсіздік пен қатыгездік жайлап бара жатқан Жер-жаһаннан көңілі қалып, көп торығады. Содан да, «қара бұлттардың қабағын бағып, аспан жаққа «көп қарайды». Ақын жаны тазалыққа тым құштар. Әй, қайдам, Жер-Ананың ит сілікпесін шығарған адамдардың улы тұяғы енді жетіқат көктің де шапанын жыртып, қолтығын сөгіп, лайламас деуге сену қиын-ау!

Бақытжан – туа біткен лирик. Кейбір шамырқанған, балағына шок түскен шақта жазылған азаматтық, патриоттық әуенді өлеңдерінің өзі де әп дегенде қолына шашақты найза алып шыққанымен, іп-лезде сабасына түсіп, лириканың абат бағында серуендеп жүргенін сезбей де қалады.

Бақытжан – ұлтжанды ақын. Ұлтының руханиятын өз Отанында төрден көре алмай, пұшайман күй кешеді. Нәп-нәзік жаны шырқырай егіледі.

Тіл жазықсыз жараланды. Не шара?
Тіл жазықсыз жазаланды. Не шара?
Батып бара жатыр еді құрдымға
Жан дауыспен тоқтағаны осы ара.

Заман сұры асырғанда айласын,
Өзге тілдің көремін деп пайдасын.
Бабалармен көшіп кеткен бақиға
Сұлу тілім, шербет тілім қайдасың?!..

Ақындық қуат-қарымы мол ақын қарындасымызға бір кем дүниенің айтылмаса тағы болмайтын назы бар: «Баяғыда өнер Олимпі Алматыны талақ етіп Алтайға қашпауың-ақ керек еді. Әттең...»

*Әлібек Қаңтарбаев,
жазушы-публицист*

Мен Бақытжанның балдырған дауысты өлеңдеріне шын қуаныштымын. Жас ақындар осылай жазса керек. Бұл өлеңдерде ақындық шынайы сезім, ол туғызған өрнек бар. Талапты жастың болашағынан үміт етіп, ақ жол тілеймін.

Гафу Қайырбеков
(1981 ж. «Қазақ әдебиеті»)

РУХ ДАУСЫ

Қанаты таудың бар менде,
Аспан ем жерге түспеген.
Түйсігім неден шерменде, –
Қайғының суын ішпеген?!

Боталап айдың жанары,
Боздады неден жүрегім?
Мандайым – ардың табаны,
Бойында – жаны білемін.

Баяғы жылау – қай жылау?
Керуен салған Күнтауым.
Шөліккеп іште зар жүр-ау –
Бұршақ қақ ішпес тұлпарым.

Күн өлген сайын бір өліп,
Еліме елдік тіледім.
Төбем бір көкке тіреліп,
Шағылып айға білегім.

ҚАР МЕН ҚАРҒАЛАР

Қарға еске түсірді қаралығын көктегі,
Қанаттарын комданып, бір-біріне беттеді.
Мың жыл жасап сандалған бір топ қара құзғынды
Өзің дағы көресің, тұрсаң біраз шеткері...

Қарға малып канатын, күркілдеді кәрі емен,
Қарғаларды дәл соның төбесінен көрер ең.
Аппак кебін жамылып, сұлық жатқан көшеге
Ақыл айтты қарғалар қайта-қайта шегелеп.

Ақ қарда мін жоқ еді – күліп жатты жарқырап,
Кіршік түспей қылауға, күн тамшысы жалтырап.
Аппак әлем ішінде қара канат суылдап,
Түршігеді бар денем, тұла бойым қалтырап...

УАҚЫТША ӨЛУ

Жан сан рет көтерілді
тәнді тастап, аспанға.
Сонда оның көргендерін
айналдырдым дастанға.

Қыран біткен қартаймай-ақ,
айырылды күшінен.
Қауырсынын бұрқыратып,
жалмап отыр күшіген.

Өңі қашып бозарады –
ақ пен қара соғысы,
Тамырынан суалады
мықтының да зор ісі.

Қызғаныштан жарылғандар
асырады айласын.

Мағжандарға у жасаған
көріп ақыл «пайдасын».

Жұматайды жоқ санайды
аттанғанша ғарышка.
Тастан тұғыр орнатады
өлтіріп ап арысқа...

Шындық сөзге ашылмайды
Жақтарының кірісі.
Жорғалардың айнымайды
жылтыр, жылмаң күлісі.

Мына базар жан саудалап,
арды арзанға береді.
Ана базар алты алаштын
абыройын төгеді.

Аңқау елде арамзалық
Тамыр басып көреді.
Қазак жері... қайсар ғой деп,
Қабырғасын сөгеді...

Тіл дегенім тіліп түсер
Садақбайдың* таспасы.
Жонарқаңыз осылады –
Отырардың какпасы.

Айдаһарға айналды да,
қарашының қақ басы
Өзендерді жұтып қойды
әмірші мен датқасы.

Дала кетті, қала кетті –
алды бәрі іштеніп.

* Садақбай – О. Бөкәйдін кейіпкері

Кебін киді кемел ақыл –
кемеңгер ой іште өліп.
Ойда жоқта көктен түсіп,
жерге жеті қарақшы,
Сыбайластық жатып алды
сахарада түстеніп.

Өзін-өзі мақтағанда –
«Өліммен тең» демеді
Сор батпақтың иісін сезіп,
Бірін-бірі демеді.

Өлексеге анталаған
қарға шуға шыдамай,
Жерді тастап аспанға ұшты
ақындардың өлеңі.

Құлагердің қасіретін
бәрі ұмытып қалған тез.
Қаламгерді қаралады
Қазтуғаннан қалған сөз.

Жалықтырды көбік езу
бәрін айт та, бірін айт.
Көз алдында Қодар самғап,
Халық естен танған КЕЗ.

Көп жылайтын
 біздің ауыл бұлттары
 Тау басына кара аспанды төндіріп,
 Жаңбыр жасты менің бала кездерім
 Тау түнерсе,
 қалатұғын қайғырып.

Шыңға шаншып шашының бір өрімін,
 Кемпіркосақ нұр өрмегін құратын.
 Қара суға қатты езілген жүрегім
 Көпке дейін жұбана алмай тұратын.

Көк нөсермен бірге жылап, бірге еріп,
 Естен кетпес шалғын кешкен күндерім.
 Тастан-тасқа секіретін
 Күн көріп,
 Болмысым ғой бұл менің...

* * *

Қоқыстардан тазартып ем әлемді,
 Таулар құлап шаң борады ал енді.
 Өтіріктің даусы шығып шынайы,
 Жоктау айтты бар өнердің құдайы.

Жан саудасы қызып кетіп өртенді,
 Ар пайданың тозағында өртелді.
 Бір Галилей еді жердің құрбаны,
 Жермен-жексен болды таным шыңдары.

Жалғ-а-а-а-н еді мәңгі өмірдің алдында,
 Жалғ-а-а-а-н еді көрген рахат, қайғың да.
 Ақша алдында ақылың мен айбының
 Аласарды не керемет бар мұнда?!

Көлден шығып қамалды Аққу шөлге кеп,
Еңлік үшін өлмейді енді ер Кебек.
Құсық жуған күйін кештің жабының –
Қайғы басқа, шер бөлек.

Жаттанды әрі жасанды еді айнала,
Шыр айналып шықты аланды ой-дода.
Менің жаным ой-кебінге ораулы
Жусан иісін аңсаған бір боз дала...

ҚИЯЛҒА ҚОНҒАН ШЫНДЫҚ

(баллада)

Соғыстың салған ойраны – күйік
Халыққа түсті азаптың бәрі.
Отаны бірге орманы күйіп,
Оққа төселген қазақтың жаны.

Төңкеріп жерді, төндіріп аспан,
Бебеулеп тұрды қайғылы нала.
Ерлерім – шейіт ерлігі – дастан,
Қалғаны соның зар-мұны ғана...

...Оралды ерлер, жаралы да бар,
Қырғыннан қалған аманы да бар.
Аңырап дауыл, бораны борар
Боз үйге шапса, қаралы хабар.

Аруана зарды таратамын-ай,
Қара қағазға төгіп жасымды.
«Ерлікпен қаза...» Ағатайым-ай!..
Тастадың кімге қарындасыңды?..

Оянды жұмбақ қиялы сенім
Көңіл түбінде сол күні баяу...
Көл қылып жасың көріспе көзім,
«Ағаңның келер күні де таяу...»

Еңіреу де бозым, бауырым деген
Қамқор үнінді сағындым, аға,
Сұмдықтың тарттық ауырын неден,
Сорқұдық ойдан сарылды дала.

Жан-жарым келді соғыстан аман,
Боз үйге сонда бозторғай қонды.
Құс жолын сайлап, қырандай самғап,
Алпыс жыл ағам қайта алмай қойды.

Сәуегей болдым, күнмен дөңгелеп,
Бүр жарды жылда жап-жас үмітім.
Ағатайымды өлдіге санап,
Ақылым ауып құладым бір күн...

Ояндым содан, оңалып санам,
Оқиға тіздім басымнан өткен.
Атамекенге адасып жеткен
Ағатайымды... жерлеген екем...

Ол рас, шыным. Асқар тауларым
Басын көтерді еңсесін тіктеп.
Жалған боп шықты ағамды жұтып,
Айдаһар толқын алғаны бүктеп.

...Өртенген село. Жарылып бомба,
Жарықшақ тиген қадалып сонда.
Араша кез боп өзекті жанға
Ағайым аман қалыпты зорға.

Баласы өлген кейуана келіп,
Ағамды ұза –а-а-к емдеген екен.
Қол-аяқ семіп, қайраты кеміп,
Мінеки, содан келмеген екен.

Қанатсыз тұлпар, құрақсыз көлім
Көкжиегімде көлбеген еді.
Ағатайым-ай, сарғайып елін
Кәусарын аңсап шөлдеген еді.

Оралып солай, жан қиған ағам –
Байланған жерге кіндігім еді.
Кешіргін, Алла, кешіргін, адам,
Қиялға қонған шындығым еді...

АСПАННАН НҰР ЖАУҒАН КҮН

Армысың Абай!
Өскеменнің төрінде
Бой көтерген ақыл-ойдың алыбы,
Кеңістікке бет алған бір халықтың танымы
Жерге оралған пайғамбардың мүсінін
Жуындырып алайын деп Тәңірі?!
Бір ғасырдың қысасы мен құсасы –
Көз жасы боп төгіп өтті жауыны.

Санада ойнап Сарыарқаның сарыны,
Түптен толқып қазақы ұлы сабыры...
Бара жатты Рух биіктеп сәт сайын
Қара тастан аршып алып кеудесін,
Бір күдіктен арылып...

Келе жатты Абай өзі
Жидебайдың жазығында аяндап,
Көкірегін шер буып, адамзатқа алаңдап,
Ел- жұртының естен танған намысы
Ескерткішпен қауышқан сәт оянбақ?!

Қалай ғана қара басып қалғысын,
Қара бұлтты қақ жарғандай тау мүсін.
Абайымен көріскенде кәрі-жас
Шырын бақтың дәмін татып көрді шын.

Қай заманда жарылқаған жарлысын,
Асқақтатар данышпанын, ойлысын.
Жұрт жиылып, әлденеше күбірлеп,
Азат күнге айтып тұрды алғысын.

Ырыс жуған нұрмен жудым бетімді,
Шанағынан тасыды күй не түрлі.
Қазақ тағы мәрт бір ойға бекінді –
Ар жолынан айнамайтын секілді...

Тірлігімнің жаңа кірді шырайы,
Тозған тілдің оралса екен шұрайы.
Оралса екен ділім, дінім өзіңмен,
Тас тұғырға қонған Абай –
Дана сөздің Құдайы!

ТУҒАН ЖЕРГЕ ТАҒЗЫМ

Көк сағым көз алдымда дірілдеген,
Нұр төгіп көк кірпігі ілінбеген.
Армысың, алтын қанат туған жерім,
Тасының ауырлығы білінбеген.

Бастаудан бас ала алмас мөлдір сезім
Кәусардан қандыратын келді кезің.
Жауһарын сұлу жердің көріп тұрып,
Гауһарын күнге ойнаған берді сөзім.

Көк тіліп қыран ұшқан шағылдарын
Арша тау, шырша белең, кайыңдарың.
Өзіңе деген ұлы махаббатты
Тереңге тартады екен тамырларың...

Сіңіріп шексіз әлем сағымдарын,
Ай ілген маңдайына ауылдарым.
Шанақтың** сыңсығанда сыбызғысы
Тымық түн, тынып бір сәт дамылдадың.

** Шанақ Ауғанбаев – Катон–Қарағай ауданынан шыққан белгілі сыбызғышы, күйші, ел басқарған адам.

Долы өзен сарнап аққан сай-саладан,
Кер Бұғы тас қиядан тайсамаған.
Мойыл мең, қарақат көз табиғатым,
Жанымды жамандықтан аршалаған.

Болмысыңды танымын сені ұғумен,
Қайсарлығың таласқан көрігіңмен.
Періште пәктігіңе жол беруші ем,
Кезігіп тауда ойнаған елігіңмен...

АДАМ ІЗДЕУ

Өзіңсіз өтті әр таңым,
Шырынын ойдың сарқамын.
Күмбір де күмбір даланың
Сарқынды күйін тартамын.

Төбесі көкке шаншылған,
Тұлымы жерде жаншылған
Төрт көзі түгел түмен жұрт
Тобымен тіктеп қараса,
Адам аз ба деп қорқамын...

Айнасыл жүздер шошытты,
Аспанға шындық көшіпті.
Көп күткен арман елшісі
Керуенімен кешікті.

Жасампаз емес, жасампоз
Сақалын бояған көп жылпос
Айшың боп асқақ тұратын
Адам боп қалса, қалсын дос.

Алтай да болып аңырдым,
Алдына келіп Тәңірдің.
Құсығын жудым кәуірдің,
Адам таба алмай ауырдым.

Өзеннен қалған шөлдеймін,
Өзімді көмген көрдеймін.
Бәйтерек түптен суалды
Дегенге ғана сенбеймін.

Төзімнен сауға сұрағам,
Тәбәрік жырым – тірі адам,
Көп ішінде бір жалғыз...
Азамат жүр деп жұбанам.

ӨКІНІШ

Сандалды сақтай алмай сана бүгін
Жүрекке жетпей өлген шала жырың,
Күн бетін жаба алмаған қалың шіркей –
Өзін-өзі мақтаған қаракұрым.

Ит жүгіртіп, өнерге ине салған,
Даусы жоқ, даң- дұны көп төлеп алған.
Қара божбан қарға да қақ төрімде
Бас иіп, жұрт шуласып көне қалған.

Газеттен әуре болма өлең іздеп,
Қаптады құнсыз кітап сөремізде.
Бассыз бір құбыжық кеп атой салды
Заманның қабырғасын сөгеміз деп.

Біреуден артта, біреуден көш ілгері,
Кезіне келіп қаппыз көшірменің.
Ауырдың үсті, жеңілдің астыменен
Не болсын жібек жіптей есілгенің.

Қас жүйрік тоқтай алмай шабатұғын,
Астына ап қара маржан канатының.
Біле ме бұл шіркіндер уақыт бір күн
Тымақтай сілкіп-сілкіп алатынын?!

АДАСУ

Қалталы байды таңдасаң,
Қапалы жанды алдасаң,
Ауыр жүк артып ардың да,
Мойнына тас байласаң –
Су түбіне кете ме?!

Қорлыққа зорлық жалғасаң,
Өзінді зор деп ойласаң –
Бәйге алғандай – далбасаң
Қырына алып көзінің
Өлең елең ете ме?!

Ойнақшытып көзінді,
Жүз мәрте сатып өзінді,
Бейнелеп берсең уақытша
Бас кейіпкер – Сезімді, –
Шырқырап шындық өше ме?!

Айнасыл кеппен айнысаң,
Күн шыққанда – қалғысаң,
Жалпылдақ жеңді түбі деп,
Жаңалық ашып қарғысаң –
Жақсылық – жердің кіндігі
Көмем деп біреу кесе ме?!

Адамдық – аспан рендес,
Құлпырар жүзі гүл өндес.
Адамның бағы бармақтай,
Ақиқат тағы төр жакта-ай,
Сен адасқан екен деп,
Жел аударған қаңбақтай,
Жосылып бір күн көше ме?!

КІМНІҢ ЖҰРНАҒЫ?

«Ов» пен «ев»-тен арман бүгін арылу,
Бодандықтың тұманынан айығу
Ұят болды-ау ана тілдің алдында
Өзге тілдің жұрнағына бағыну

Қуанамыз тегін жазса бір кісі
Жұбанамыз оралғандай жыл құсы
Ұрпақтарға аманат деп білеміз –
Момышұлы Бауыржанның үлгісі.

Бұл жұрнаққа үйренісіп кеткенбіз,
Намыссыздық құрдымына жеткенбіз.
Тас кепештен айрылғысы келмейтін
Мәңгүрт ұлдың қасірет күйін шеккенбіз.

Өткен ғасыр кетті осылай арманда
Оян ұрпақ, үміт бүршік жарғанда.
Ов пен евтен қамыт киген бір ғасыр
Бізден басқа халық бар ма жалғанда?!

ОТАНҒА

Күрсінісім – күйзелісім емес еді күнәдан
Қарапайым өлең жаздым,
Жайымды жоқ ешкім менің сұраған
Адамға адал,
Іңкәр болдым,
Бас идім тек Отанға.
Жағалауда ой кештім мен
Алып күн суға батарда...
Алмағайып күйге түссе ізгі елім
Күмбір күйден,
Жырау жырдан –
Өле алмаған өз рухымды іздедім
Рас сені батырларша
жаудан қорғай алмадым
Әр уыста қан боп кеткен
тілінді айтып зарладым .
Көне түркі әуенімен жан ағысым үйлесті
Бір ғасырда толастамас
теңіздердей күй кештім...

БАҚЫТЫМ – ЕРТЕҢ

Бақытсыздық басыма орнағандай өкіндім,
Гүл өрсе де алдымнан дүние – қызық не түрлі
Қарызы бар жанымның ілініп тұр жарығы
Бабам бүгін күніреніп жылап жатқан секілді...

Шегіндіріп шешен тұр кері бұрып уақытты,
Мадақ жырын тудырған жырау тілім жақұт-ты
Өз тілінде сайраған бозша торғай тағдыры-
Бізден басқа халықтың бәрі-бәрі бақытты.

Сарнауық үн басыма қайдан келді сар желіп,
Аруана емес пе ек жібек созған арда еміп.
Құл саудасы секілді базар қызып тұрғанда,
Аман қалған не болсын жаның үшін ар беріп.

Күйді менің өзегім, өртенді ішім не керек,
Шұбар тілмен ұрпағым үкім айтты шегелеп.
Ғасыр бойы қазылған Сорқұдықтың түбінен
Желмаядай будан тіл жортып шықты керемет?!

Ай туады аспанда – әділетті ақ нұрым
Адалдықтың әйгілеп құлан-таза пәктігін.
Кеңістіктің жүзіне қараймын да сыр бағам –
Алып ақын алты ауыз ақ уызбен жырлаған...

Тереземнен төгіліп, алақанға сыймаған,
Шыдай тұр деп әлі де ақыл айтты нұр маған.
Шыдай тұршы әлі де, жусан иіс жарығым,
Жырау желге шалқытып, шексіз дала сағымын.
Мен дегенің – алаштың пәрша-пәрша тілінің
Құзар шыңның басында шырқыраған жанымын...

Жылай берсем,
 Бізге бақыт бере ме –
 Боз жусандар, төбелер...
 Жылай берсем, дауыл ұйтқып,
 Көңілімнен қаңбақ ұшып жөнелер.
 Жылай берсем,
 Тіл тағдыры оңалар ма жетімек,
 Ақын біткен жадау тілдің жанынан
 Жоқтау айтып, ақтық байлап өтіп ек...
 Жылай берсем,
 Сүт бергендей анамыз,
 Күн сүйгендей қуана ма даламыз?
 Жылай берсем...
 Жыламаңыз,
 Мен де тыйдым жасымды,
 Сезім селі өксіп-өксіп басылды.
 Қоңыр мұнмен күйге толды көкірек
 Тұрдым үнсіз...
 Сабыр сақтап шетірек...
 Жайлап, зарлап
 тағдырыма айта берсем өкпені,
 Жаратқаным жарылқар деп
 ойламаймын тек мені
 Қарап тұрып кара басқа
 не болды екен бай-байлап,
 Сыңғыр-сыңғыр толқын туған
 су түбінде қайғы ойлап
 Тау мен дала тебіреніп,
 тоқтау айтса бір ауық
 Намысынды келтіреді
 Күздің бұлты жылауық.

БҰЛТТАН ШЫҚҚАН ШҰБАР ТІЛ

Тіл туралы жазамын
Өз анамның тілінде мен.
Өлең еді – өрт тілім – әулиенің
От жүрегін ерітіп уілдеген.

Жалықса жұрт жалықсын күн сұраудан,
Үміт өшіп, мейлі таусыл арман.
Бір әділдік бар болса қара жерде –
Бұлттан шыққан шұбар күн – шұбар тілден
Найзағайға тілініп, аршылар жан.

Екі қолың төбеңе қоя берме,
Түңіліп, көп түкірген көлге төнбе.
Қыран самғап, тұлпарлар дүрілдеген
Атамекен жай қалғып жатқан жер ме?!

Тағы түсті еркін, бос... дала тезге,
Тіреліп тұр ат басы жаңа кезге.
Сана сөзін айта біл бабамыздың
Токтай білген кәдімгі қара сөзге.

ШЫНДЫҚ ҚАЙДА?

Шындық бір күн оралады, қарағым,
Шөпілдетіп сүйерсің сен табанын.
Шындық, тіпті, өле алмайды ешқашан
Түкпірінде дамылдайды сананың.

Шынның өзін Құдай деген Шәкәрім
Періште боп құстай ұшып жет, арым.
Қызыл арай ақиқаттың алдында
Адам деген әлсіз қызылшақамын...

Ысырамын терезенің пердесін
Мұн басқанда домбырамның пернесін.
Көз қарығар шымылдығын желпіген
Жарықтықты көңлі соқыр көрмесін.

Дәл осылай ашылды алдан бір арай
Қара батпақ қараулыққа қарамай.
Жоқ етем деп шашты маған топырақ
Мен жарқырап шыға бердім бұ қалай?

Мағжандардың бағын енді түсіндім,
Ұлы өлеңнің алдына кеп кішірдім.
Найзағайы ойнап қайғы – бұлттардың
Алла атымен аспаннан жыр түсірдім.

ҚЫЗЫМА

Алақаннан ұшып барасың
Өзіме әлі баласың.
Қиялдан қанат тағасың
Қияға барып қонасың.

Балалық шақтың жағасын
Қалдырып кетіп барасың.
Жалғайсың өмір арасын
Отаудың отын жағасың,
Анаңның көп қой тілегі,
Жан ботам, саған жанашыр.

Әкеңнің аппак гүлі едің,
Жаралған бірге жүрегін.
Азаматыңмен ағарып,
Ат басын елге тіредің.

Аккөңіл, аппак адалым,
Еркесі тау мен даланың.

Өзінді тосып тұр бүгін
Отбасы дейтін қоғамың.

Туыстың туған айысың,
Бәрінің қымбат жанысын.
Сағынып, іздеп жүрерсің
Әкеннің ғана дауысын.

Жылама, қызым, жасыма
Ізгі бол жаңа жұртыңа.
Жанарыңа жылынсын
Жақсылық жаса асыға.

Ата-енең болсын ардағың
Жадырап жүрсін жан-жарын
Тастай боп түскен жерінде
Ұлпадай болсын салмағың.

Аман бол, енді, ақ балам,
Ананың сүтін ақтаған
Жарқырап тұрсын маңдайың,
Босаған құт боп аттаған.

* * *

Бұқтырманың толқыны
Жағалауды өпкен жер.
Қарағаны қайысып,
Қарақатқа бөккен жер.

Қарағайы қаумалап,
Қара нар таулар шөккен жер.
«Шағылдағы» шынардың
Шығыстан таңы көрініп,
Басы көкке жеткен жер.

Ардақ атаң аңкылдап,
Ерен еңбек еткен жер,

Абзал апаң жарқылдап
Өнеге тастап кеткен жер.

Қызмет қылған жан беріп,
Әкеңе сүйеу болған жер.
Жусанын жырдың түлеткен
Анаңа тіреу болған жер.

Кер маралы керіліп,
Әлемге даңқы тараған
Жанға шипа арман жер.
Қасиетімен құт дарып
Шүмектеп ырыс қонған жер.

БЕТАШАР

Келін келді көріңіз,
Көрімдігін беріңіз,
Жаңа түскен келінге
Мейірімді төгіңіз.
Ақ босаға аттаған,
Аппақ жолға бастаған
Иманы ұйып жүзінде
Тіл қатуға батпаған
Жалғасады тегіңіз,
Жазылады беліңіз.
Болып тұр ғой, жамағат,
Қуанатын жөніңіз.
Жырдан соққан сарайым,
Домбырамды қағайын.
Махаббаттың алауын
Жалғыз өзім жағайын.
Күйден нөсер төгейін,
Ән-думанға бөлейін.
Дауыл тұрған теңіздей
Буырқанып көрейін,
Тілегіңе көнейін,
Бетін ашып берейін.

Жаңа түскен келінді
Өзім бірге көрейін.
Сөздің басы – сәлемнен,
Ізеттілік келіннен.
Осындай қыз өсірген
Айналайын еліңнен.
Қала, дала, ауылың,
Қуанып тұр қауымың.
Қайын жұртқа, келінжан,
Керек сәлем салуың
Тойды күткен бала бар –
Разы болсын бабалар.
Дария көңіл дана бар-
Қарияларға – бір сәлем.
Шаңырағым деп шарқ ұрған,
Алдыңда асқар тау-тұлған
Қайынатаң бар – қамқорың,
Көңілі қымбат алтыннан.
Қуаныш сыймай қойнына,
Сөзін түйген ойына.
Қайынатаңа , келінжан,
Иіліп сәлем бере ғой.
Сән кіргізіп тойына!

Бәйек болып күнімен,
Кірпік ілмей түнімен.
Ұлынан мың айналған
Үйленді ме деп шынымен.
Түтінін түзу ұшырған,
Айбынын ұлдың асырған.
Осы тойды армандап,
Енең ұйқы қашырған.
Қызындай көрер өзінді
Қайын енеңе бір сәлем.

Еңбегі елге әйгілі,
Бермеген бас бәйгіні.

Ел-жұртының панасы,
Арқаланып қаласың,
Көрінгенде қарасы.
Міне осындай ағалар,
Келінжан-ау, қарап ал.
Әулеттің бар қаймағы –
Ағалар деп саналар.
Ағаларға бір сәлем!

Апай деген бауырмал
Ақжарқын бір қауым бар.
Қалай болар екен деп,
Қарай-қарай қабылдар.
Қаздай тізіп қатарын,
Әсемдеген отауың.
Көрімдігін дайындап,
Келіп тұрған апайың,
Апайыңа бір сәлем.

Тату болса абысын,
Мол болады табысың.
Жақсы болсаң-жақының,
Жаман болсаң-алысың.
Істің ретін білетін,
Сырын айтып жүретін.
Қайын жұрттың қамын жеп,
Әулет үшін күйетін.
Абысындарға бір сәлем.
Ет кесетін етінен,
Сайыпқыран шетінен.
Жездесі емес осы үйдің
Қазығы боп бекіген.
Жақсы жезде – ағаңыз,
Алтын тонда – жағаңыз.
Кем болмайды, келінжан,
Балдыздардан бағаңыз.
Жеделерге бір сәлем.

Көріп қуан халқыңды
Ақ мандайлы, келінжан,
Қара шашын толқыңды
Желек жапқан келінжан.
Ағайынға, бауырға
Тыныс берген, келінжан
Кебісіне оралып,
Ырыс келген, келінжан,
Ақ боз үйдің есігін
Айқара ашқан, келінжан,
Көрем деген көп туыс
Анталасқан келінжан
Көбейді деп кісіміз
Келген жерің мақтанар
Оңға басып ісіміз
Береке-бірлік сақталар

Үш жұрттың бірі – нағашы
Қайыңнан болар ағашы
Көлеңке болар панасы
Ақылшыңыз жанашыр
Уәдесінен таймаған
Осы тойға жүгіріп
Қырық серкешін арнаған
Нағашыға бір сәлем

Тойдың сәні – жиендер
Отқа жақын күйем дер
Жасалады дастархан
Жайылады кілемдер
Нағашыға еркелеп
Баса-көктеп кірем дер
О да көрсін ырымдап
Ақ жүзінді келінжан.

Дос-құрбы деп шырқаған,
Жарыңа жақын біртабан

Бір самауыр шайың мен
 Дайын тұрар бір табан
 Қатар-құрбы бір жүрер
 Той қызығын бір көрер
 Босатып бидің буынын,
 Ән сабасын төңкерер
 Ау, келінжан, келінжан
 Басың жерге жеткенше
 Кезің келді еңкейер.

Қанат болар қол десең,
 Сусын берер шөлдесең
 Ер болады ер десең
 Ел болады ел десең.
 Бозбаласы қаланың
 Әз баласы ауылдың
 Жеңгемізді көрсек деп
 Той дегенде сабылдың
 Жеңгеңізді көре ғой,
 Көрімдігің бере ғой!

Елдің көркі – қызы бар,
 Бал-бұл жанған жүзі бар
 Жастық шақта нұрланып,
 Жібек талдай сызылар.
 Бәрін келер білгісі,
 Келер бірге жүргісі
 Қайын сіңлің сырласың –
 Қыз елінен – бір кісі.

Келін, келін, шаршама
 Жаңа туыс қаншама
 Беташарды балбырап
 Тауып айттым тамсана.
 Үйді нұрмен аршала
 Жұмыспен жүгір жан сала

Сүйікті бол жарыңа,
Сүйкімді бол баршаға.
Шығарып сал мені де
Халайық жұрт қол соға!

* * *

Ғұмырда саған жеткізе қоймас
томпайған мына төбелер.
Тау болып қатты сен жакка қарай
бет алған аппак кемелер.

Баяны да жоқ, жауабы да жоқ,
жаныма арман не берер?
Егіліп өлген батырым десем,
ақиқатыма сенер ең.

Түсіме келіп ояттың бүгін
сезім бе киген кебенек?
Мұңлы бір жандар кезігіп бірде
жаңбырдай жасты төгер ек.

Ұмыттым, рас, баяғы заман...
жайлауын жаздың мекендеп.
Алыстап кеттім, Сағыныштарым
Аралға батқан екен деп...

Жаны ізгім менің, жарығым болшы
Ғайыптан түскен сен аппак.
Жап-жас күнімде жасыммен сіңген
табиғатыма қонақтап...

СҮЙІНІШ

Білмеймін неге ынтық екенімді,
Қасиет, қадіріңе жетерімді.
Білемін бозторғайдай жүрегіммен,
Әйтеуір ғашық болып өтерімді.

Теңіздің сүйіп едім толқындарын,
Кең далам, сағым ойнап жарқылдадың.
Есейгенде түсіндім ғайбат сөзден,
Қалқалап, қорғаштайтын халқым барын.

Тауды сүйдім, сүйендім, кара көрдім,
Келеді де тұрады бара бергім.
Қауқылдаған қарт таудың етегінде,
Кіп- кішкентай келеді бала болғым.

Махаббатпен сөйледім жарым десем,
Балаларым өседі бағымда әсем.
Ошағымда от жанды шалқып, лаулап,
Бақытым деп сүйіндім, барым да сен...

Күй тыңдасам, күңіреніп сала бердім,
Қобызынан қазақтың нала көрдім.
Уызымды шығармай уысымнан,
Ақ перзенті боп қалдым кара жердің.

Биік іздеп, тоқтадым тереңге кеп,
Елік сезім әрнеге елеңдемек.
Бал ұйыған асықтай жүрегіммен,
Тәңірідей табындым өлеңге кеп.

Бір жұлдыз маған қарайды көзін алмайды
 Жұлдызға жеткен сезімді сезіне алмайды.
 Жымындап үнсіз сан рет тілдескенімен,
 Адам мен жұлдыз жақын кеп, кезіге алмайды.

Күмістен ожау жасап ап төгеді сәуле,
 Жарқырап көкте тұрғаны келеді сәнге.
 Жұлдызға қарап жердегі қос жұлдызыммен,
 Жаныммен ұшып бір сәтке оралдым тәнге.

Айналып үнсіз бір-бірін аялар мәңгі,
 Осы бір шексіз жұмбақтың шешуі мәнді.
 Алыста-ақ тұрып көк пері бәрін аулайды,
 Қоярда қоймай шым-шымдап көңілде барды.

Қазан, 1999 жыл

МЫНА БІР ТҮП АҒАШТЫҢ ҚЫЗАРУЫ-АЙ

Мына бір түп ағаштың қызаруы-ай,
 Ақ жүзін көкке тосқан күз ару-ай.
 Кекілін келте қиған қылықты жаз,
 Сен неге біздің жактан ұзадың-ай.

Тұтанды да жапырақ күйіп түсті,
 Қызылы мен қызығын жиып түсті.
 Көкке қанат қаққан сол жапырақты,
 Айдаһар жел айдады қуып түсті.

Күліп тұрып қоштасып, бозарарсың,
 Арыларсың, ақ жауып тазарарсың.
 Сиқыр патша қадірін білмеген соң,
 Жер бетін сен осылай жазаларсың.

Күмбір де, күмбір далада,
Күнкілдеп тұрсаң бола ма?
Көсіліп шапқан тұлпардай,
Еркін бір өскен ер салмай.
Ұшумен өткен сұңқардай,
Қанатын қаққан қисаймай,
Бір өлең жазсам деп едім.

Күмбір де, күмбір домбыра,
Аялап алып алдыма.
Саусағым қалса майысып,
Күмбіріне шыдамай.
Атылса сөзім құралай,
Кінәсіз, мінсіз әніммен.
Күбірлеп тұрып жаныммен,
Бір өлең жазсам деп едім.

Еңіреп өткен ерлердің,
Еліме қайтқан жерлердің,
Садағасы болатын.
Еске алып қоңырау қағатын –
Бір өлең жазсам деп едім.

20 наурыз 2000 жыл

ДАРАБОЗ

(Батыр Баянды еске алу)

Дала, дала, көшпендінің ең соңы,
Күн астында Күнікейім дер сені.
Қанатымен құстардың сәлем жолдап, кең сері,
Сүйіп едім мен сені.

Қас тұлпардың жер тарпыған дауысы,
Қас батырдың қабырғаны қайыстырған намысы.
Ақ пердені қак жарып келе жатты дарабоз,
Ай астында қалады аунап дала боз.

Дарабоздың соңынан шұбырғандай қалың ел,
Кісінеген даусына қосады екен зарын ел.
Дәл осы жол, жо-жок, жесір дауы еместі,
Жоктап еді туған жердің дауын ол.

Енді ешқандай бөгетке, тоқтамасы сезілер,
Қызыл шокқа қариды, оттай жанған көзін ер.
Мұны көрген дұшпан да, жыға қашар шатырын,
Әз жанынан түңіліп, кәлласынан безінер.

Дауыл күнгі теңіздей шалқып, тасып айнала,
Көтеріліп қалды дейсің, жасыл шөп те жайлана.
Жан баспаған түкпірінді шайқап кеткен сұмдық сөз,
Жас сұлудың ернінде күбірлейді жай ғана.

Қалқып ұшқан қаралы оққа, қарсы шапқан дарабоз,
Жан бауырың бір күйдірсе, мың күйдірді карагөз.
Намыс буған, жан ышқынған, жойқын шабыс еді бұл,
Көтере алмай талып жатты дала боз...

1 сәуір 2000 жыл

ҒАЖАЙЫП КҮЗ

Ғажайып күз күтіп тұр, ғажайып бір өленді
Баяғыдай әуенге сала алмаспын мен енді.
Орман-таудың ішінен ойлы күзім қарайды
Келбетінен көрініп қарапайым тереңдік

Есейді ме сары күз, мен бе әлде ержеткен,
Саналыны салмақты құшағында тербеткен.
Алақанын ашады алдыңа сап ризығын,
Қоңыр күздей жомартты таба алмадым жер-көктен.

Күз келеді күлімдеп мектептегі балаға,
Бір уайым, бір бақыт туар әке-анаға.
Токшылық пен жоқшылық, абыр-сабыр тіршілік
Қоңыр күз толғатып тұр, өмір дейтін данаға.

Орамалын лақтырды орап ал деп күзгі таң,
Жебір желге шыдамай жапырағын үзді тал.
Ей, суретші, қаламгер, қайда сиқыр қаламың,
Бояуларын төгілтіп ақыл кешкен күзді сал.

БҮТІНДІК

Бала кезден бал ұяға құйылып,
Бір бүтіндік кеудемде
Тұрар еді жиылып.
Аспан-бүтін, асқар бүтін шындары,
Еленбейтін бір-ер ағаш сынғаны.
Естен кетпес нұр төгіліп өңінен,
Дүниенің тұтастықта тұрғаны.

Тоғай төніп,
Су ағатын көгілдір –
Ертегідей өңір бұл.

Бір-бірімен үйлескен сол бүтіндік
Менің мөлдір көңіліммен тегі бір.

Быт-шыт болып шашыраған ойларым,
Қайта оралып, бір қазанда қайнадың.
Тамшыдай ғып шашып алған сезімім
Бастауында бас қосатын өзінің...

Бүтіндікке ұмтылдым,
Бүтін тұрып, әсемдікке үлгі болған алмадай.
Сыңар қанат қыран да қалар еді самғамай.
Бүтін тұрып, жарылғанның жалғыз әні - «арман-ай!»

Бүтін еді бар маңай.
Бүтін тұрған бір халықты,
Үшке бөліп еріккен.
Қып-қызыл боп әрең шықты,
Дау-дамайлы көріктен.
Қанмен біткен дертке қарап,
«бөрі жемес...» – деп тұрдым,
Сол баяғы бүтіндікке сеніп мен.

...Алып ұшқан жүректің мейірі бір қанатын,
Сыртқы әлемнен төгілген нұрға шомып толатын.
Бәріміздің ең соңғы маңдай тірер иеміз –
Құдайдың да сөзі бүтін, өзі жалғыз болатын...

15 шілде 2000 жыл.

БҰЛТТАР, БҰЛТТАР...

Бұлттар, бұлттар, қусындар,
Өзіңе тартып тұрсындар.
Жаңбыры болып жанымның,
Тау менен тасты ыршындар.

Жаңбырлардың жылысы,
Көктеменің ырысы.
Жаңбыр емес әуелден,
Жаратқанның нұрысың.

Көктің жүзін қоршаған,
Сенде қалды ой-санам.
Қанша қарауытсаң да
Ашуың тез тарқаған.

Күркіреуің жарасқан,
Көрісіп кеп, тарасқан.
Қанша қабақ түйсең де,
Арғы жағың- көк аспан.

Көңіл көкке назданар,
Бикке қарап мәз болар.
Жылы жаңбыр, төге бер,
Бір қайырлы жаз болар.

ТЕРЕЗЕЛЕР

Терезелер, кара түнге сәуле болып кұйылдың,
Басқа ештеңе қалмағандай сол нұрыңа жылындым.
Бір мейірді сезіп керім боталады көздерім,
Күйін кештім үйірінде еркелеген құлынның.

Жылы-жылы сөйлеп бүгін адамдар да мәз болған,
Керемет шак орнай қапты үйрек ұшып қаз қонған.
Әр күні олар жолаушыдай мекеніне оралар,
Сонда ғана Аяз бидей бір тыныштық таба алар.

Жаутаңдадым сендер жаққан оттарыңа қарайлап,
Әр терезе әрбір кеште атқан таң ғой арайлап.
Қара түнді жарқыратып туған жарық самала,
Жермен бірге ақ ниетпен бар ғаламды арала.

Ақпан, 2000 жыл.

* * *

Дүниеге таза көзбен қарадым,
Елжіредім жүрнігіммен ананың.
Көзқарас боп қалып қойды пәктігі,
Бәріне де сеніп қалар баланың.

Дүниеге сұрақ қойып қарадым,
Жауап іздеп сөздерінен дананың.
Сонда білдім ағыл-тегіл сананың,
Ақиқатқа шексіз жолмен барарын.

Дүниеге көз семсерін қададым,
Аппақ нұрды тесіп өтті жанарым.
Жанар емес, жаным қарап тұрғандай,
Түптеп тартып, тебіреніп барамын.

Дүниеге сұғын қадап көзімнің,
Кездесемін сұлуына сезімнің.
Көзім барып көкжиекке тірелді
Жол аяғым сияктанып өзімнің..

Ақпан, 2000 жыл.

* * *

Тазасың-ау, әлі сондай тазасың,
Сүтке малып, шағала жыр жазасың.
Алақанмен бөлгендей боп тұрасың,
Махаббат пен зұлымдықтың арасын.

Бола білдің сүйген жардың мөлдірі,
Білінетін келбетінен жан нұры.
Сұлулықтың сарайы орнап басында,
Әйнегінен төгілетін ай мұңы...

АЙ

Түркілердің ханшасы Айша үлбіреп тұратын,
Қарап тұрып жұлдызға әлдилеген мұратын.
Ай мойнында асылып, дірілдейтін кішкене ай,
Боз аспанда-падиша-сары табак піскен Ай.

Түркілердің жұртында ай қалатын белгі боп,
Құлға салар ай-таңба айтылмайды енді көп.
Ай орнатып басына әкесінің күрсінген,
Айға бата оқыды Ол. Ай маңдайлы ұлды боп.

* * *

Білмедім,
Көбейсе қайғы көнере берерін,
Бір мысқал шуакпен теңеле берерін.
Қара құлып сап, қайғылы есікке,
Күле беремін, күле беремін.

Көңіл қуанбас шынайы бірақ,
Кірпіші сынып, тұрады құлап.
Күмісін шашпай, сыңғыры өшіп,
Күлкінің өзі тұрады жылап.

Нең бар еді өленде,
Бір кірпіш боп қалғандай әлемге,
Бір жаңалық әкелмесең егер де.
Өлең деген ой емес пе әуелден,
Ой дегенің жатушы еді тереңде...

Нең бар еді өленде,
Өзің жайлы таусылмайтын толғауды
айта бересің,
Жүрегінді ашып жұртқа өзің бірге көресің.
Жылы, жайлы, жылтыраған
тәтті сөзді тересің,
Жағалауда жатқан жоқ қой,
күнге қақтап денесің,
Оқырманға өкпелейсің о несін?!

Әуезді айтып, әуенді айтып
мақтанарсың сен елге,
қолқа салып неғыласың,
колың жетпес өнерге.
Жалт-жұлт еткен сөз қадірі,
жеңіл болар мақтадан.
Одан ешкім бір түйір дән таппаған.

Нең бар еді өленде.
Жыр жазғанша жаны сүйіп жаттамас,
Кейінгі ұрпақ іздеу салып жоқтамас.
Өлеңшілер көбейген бұл оқымысты заманда.
Арындай боп таза қалсын ақ қағаз.

12 маусым 2000 жыл.

* * *

Аспанның бұттарымен егіздеймін,
Жаудырап қарай беремін, нені іздеймін?
Көгілдір дүниедей көшіп жүрген,
Көк аспан ақша бұлтқа – теңіз деймін.

Бір сыр бар кара бұлттың қабағында,
Алтын күн дөңгелейді табағында.
Көңілмен көкті шарлап кете барам,
Қанатсыз құсқа айналып барамын ба...

Бір батып, бір шығады аққу бұлттар,
Осының өзінде бір пәк қылық бар.
Көз жасын жиып-теріп көк-тәңірдің,
Теңізден тамшы болып ақты бұлттар.

Аспанға қаратады өзгеше мұң
Осыншама мөлдірлікті сезбес едім.
Тұрғанда барша дүние қарауытып,
Көгілдір дүниемен кездесемін.

Күлесің ару-аспан миығыңнан,
Келеді ар жағыңнан құйылып ән.
Көрінген киіз үйдің төбесінен,
Айналдым аппақ дүние қиығыңнан.

15 маусым 2000 жыл.

ОЙЛАР, ОЙЛАР

Аспан шексіз көсіледі, адам ойы секілді,
Қатпар мида қалың ойлар ұя салар не түрлі.
Бір ойлар бар сені әлемдік биіктікке шығарар,
Бір ойлар бар жұрт түгілі, өзіңе айтпай ұялар.

Көп ойлар бар өліп кеткен мәңгі жұмбақ күйінде,
Өзге ұқпас, ұқтыра алмас ғайыптығы білінген.
Халық дана , тот баспайтын бір-бір ойдан құралған,
Ұлылығы ақыл кешкен тереңдікпен исыналған.

Соның бәрі шағын басқа қалай сиып тұра алар.
Оны мына төңкерілген аспан ғана ұға алар...

18 наурыз 2000 жыл.

КЕМІСТІК

Қисайғанның жанын түзу жарттың,
Кемдігін бетіне басып, жерге қараттың.
Миллион рет ақсап басып аяғын,
Тәжім етті ол, жер сүйретіп таяғын...
Соны қашан аядың?!

Ал сымбатты сау аяқтар саз кешті,
Басы айналып, салтанаттан баз кешті.
Шаттық керген шалқак еді кеудесі,
Мінсіз мүсін сақтап тұрды сезбесті.
Елік қыздар тек... сонымен кездесті.

Көкірегі – от, көре алмаған көзімен,
Естімеген-тілдесер жүрек сөзімен.
Жаза кесіп, сынап бақтың, тәңірім
Кемтарларды тастап тағдыр тезіне,
Жөн көрінді өзіңе!

НҰРЛЫ ДҮНИЕ

Нұрлы дүние, сабылып сені неге іздедік.
Таба алмасак біз сені неге іздедік.
Кел енді боз боран боп егілейік,
Берейік енді біздер қобызға ерік.

Қап-қара түн ұйқымды ұрлап еді
Бір ғажайып толқан боп туған еді.
Сені мен мен аңсаған нұрлы дүние,
Тереземнің түбінде шулап еді,
Шулап еді сонан соң тынған еді.

* * *

Таза дейсің, таза болмай не бопты,
Таңғалмайсың түгі қалмай жанады ғой – деп отты
Мөлдір тұма көздері еді даланың
Көз біткенді мөлдір етіп жаратты.

Тазалықпен оқып тұрып әр заңды,
Айырмаса қымбат пенен арзанды,
Айырмаса шындық пенен жалғанды.
Тазалықтың Сенім деген бауыры,
Аузын ашып алданып бір қалған-ды.

Тазалықты табиғаттан үйренген,
Жап-жарық от күлге айналып кірленген.
Нұр боп туып, уға айналған күз гүлі,
Сарғайды ма көп жарыққа күйгеннен?!

1978 жыл

ҚАЙРАН СОЛ ЖЫЛДАР

Қайран сол жылдар, тамаша едіңдер
Шапқылап аққан бала сезімдер.
Мөлдіреп тұнған, үлбіреп туған
Көгілдір әлем... кара көзінде

Ақ жаңбыр төккен Төлеген-Аспан,
Мұқағали-Жыр шашуын шашқан.
Жастық кешуде жазылмай қалған,
Жүректі тербеп... қайран сол дастан.

Асып төгілген мейірім қандай,
Сүйгем барлығын мейірім қанбай.
Жастық дәуренім, оралам саған,
Жарты ғасырлық өмірім бардай.

Қоғамға сенген, адамға сенген,
Қызарып күлген жалауға сенген.
Қуанып тұрып қарайтын едік,
Бұлқынып шыққан... алаңға сендер

Ғұламалардай ой кешіп кейде,
Тербетуші еді тал бесік – бөлме.
«Қарлығаш – қанат су сеуіп шөлге
Тигізсем елге... шіркін-ай демде...»

Шығатындай-ау, сағына барғам,
Жақсылық біткен жамырап алдан.
«Кино емес, досым, бұл – өмір» – деген,
Құрбының сөзі адыра қалған.

Қайран сол жылдар, тамаша едіңдер,
Шапқылап аққан бала сезімдер.
Мөлдіреп тұнған, үлбіреп тұрған
Көгілдір әлем... кара көзінде.

ТАМШЫЛАР

Тамшыдан таза не бар-ау,
Айналып жұртың қарар-ау.
Тал бойында міні жоқ
Тамшыдай болсаң жарар-ау

Көзінің жасы тамшылар,
Мөлдіреп тұрып жан шығар.
Ләйліден мәңгі айрылған
Мәжнүннің мұңы бар шығар.

Теңіздің дәмі тамшыда
Тілден де ащы зар шығар.
Дірілдеп тұрар ұшында
Бір түйір қан бар қамшыда.

Азапты ерді жаншыған,
Адамның жолы тар шығар.
Айналып қасиет-қадірге
Қаны мен тері тамшылар.

Күн нұрын көрдім ойнаған,
Тамшыға сәуле байлаған.
Ұсынып жеті керемет
Ақ жаңбыр төккен айналам.

...Тамшымен еріп ойда лас,
Тамшымен еріп бойда лас,
Әттегене кір қалмас.
Кіршіксіз аппақ адалың
Әуреге түсіп сандалмас...

* * *

Суды о баста мөлдір етіп жаратқан,
Тірлігінің көзі боп елді аузына қаратқан.
Қоқыстардың ішінен шыға келді лай-теңіз,
Адам солай алғыс айтты... қайтеміз ?!

Таза болды, тыныс берді саф ауа,
Қарсы бір сөз айталмады, сақау ә?!
Құм суырып, құла дүзді қуартып,
Жер бетіне толып кетті сахара.

Көк қалпында қалдыра гөр аспанды,
Ая, адам, жасыл жапырақ жас талды.
Өңі қашып бозарады қара жер,
Табынудың тауқыметі басталды.

Қыркүйек 1999 жыл

* * *

Бала едім мен қатпаған әлі сүйегі,
Сынған ағаш жанымды жаншып еді.
Сұйылып бара жатты қалың тоғай,
Айта-айта дауысым әлсіреді.

Әлі есімде жапыраққа жан салғаным,
Ей, тоқтандар, обал деп салғаным.
Бұқтырманың күй төккен сарынымен,
Жоқтау айтып жағада ән салғаным.

Долы суға бас иіп тал құлаған,
Бірін-бірі жұбатып зар жылаған.
Орманды отын еткен жамағатқа,
Тоқтау айтып шықпады жалғыз адам.

Қасапшыдай жайратып жарып жатқан,
Қайғысын қарағайдың қалыңдатқан.
Балта тиген жараға көнген күні,
Бөлініп бара жаттым табиғаттан...

Көз жасындай сімірген қайың суын,
Құрбылардың көп көрдім уайымсызын.
Не жазығы бар еді «жасыл елдің»,
«Жасыл достың» көріп пе ең жағымсызын?

Кескен шырша сүйегі сырқыраған,
Ем бола алмас ешкімнің сиқыры оған.
Қида-қида шатқалдың арасынан,
Дауысымды іздеймін шырқыраған.

Жаз. Алтай. 2000 жыл

ЖАҢБЫРЛЫ ЖАЗ

Айасылып, Алтай таудың басына,
Бар асылын жинап алған қасына.
Бұғы, марал кербезденіп маң басты,
Сұлуындай дүниенің ең соңғы, әрі алғашқы.

Қайыңы иіп, карағаймен орта толады,
Қарақаттың етегіне қызыл шырын тамады.
Пайда ойлап, бүйіріңнен мың көз қадалса,
Бір адамның аймалайды жанарыы.

Дария-белдің суретін жаңбыр жуып ұсынды,
О бастағы бекзаттықты тағы да еске түсірді.
Мына сурет – жасанған жер бетінің жәннаты,
Пәктігіне тойдыратын кісіңді.

Қияқ құрақ оза шығып көк тастан,
Жаңбырлы жаз. Жер әлемді шөп басқан.
Сыртқы түгін, ішкі гүлін көрсетіп,
Әлсін-әлсін аударылып жатты аспан.

17 шілде 2000 жыл

ТОСЫН СЕЗІМ

Жалғыздықтың мұңлы желі соғады,
Тым-тырыс бір дүние құшағына алады.
Сұлулықтың мұхитында таулар қол бұлғап,
Аласұрып іздеймін мен жағаны...

Адам шуы, тасқын жоғалып,
Ұмытылар заманың мен қоғамың.
Таза ауаның дариясынан дем алып,
Көтере алмай тұншыққандай боламын.

Осыншама мейірімнен басымды аулақ салғандай,
Аз уақытта бола қаппын сормандай.
Ұлан-ғайыр көркемдікті тұтас қабыл алмаған,
Таным-сана жолдары жараласың тар қандай?!

17 шілде 2000

* * *

Көк аспаннан керілген,
Көктемнің исі келеді.
Кетпестей қайта көрінген,
Ғаламат мезгіл сен едің.

Қабарып жылап қар кетті,
Жылы жел айдап қуғанда.
Сарқыратып сай-көкті
Сен жимаған су бар ма?

Оянған сан мың дауыстан,
Боянсын дала нұрына.
Ағылып келген ғарыштан,
Жарық бер жаңа жылына.

«Құс келген уақыт», байып сал,
Қуанып, әрі... қорқасың.

Ауырып барып айықсаң,
Тәңірге шүкір айтасың.

Өзгеріс ұлы қалайда,
Жаңарар жердің асты-үсті.
Қуаты жеткен талайға,
Күннің де көзі тым күшті.

Ерніне елдің жетер деп,
Топырақ дәнді жасырды.
Бейнеткер малы екеу боп,
Қабағын жазды қатулы.

Ғажабын көктем көрсетті,
Бейтарап етпей сезгенді.
Жаңбыр боп сіңіп, сол сәтте,
Жасыл шөп шықты... көз көрді.

АЛТАЙДАН КЕЙІН...

Алтайдан кейін тау қайда,
Айналған ертеқ арманға
Алтайдан кейін... не болсын
Төбеге тау деп барғанда.

Не болсын тау деп ойласам,
Өзімді өзім алдасам.
Шыңыраудан аққан шым бұлақ,
Шынарлы жартас болмаса.

Айнала аспан тіреген,
Ай батып, аунап түнеген.
Айбарын төкен шыңдарың,
Есіңе түссе білер ем.

Мөлдіреп тұнған қарақат,
Сағынған жанға жарақат.

Сағынтқан таудың самалы,
Дауыл боп көшсе алапат.

Алтайдың дейсің маралы,
Жаудырап неге қарады,
Тәкаппар, ерке, сұлудың,
Қалмайды басқа амалы.

Алтайға өрле ақ маңдай,
Жұмаққа бара жатқандай.
Еркін бір соққан ескерткіш,
Мұзтауды көріп тоқтай қал.

Бұлт шалмай тұрса, ақ шыңым,
Сәлдесін орап бақсының.
Бақытты болдың жолаушым,
Ырымы солай жақсының.

Адасып аңшы өлген жер,
Үмітін қарға көмген жер.
Ақ қардай ұлпа дүниенің,
Пәктігіне сенген жер...

Алтайдың жұртын арала,
Бал сөзін айтар бала да,
Жан сырын айтар аға да,
Шындыда туған ұлдардың,
Шындығы биік бола ма?

Тірлігі жоқ деп ойлама,
Келді ғой кезге жанбағар.
Тісіне ерге «төртеудің»,
Жетеді казак онда да.

Түпсізін тілдің ұғарсың,
Шалдармен кеңес құрарсың.

Таңдайдан тамса түгел сөз,
Түп атасын сұрарсың.

Көшкідей кетті-ау тазалап,
Ауғаны жұрттың азап-ақ.
Тағы бір тау ғой дей салғын,
Ауылда қалған азамат.

Алтайдай қайда іргелі ел,
Табиғатымен күн көрер.
Жолаушымды атқа мінгізіп,
Қиялмен кеттім бірге мен.

ЕСІМДЕ БӘРІ ЕСІМДЕ

Есімде бәрі есімде,
Қара нөсер құйғаны.
Көк пен жердің арасын
Ақ таякпен ұрғаны.
Бітпейтін сол ақ жауын
Жердің миын шығарып,
Жаңбырмен өткен жаздарым.
Айықса бір күн қуанып,
Жұрт күбірлеп күрсінген:
«Жарықтық, аспан тесілді»,
Шалғыны шіріп, су сіңген.
Қырсыз ай көкте көсілді,
Сарқырап аққан мың бұлақ,
Бұқтырманы лайлаған.
Ақ таяқ тұрды ұрғылап,
Жазықсыз жазды жайнаған.

БАЛАЛЫҚ ШАҚ

(Нейля мен Шыңғысқа)

Таулардан, сайлардан құлдырап жүгіретін,
Балалық шақтарың осы ғой сүйінетін.
Биікке көтеріп әкетсе патша көңіл,
Бұл деген кәдімгі туған жер құдыреті.

Табаның тигендей жібекке, қос құлыным,
Бұлақтың сылдырын армансыз есті бүгін.
Тәкаппар қырандай қанатын көкке жайған,
Кәрі алтай қайталар бабаңның ескі жырын.

Шалғынға оранып, жібекке боянарсың,
Таң ата, таза ауа күш беріп оянарсың.
Туған жер не берсе, шуағын төгіп тұрып,
Санана сіңіріп, сезіммен соны аларсың.

МҰҢ

Мұң естілер кеуденнен,
Мұң көрінер бейненнен.
Бұл дүниенің шаттығы,
Сарғайып барып сөнгендей.

Мұң естілер сөзіннен,
Мұң көрінер көзіннен.
Бояуын қалың жаққандай,
Мұнды малып сезімге.

Аспанның кара бұлттары,
Жаныңды сенің ұқпады.
Жауып бір кетті сіркіреп,
Өте де шықты дүркіреп.

Мұңлыдан жалғыз сен қалдың,
Құшағында арманның.
Мұндасың бола алмаған,
Аспанға қарай алмадың.

Мадонна мұңлы баяғы...
Жымиып саған қарады.
Мәңгілік мұңлы муза боп,
Шабқтап өтті сананы.

Махаббаттың мұңлы әні
Жұбаныш жалғыз қырдағы.
Мұңың да тәтті көрінсе –
Жаратқанның жұмбағы.

ТУҒАН ЖЕРДІ САҒЫНУ

Қош, қош саған бұйра бұлт таудан асқан,
Таудан асқан тағдырын ойламастан.
Туған жерді іздеймін төмен қарап,
Қош, қош енді құшағын жайған аспан.

Соны іздеймін сырына үңілемін,
Бояулары алмасқан дүниенің.
Соны ғана сұраймын, өткен-кеткен,
Баурап алды сағыныш мұңы мені.

...Ақ лақ па, ала доп па куа-куа,
Көкірегіне күн нұрын құяды ұлан.
Қос қолын қоса сермеп бір жас сәби,
Қанат байлап жүр ме екен қиялынан.

Қолын созған найза тас шынарына,
«Шағылды» шаң түспейді-ау шырайына.
Көлеңкесі ұзарып, көп қимылдап,
Қарағайлар бір кеңес қылады ма?

Тыншу бермей күз-жартас қыранына,
Көшкі түсіп күркіреп құлады ма?
«Алтықыздың» адасып тұманына,
Тау ұлдары тартты ма тұрағына?

Бұйра бұлттар бұйығып көшті ілгері,
Жадырата алмады ешкім мені.
Тамызығын тұтатқан кешкі ошақтың,
Кәрі әженің күбірі естілмеді.

КҮЗ

Күзгі уақ па... көктем де көркем етін,
Күзгі уақта көк нөсер шер төгетін.
Қызуын ап келеді ғой құзырыңа,
Жапырақтар жазуы өртенетін.

Күзгі уақта бір сыр бар шертем еркін,
Күзгі бақтың ғұмыры келтелеу тым.
Жер-Ананың ақырғы қызуындай,
Қызығындай ең соңғы еркелер күн.

Ерте, ерте басынан ертегі өтіп,
Дала безер ұлдар-ай жер тебетін.
Жасыл күндер жылыскан жер бетінен
Күзгі уақ та барады ерте кетіп...

ЖАСЫЛ БОЯУ

Есімде... бала кезімде,
Жайлаудан ойға қайтқаным.
Қамшы сап бұрау-төзімге,
Ылдиға жүріп, болдырып,
Еңкейіп кеткен аттарым.

Көз ұшында кенет бір
Жап-жасыл алап көрінді.

Ертегідей ерек бір,
Жасыл бояу төгілді.

Жасыл бел жақты жасыл бір,
Жуырда сөнбес оттарын.
Жазыққа шығып жосылды,
Қарагер, құла аттарым.

Қу шөпті тізіп, жайсаң да,
Балаға бәрі асыл дер.
Көрмедім қайтіп дәл сондай,
Бояуы қанық жасыл жер.

ТЕҢІЗ

Шағаланың қанатына,
Жаздым сөзді ең ізгі,
Тау перзенті бола тұра,
Сүйдім алғаш теңізді.

Көрмесем де сездім бәрін,
Ерке... дедім толқынды.
Сұлулыққа көз жұмбадым.
Алдымда аппақ жол тұрды.

Сүйдім солай белгісізді,
Қорқынышты десе де...
Дауыс беріп шерлі, шулы
Сокты дауыл еселеп.

Құштар етті, әмірі жеңді
Ұлы ағыс билеп күйімді-ей!
Терендікті тәңірі көрдім
Таудың биігіндей!

ТҮН

Ағызып ап кара түн
Жұлдыздарын санайды.
Мұңға малып қанатын
Қыран таулар карайды.

Аспан – кара. Айдала.
Аспанқара-айнала.
Аймала, жел, аймала
Аппак екен Ай ғана.

Қара жолдар жалтырап,
Бір орында тұрмайды.
Адамдарын артып ап,
Автобустар зулайды.

Алып ұшып жөнелген
Бір сағыныш тереннен.
Қаратауым қарсылап
Алғайсың деп келем мен.

ТАУ

Жанарымды сұлулыққа суарып,
Қарадым мен тауларыма қуанып.
Мәресәре, кеудесінде – байлығы
Құшақтайды бір алыпты бір алып

Таулар кейде айна болар мен үшін
Арамызда бар бір ұлы келісім...
Қатпар-қатпар тарихындай бабамның
Парақтайды бұдыры мен тегісін.

Тауларыма көп қарадым тұнжырап,
Тырс демеді, шығармады үн бірақ.

Бір құдірет қай жерінен төгіліп,
Баурайды екен екі беті албырап?!

Асты – қазына, үсті – қазына дегенге,
Келіп айтқан сөзі деме кемелге.
Қарап тұрып қалқан құлақ таулардың
Қатысы бар қарапайым өлеңге.

Таудан басқа несі қалды ауылдың,
Тауға тартқан соқпағы бар әр үйдің.
Тауға қарап ой-сезімді тұндырып,
Пәктігіне ораламын сәбидің.

КҮЗ СӘНІ

Күз келсе құлпырып дала сәні,
Береке мерекемен жарасады.
Бұрқырап шөп иісі мизам ұшып,
Мырза күз сұлу күзбен таласады.

Мизам той біздерде келіңіздер,
,Күз сәні тамаша көріңіздер.
Ас та төк дастархан жайып салған
Күз келді төріңізге, төріңізге.

Көрмессің енді мұндай тамашаны
Күз-сүрлеу көктемеге жол ашады.
Ақ қайың, ақ сары жапырақпен
Кіргендей көк аспанның жаңа сәні.

Мизам той біздерде, келіңіздер,
Күз сәні тамаша, көріңіздер.
Қабағы шат, қолы ашық жомарт күздің
Ризығын төгіп алмай теріңіздер.

КҮЗГІ КЕШ

Жапырағы сарғайған күзгі ауылға
Кеш түсіп келе жатыр күрең белден.
Батыста бұлт қызарып жүзді ауырлап,
Күннің күре тамырындай білеуленген.

Күз сорған қуқыл шөптің тамырында
Бара жатыр бір шумак өлең кетіп.
Мен тұрмын биік таудың бауырында
Қайғының кара суын тереңдетіп...

ТУҒАН ЖЕР

Туған жердің аспаны,
Туған жердің асқары,
Туған жердің тастары –
Осы менің достарым, –
Сағынбаймын басқаны.

Менің бала кезімнің
Беймәлім бір дастанын
Туған жерім жасырған.
Менің қара көзімнің
Бейкүнә бір жастары
Туған жерге шашылған.

Мұзарт шыңын мұң басқан
Қыран таулар қайда бар?!
Мен бой жеттім о бастан
Көкте қалып қойды олар.

Құзар шыңдар айналам,
Қыран күнін тойлаған.
Менің туған жерімде
Тіршілік бар қайнаған.

БҰҚТЫРМА

Қашанда ақкөбік атып, буырқанып ағатын Бұқтырма! Тау өзені тентек келетінін Ақбұлқағы аспанға шапшыған, тау-тасты жарып кесіп өтетін адуынды ақ лайсаңға қарап бағамдайсыз. Алтайдың қалың орманы Бұқтырманың жыл сайынғы көктемгі ерке-тотайлығына шыдамай, ойран-топаны шығады да жатады. Біресе Аржаққа, біресе Бержаққа лықси құлаған долы жойқын жолындағы ару қайың, ақ қабық теректерді түп-тамырымен жұлқи тартқанда, жағалаудың өзі жеміріліп, кейде тіпті түп-тамырымен қопарылып кете барады. Жаз ортасынан ауа бере, Бұқтырма дірілдеп қана тұнып ағатын момақан өзенге айналады. Ақ езу лайсаң мөлдіреген көгілдір судың, терең тынысты ойшыл дарияның кейпіне түседі. Түбіне тартар тылсым табиғаттың сиқырлы сұлулығы, немесе батар күнге бет алған біртұтас даналық ойлардың алып ағысы дерсің! Сонау сәби кезімде бота көрмеген мен тоғай арасынан мөлдіреп ағып жататын суды көріп, «ботакөз» деген осы екен деп ойлайтынмын.

Қалай десек те, Бұқтырма- күллі дүние жаратылыстың қайталанбас ғажайыбы. Ол да – ел анасы, жер ырысы.

Бала кезімізде, су тартылған сәттерде Бұқтырманың бір тарамын кешіп өтіп, тоғайға жетіп баратынбыз. Ағаш арасындағы жапырақ көңге сыңсып жидек өсетін. Сағағынан ұстамай жатып үзіліп түсетін бұл жемістің дәмі қышкыл әрі тәтті келеді. Дәмі ұзаққа дейін таңдайыңыздан кетпейді. Ондай нәзік те үлбірек жемісті содан қайтіп ешқашан көрмеппін. Ерте пісіп, ерте ағып кетеді...

Қарды тесіп шығатын бәйшешекті де тұңғыш рет сол тоғайдан көргенбіз... Белка дейтін сүйкімді бір итіміз бар-тын. Жарықтық өзінің жақсы ит ретіндегі салтынан жазбай, Бұқтырманы кешіп өтіп, сол тоғайға жетіп өлгенде, жарықтық ит екеш ит те өзінің итөлімін

көрсеткісі келмеген болар?! Оны күні бойы сарылып іздегеніміз есімде. Көрші үйдің балаларымен бірге Белканы тауып ап, шұңқырда жатқан денесіне өзімізше «топырақ салып» көмгеніміз, үстіне бәйшешек гүлдерді үйіп тастағанымыз тек балалық шақтың ғана қолынан келетін адалдық болатын.

Ал қазір жидек шығып, бәйшешек гүлдейтін тоқымдай да жер қалмаған сол тоғайда... Тау өзенінің арнасын аяусыздықпен Бержакқа бұра салған Аржактың адамдары күндердің күнінде өздері ел ауып көшіп кететінін білмеген еді.

* * *

Жасыл көзді жазықсызым, Бұқтырма,
Жазғырып-ақ жатыр сені ұқтың ба.
Абайламай жаза басқан пенденің
Айдаһары өзің болып шықтың ба?!

Жасыл көзді жасықсызым жайылған,
Жағалауың алқа тізген қайыңнан.
Кең арнада мейірім боп ағасын
Аумай және бір дария уайымнан.

Акбұлқағың – тентек, асау мінезің,
Күн сүйгендей сылдыр-сылдыр күл өзің
Тау мен тасты бұзар судың ішінде
Маңызданып ағатыны – бір өзің.

Өмір солай, жылай жүріп жылжисың,
Қарсы қарап аға алмайсың – ылдисың.
Жайын болып елестеген біреуге,
Жайдарым-ай, көкірегінде күн күлсін.

Аспан Ата көшіп алды жайланып,
Батыр таулар басын иді ойланып.
Алтын Балық іздемейтін көнбіс жұрт
Жарқабақта отыр әрең жан бағып.

ӨМІР ДЕГЕН – ЕРТЕГІ

Өмір деген – ертегі,
Мың бір түнде таусылмайтын ертеңі.
Бір адамға өмір елес жоғалар,
Бар адамға боп саналар.

Сол өмірдің айналары – естелік,
Сосын – жаңа топырақ.
Керегі не... тозып түссе қақырап.
Бір адамың бар адамның есінде
Өмір сүрер түк көрінбей жатып-ақ.

Сол өмірдің айналары – естелік,
Кеткен із бар, енді қайтып келген жоқ.
Естеліктер жазылады мәрмәр боп,
Жарық нұр мен қызыл қаннан жаралып,
Жерге айналып кткені несі жоғалып?!...

Шөп боп шықпай, құс боп ұшса ғарышқа,
Шығарып сап тұрғандай-ақ алысқа.
Бір өкініш кем болар ма ед, жарығым,
Дәл осылай шер төгер ме ек зарығып?!

Сол өмірдің айналары – естелік,
Сыпыра айқай, тұлпарлардың қиқуы,
Соғыс ашып, жас өркенді құртуы,
Опасыздық, сатқындықтың сан түрі,
Күйдіреді дәуірлердің салқыны,
Балға айналар өткендердің салқыны,
Балға айналар өткендердің сарқыны.

Өмір сансыз қателіктен тұратын,
Толқын боп өліп, қайта туатын.
Ерлігі екен ғой адамның,
Ағып түсем деп аласартпайтын мұратын.

Бір нәрсенің шексіздігі сезілер...
Өлмеймін! – деп тұрып алды безілдеп.
Қартаймайтын жан жалындап тұрғанда
Қайран өмір!
Қалай ғана көз ілмек?!

ТӘТТИ ӨМІР

Тірлікті қиярда,
Адамда ес болар.
Бәрі де кеш болар...
Елес боп көрінген екіншің басталар...
Тірлікті қиярда,
Құлагер, көзіңнен жас тамар,
Ұға алмай тіліңді басқалар...
Қарсылық білдірер, кісінеп,
Күрең мен қасқалар.

Жұмақ пен тозақтың,
Күні осы қол созып дос болар.
Нүктенің жарыққа,
Жан ұшып жарыққа
Айналар күні осы.

...Тәтті өмір сүресің
Қиярда...
Табиғат тамылжып тұрар ма?
Ғашықтар серуен құрар ма?
Қоштасып соңғы рет жыларда,
Ең жұмбақ сөзіңді,
Ең нәзік сөзіңді
Айтып кет, ұялма.
Жап-жарық жалғанды,
Торғайдай жаныңмен шырылдап сүйесің,
Тәтті өмір сүресің.

Мәңгілік белгісіз сапарға
Әйтеуір бір күні жүресің.
Осылай боларын білесің,
Тәтті өмір... сүресің.

«ТУҒАН ЖЕРДІҢ ТОПЫРАҒЫ БҰЙЫРСЫН»
(Халық тілеуі)

Ай куә еді,
Сол күні көкте ол дағы қалтырап еді.
Сол күні ол дағы қалтырап еді.
Ақ селеу сыңсып,
Қара жел қаңғырып еді.
Өзінен туған ұлды жоқтап,
Алтай тау жаңғырып еді.
Ақ селеу саусағын көкке жайып,
«Қара жер» дұға оқып күбірлеп еді.
Қаралы хабарды жон арқасымен сезіп,
Дірілдеп еді.

«Жаралған топырағыма қайта сіңсем» –
Ұлы арман еді.
Өзінен туған ұлды құша алмай,
Қара мекен жыларман еді.

Кешегі – от, бүгінгі топырақ дене
Бәрінен бейхабар еді.
Жылап келіп, ел-жұртын жылатып кеткен
Жайсаңның жаны апырм-ай,
Қайткенде жай табар еді?!

СЕН ЖЫЛАП ТҰРДЫҢ...

Анасының алдында
Өксігендей бір бала.
Алаулап ардың алдында
Ағыл-тегіл жылап тұрдың сен ғана...

Жаратқаның кешеді ғой, кешірет,
Қайда ізін салмас дейсің есіл ер.
Томсырайған жұмбақ өмір күрмеуі
Жаның салып жылап алсаң шешілер...

Жеңілмеген кім бар дейсің тірліктен,
Жете алмасың белгілі тамашаға бір күткен.
Тұлпар мойнын құшақтап, жылайсың бір ерлерше,
Кездесуді аңсап тұрып шындықпен.

Қатып қалмай қатайып, безбүйрекше безеріп,
Су сұраған кезбедей шөлде ерні кезеріп.
Көкке жайып алақан үнсіз жылап сен тұрдың,
Тізе бүккің келмеді, кетсемші деп тез өліп.

Ар алдында арылып, таза күйге енесің,
Дауыл көшіп, жел тынып, өз-өзіңе келесің.
Түн – түнектен түңіліп, жан қиғанша азамат
Ақ жаңбырға тоздырмас па денесің?!

ҚАЙРАН УАҚЫТ

Талай көрдім,
Уақыттың бос өлгенін.
Қанша күнді қадірсіз
Өз қолымнан жерледім.

Патша ақылым құл болғанда тірлікке,
Ханша сезім күң болғанда тірлікке,
Ие болу қайда маған шексіз билікке.

Ақ қанатым қара жерді сабалап,
Ұша алмасам күлмей-ақ ұой табалап.
Атар таң мен батар күннің арасы –
Белгісі жоқ өткен күнге обал-ақ.

* * *

Айдаһардың аузын берді,
Алмадым.
Қара киім киіп ал деп,
Зарлады.
Тілін алмадым.
Төбе көрдім,
Тауға шығып,
Ай бардым,
Сызып қойған бір сызықтан таймадым.
Жанды ұсақтап,
Алақанды жаймадым.
Рас, мені сынап бақты тағдырым,
Тас төбемнен құя салды,
Мұздай суын қайғының.
Қара албасты жол көрсетті
Қайырсыз.
Бұл ғаламда бақытты деп
Уайымсыз.

ҚАЙРАН АНА

Қайран ана, қадірің білінбеген,
Бізді ойлап, кірпігің ілінбеген.
Асығыстау жөнелдің бақилыққа
Сағындық қой жүзіңді күлімдеген.

Менің енді кім білер жайым қалай,
Қалай сені еске алам уайымдамай,
Ана деген қашан да ана екенін
Өзіне қарап тұрып мойындағам.

Немеренді кім енді қолға алатын,
«Кіп-кішкене күнім» деп толғанатын.
Сен де бір шорт үзілген дара сокпак,
Ұрпағымен үміті жалғанатын.

Отырамыз панамыз сен ең десіп,
Өзің келіп қалардай елендесіп.
Балаларың жол таппай адасқанда,
Темірқазық рухыңмен жебей көрші.

ЖАН ӘКЕ

Ер-тұрманын сайлаған
Көкірегі қайнаған.
Жан әке қайдан табылар,
Соны ойлап балаң камығар.

Алтай таумен тілдесіп,
Етігімен су кешіп,
Ауыздықпен алысып,
Бел шешіп тыным ала алмай,
Тағдыр атты тарланмен
Жан әке өтті-ау жарысып.

Отбасының тірегі,
Бала деп соққан жүрегі
Туысқа қамқор, дос көңіл
Жылулық төккен реңі,
Атаның артық ұлы еді.

Жақсылардың бірі еді,
Жүректі жарып шыққан соң,
Сөзінің бәрі шын еді,
Шыншылдық оның пірі еді.

Тұлға боп тұрар санада,
Есімін айтсаң балаға.
Ұйытқан жас пен кәріні
Кім жетер енді ағаға?!

Халыққа бас боп жөн айтқан,
Керегін жұрттың молайтқан.
Құдайым беріп қабілет
Көш бастауға жаратқан.

Құмар боп білім білмекке,
Ермеген жалған дүрмекке.
Қиын да болса, өз жолы
Бел байлаған жүрмекке.

Қанатын керіп ұша алмай,
Кең дүниені құша алмай,
Аздық еткен аспаны,
Арманы көп жан әке
Аяқталмаған дастаны.

Жан-жағы жасыл жас шыбық
Көгеріп өсер көбейер,
Қайғының қағын жас жуып,
Жүректе жара көнерер.

Бәйтерек орнын тал басар,
Ат тұяғын тай басар,
Ұрпағы қалған әкенің
Өзегін жармас өкініш
Түбінде орнын сол басар.

КЕЙУАНА

Қауырсын қанат кең пейілім-ай,
Жарасар саған еркелігім-ай.
Жетпіске келіп жеті ирек асып,
Кейуанам, қайран еңкеюің-ай.

Жүз сияқты еді хактың берері
Отызын тоспай кеткің келеді.
«Қолдаса тәңір» – қазақы сабыр
«Көлге сеп» – дейсің көптің көмегі.

Кәрілік ептеп сызығын сызған,
Әуелгі берген көрікті бұзған.
Әйтпесе-ей , апа-ау, артық көрінер
Мейірім төккен көңілің қыздан.

Сөйлеп бір кетсең самбырлап төгіп,
Асылын сөздің мысқалдап теріп.
Жетелеп қызды, жеткіздің ұлды
Қалмайды-ау, апа, шырағың сөніп.

Сүттің орнына нұр берген, ана,
Айыбың сенің қарттығың ғана.
Жердің бетінде сені қалдырып,
Өзіңе теңдес батты Күн жана...

ӨМІРДІ СҮЙ

Қиялыңнан қысқа болса сол өмір,
Кейінгіге нұсқа болса сол өмір.
Күткеніңнен ерте бітсе сол өмір –
Жаның беріп, оны жақсы көре біл.

Бақыт біткен өткен шаққа айналып,
Қалып кетсе қырық жерден байланы,
Таба алмасаң, Жұлдыз барып, Ай барып,
Адамсың ғой тағы да көр ойланып.

Басқаша өмір басталса естен тандырып,
Жер жарылып мұздан көпір салдырып.
Сезінгенде кең дүниенің тарлығын
Сол жағыңнан сүйер сені сорлы үміт.

Көкжиегің түсін салса түнеріп,
Көк сүңгілер жанға батса тіреліп.
Көрінбейтін таяқтарға сүйеніп,
Шыдап бақ та қайта бастап,
Сүй оны.

* * *

Әркімге бір құдай өмір бермек,
Бақыт пен қайғының шегін көр деп.
Шыңырауда шырқырап жатарсың сен
Бір күні қол созып төрін бермек.

Жақсы өліп, жаныңды бір күйдірмек
Мұзды ерітіп ернімен бір сүйдірмек.
Жарқ етіп көкке өрлеген жалын өмір
Алдамшы екенін бір білдірмек.

Армандай таң атып арайланбақ,
Бақ көшіп көршіге қарай қонбақ.
Бір өшіп, бір өртенген қайран өмір,
Тән тозып өзіңе, жан ойланбақ.

КҮЙ

Қазақта күдіретті не бар күйден,
«Сарыарқа», «Әсемқоңыр», «Наридірген»
Күмбірле, қоңыр дауыс, мұңлы дауыс,
Өзіңмен жаным бірге, арым бірге.

«Көрұғлыны» тыңдасам көңіліммен,
«Ақсақ киік» астасты өміріммен.
Сұлу «Аққу» қанатын қақты бірге,
Аспанда да жол тауып серігімен.

Отырасың мың сөзден тіл байланып,
Айтарың таусылады күйге айналып.
Күй тәңірі – Қорқыт пен Құрманғазы
Даланың жоғын жоқтар бірге ойланып.

Қобыздың күніренсе қаралы үні,
Домбыра шертті сыр ғып даналығын.
Кендікте, биіктікте, тереңдікте
Өлеңнен озып кеткен қара күйім!

АҚАН ҚАЙҒЫ

Ақан еді ардағы серілердің,
Аққан жұлдыз секілді өмірі ердің.
Дара дертті жанына дауа таппай,
Ақан өлді елінде... перілердің.

Ақан... десе көзімнен жас парлайды,
Сырты ғана шындықтың ас пен бәйге.
Құлын даусы шыққанда Құлагердің
Ақынның аппақ жаны аспандайды.

Ақын елдің мұңлы әні, жарасы ғой,
Бір халықтың көз жасы, наласы ғой.

Сар даланың төгілген ақ қайыңы –
Түбіне жете алмайтын адасып ой.

Ақын жаны тыныш алып жата алмайды,
Зар мен шарын фәнидің қатарлайды.
Ғасыр өтіп кетсе де қарап тұрып,
Жанымды күйдіреді Ақан Қайғы...

ДЕМЕ СЕН

Ойларыңды шабытыңа бөлесең,
Өлең неге жазылмайды деме сен.
Өлең ермек емес еді әуелден,
Бұрқырайтын ұйқастырсаң, теңесең.

Жазбады деп кінәлама сен мені
Ұлылыққа үндемеуді жөн көрдім.
Топырақпен бір жаралған сезімнің
Пәктігіне сенбедім...

Таза болдым шын өнердің алдында
Соның үшін кінә қойма, зар қылма.
Биік шыңға көтерілген өлеңнің
Тұрып қалдым , дәл қасына бардым да.

Өлең деген Бұқтырманың дірілі,
Тітіркенген Жер – Ананың гуілі.
Соның бәрін әнге қосып айтар ем,
Жете алар ма жүрегімнің жылуы?!

Өлең – ермек емес еді жалаңаш,
Әдісіңе, айлаңа да қарамас.
Өлең – өмір әділетсіз ұсқыны –
Көз алдында құлап түскен кара ағаш.

Жауыр сөзден іші-сырты қарайған,
Тақпақ емес тақылдатқан сарайда

Өлең жазу – қозғау емес әрнені,
Ақын болып жүру емес қалайда.

Өлең деген қасиетті сөз еді,
Бір халықтың артта қалған көзі еді.
Шым тереңнен саф алтынын терем деп,
Шайырынның өртенеді өзегі.

* * *

Абайды өлшеусіз қайғыға бөлеген,
Тағдырдың соққысы ауыр ең не деген.
Шырқырап қиналған аяулы шіркін жан
Бөлініп шықпаған денеден.

Құшақтап сүймей ме бауыр ет баласын,
Ғайып боп жоғалды... Әбіші, Мағашы.
Көңілден шығарса көркінен айрылған
Ең соңғы сөздер де айтылмай барасың.

Қырық күн жанары ешкімді көрмеген,
Қырық күн Абайды қандай ой тербеген?!
Қырық күн ұлы ақын сыртқа сыр бермеген
Қатысы жоқтай бір кәдімгі жерменен.

Бітті... деп топастың көңілі жайланған,
Абайдың осы деп тілі енді байланған,
Омырау бояған қайғының жастары –
Мәңгілік Жырына айналған...

* * *

Сен бір – жалғыз ұшқан ебелек,
Жарға соққан канатын.
Көлеңке дос, күпті жолдас не керек,
Бір бұрышта жасырынып қалатын.

Сен бір – жалғыз жортқан жолбарыс,
Қолымен басқан жарасын,
Тобыңмен шығып, шұғылалы жолға алыс,
Түбінде жалғыз қаласың.

Сен бір шет жайлаған көк бөрі,
Тірлік үшін алысқан.
Сенің де қатал боп кеткенің –
Жаяу із, жалғыз шыққан дауыстан.

Сен бір – қыран, жалғыз ноқат көктегі,
Биікке сіңген дарасың.
Қиқулап өткен жастық көктемін
Сағынып еске аласың...

МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВҚА

Жылама, ақын, көзің жастан мөлдіреп,
Сүйген елін, сендей сүйер елжіреп.
Тегін жоқтап туған ердің сойы едің,
Елін жоқтар туды ұрпақ ержүрек.

Сені атқан жендеттерің жан салып,
Ең ақырғы үмітіңді таусады.
Оттан, Күннен сен жараттың сұлу жыр,
Отты, Күнді сөндіре алмай шаршады.

Сен дүрмекке ермеп едің ұран сап,
Тарихына көз жібердің тұран, сак.
Көк бөрілі түркілердің намысын
Оятпақшы болдың талай ту аңсап.

Биік ұстап қазақтардың байрағын,
Маржан тілмен арзан тілді байладың.
Жыр-аспанға Абай Күн боп шыққанда,
Білмеуші едік Мағжан атты Ай барын.

Әулиедей сұлу өңін елестеп,
Шара жоқ-ты сен періште демеске...
Жалғыз шапқан қарақұрым дұшпанға
Сенің өзің батыр Баян емес пе?!

ДАЛАҒА АРНАУ

Айқайлап ән салғанда Ақан, Біржан
Көкірегіне сыймаған улы арман.
Бір сөз туса, сол сәтте шын туылып,
Бір ән озса, сол әуен топты жарған.

Кең далаға жарасқан сал-серім-ай,
Бір ән салсаң, шырқатып салшы өзің-ай.
Аспандағы аққуға үн қосқанда,
Ақтарылып жататын бар сезімі-ай.

Қоңыр самал еседі қыр елінен,
Жырлай алмай кеңдікті жүдедім мен.
Тауда туып тауда өмір сүремін мен
Кең даланы сүйетін жүрегіммен.

АДАСҚАҚ ӨМІР...

Адасқак өмір...
Тебіренген сен деп ұлы ақын.
Не деген өмір,
Адасудан ғана тұратын.
Адасты адам ап-айқын еді жолдары,
Алдынан шықты қайғының кара орманы.

Адаспау қиын... хормен дауыстап,
Адасқан кезде ақылдың өзі ауысқак.
Адаспау қиын...дегендей біреу күңіреніп,
«Адастым мен де...» – дегендей әрең тілі келіп.

Аттылы, жаяу адасқан боран із кеспес,
Адасып жүріп, Тоғжанға әркім кездеспес.
Жүректі қозғап бір дауыл соқса шайқаған,
Адасқақ жолдар алдыңнан шығар қайтадан.

Адасты тағдыр... соңына тастап салқын із,
Адасып кетті тұманды кешіп Алты қыз.
Арам шөп басса тірліктің жалғыз соқпағын,
Басынды ұстап, дағдарып барып тоқтадың.

Адасса адам адамзат емес деп ойла,
Құс жолы тектес бір сызық бар ғой қалайда.
Адасқандардың ешкімі жүріп көрмеген
Өз жолын салар даралап әркім бейнелеп.

ҚАЗАҚТЫҢ ҚАРА ШАЛЫ

Қазақтың қара шалы
Белгісіз қашан қаламен жарасары,
Ұзақты күн жүреді тас аулада
Таласары қалмаған, санасары.

Қазақтың қара шалы
Бесігіндей ып-ыстық Дала сары.
Қойын сатып күлше алған Қожанасыр,
Кезінде мыңды баққан қора салып.

Тағдырдың айласынан асар бар ма,
Қоса салды тұрмысы нашарларға.
Желмаямен жер танып, жарлық айтқан
Не жетті екен күңіреніп Асандарға?!

Қазақтың қара шалы
Барады күннен-күнге аласарып.
Ауылын алты айналып жүре берсін,
Жүрегіне қайтеміз жара салып?!

* * *

Сен өлмеші, кеудемдегі бұлбұлым,
Сен жоқтағы құрып кетсін тірлігім.
Қуыс кеуде босап қалған коп-қоңыр
Көп тобырда таныр дейсің кімді-кім?!

Сен өлмеші, сыңғыр үндім, сайраған,
Сен жоғалсаң, мен де бірге жер болам.
Сенің күйің төгілгенде арнадан,
Аспан асты көрінеді тар маған.

Сенің үнің сұлу үн ғой керемет,
Жанға дауа табылады не керек.
Мен де сені үлбіретіп ұстайын,
Мәңгі жарық дүниеге
Мені өзіңмен ала кет!..

* * *

Қаңбағы ұшып, күз қонған дала.
Күмбірлеп тұрды бір дауыс,
Күй шерткен мынау – қария дана
Секілді үнсіз Бейбарыс.

Ағыл да тегіл боздаса бота,
Жақ ашып бір сөз сөйлемес.
Шешендей сонда төгілсе де ата
Көкірегін күйдей тербемес.

Шанаққа сыймай ағады дария
Көк аспан кара жерменен.
Айдала ғана... аңыраған қария
Жаныма тыншу бермеген.

ЖАСТЫҚ ШАҚ

Әжімі алма бетті шимайлаған
Дидарын кәрілікке қимайды адам
Жастық шақ - адамзаттың асыл көркі –
Өз-өзін өмір бойы ыңғайлаған.

Асығып бала кезде арман етер,
...Шіркін-ай, жастық шаққа не бар жетер?!
Жастықтың мың – сан алау шамын жағып,
Ақ кеме желкен жайып бір күн жетер.

Жастықтың әлдиімен еркелеген,
Сөзін үзіп айтар ол ең тереңнен.
Тап – таза, шыншыл, аппақ, арманшыл жас
Жарқырап жүзіп жүрер сол кемемен.

Жастық шақтың қадірін білер, ұғар,
Отты көз, ойлы жүрек билік құрар.
Кереметтің бәрі алда деп жүргенде,
Бәрі де көз көрмеске кетіп тынар...

Қартайып, толқын күнді еске алады,
Қалмайды-ау еске алғаннан басқа амалы.
Жалын шақтың күйдірген орны қалып,
Айтқызар «Қайран жастық!» –
дастан – әнін.

Көңіл торға қамалар жас көрінген,
Жете алмай «Әудем жерге» жас төгілген.
Құдай-ай, жастық өтпес дәурен болса,
Көтеріп тұрар еді-ау қос қолымен.

ҒҰМЫРДЫҢ ТЕПЕ-ТЕНДІГІ

Туады адам шалқалап,
Өсірер оны арқалап.
Отырар сосын абайлап,
Жан-жағына қарайлап.
Тұрып ап тәй – тәй басады,
Шуағын күндей шашады,
Сүйкімді сол бір сәбиді
Бауырға бәрі басады.
...Нығырақ басып жөнелер,
Азамат болар ел ерер.
Қызыкқа жұрты кенелер,
Ағайын-туған теңелер.
...Қартайып барып бір күні,
Азайтып дархан күлкіні,
Көзінің нұры көшеді,
Көбейіп ыңкыл-сыңкылы.
Отырар сосын қайтадан
Маңайын шолып байқаған,
Ақылды, дана қария
Қүдіретке басын шайқаған.
Бататын күнге көп қарар,
Күбірлеп сөзін актарар:
«Біздің де барар жеріміз –
Сіздің де кеткен жақ болар...»
Толқынды толқын қуады,
Ақырғы сәт те туады.
Бойына қуат, әл берер
Тірліктің соңғы шуағы.
Ғұмырын қысқа, көкем-ау,
Тамшыдай ғана екен-ау!
Шалқадан жатып сол адам
Аттанып бір күн кетер-ау!
Туу мен өлу арасы –
Тепе-тең сурет карашы.
Ғажайып өмір иесі –
Жасай бер адам баласы!

ТАҒДЫРДАН ЖЕҢІЛЕСІҢ

Тағдырдан жеңілесің,
Жеңілесің,
Ей, адам, не білесің?!
Тірліктің арбасына
Ақку боп жегілесің.
Шашылып, төгілесің
Арылып... егілесің
Бал қосқан удың дәмін
Ешқашан енді қайтып
Татпастай көрінесің.
Тағдырдан жеңілесің,
Жеңілесің,
Ей, адам, не білесің?
Заман мен қоғамдардың,
Өзгерген сан ойлардың
Гүрзіден қатты даусы
Оятты сені несін?!
Тұрмысың жаңа тағы,
Үмітпен таң атады.
Шошытты сені бүгін
Қараңғы, тар көшеде
Жарлының алақаны.
Тағдырдан жеңілесің,
Жеңілесің, кесін ап бергенкесін
Ей, адам, не білесің?
Кей-кейде таусылмайтын,
Қайнардай сарқылмайтын
Күш-қуат сезінесің.
Кей-кейде жаның қалмай,
Қаптаған қалың жаудай
Қырсықтан шегінесің.
Тағдырдан жеңілесің,
Ей, адам, не білесің?!

* * *

Боздай-боздай ботаға
Айналғандай боз дала.
Дала деген бүгінде
Домбыранын күмбірі,
Сырнайын тартқан саз ғана...
Тілім-тілім еріні
Тіл жайында қозғама.
Боздай-боздай боз дала
Талып түскен Аруана.
Алтын тамыр ауылда
Ағайын отыр аз ғана,
Ер жеттім, тастап кетем деп,
Сілкінер жеткен бозбала,
Бөлтірік өсер сыздана.
Ауылдың шуы азайды,
Мұздама, жүрек, мұздама...

ӨМІР

Мына жарық жалғанда
Кетпесін деп арманда,
Біреуге ырыс, бак берген,
Берекесін ап берген
Өмір, өмір, өмір-ай.
Оянсын деп ойсызға
Қаптаған қайғы, мұң берген.
Айылын жимас арсызға
Оқ боп тиген сұр мерген.
Өмір, өмір, өмір-ай.
Көше кезген бал ашып,
Қасиет кетіп тектіңнен.
Әділет жолдан адасып,
Ақты бір кара деп білген.
Өмір, өмір, өмір-ай.
Үйлесіп ағың көгіңмен

Жайнап бір тұрса сары Күн.
 Көктемнің гүлін төгілген
 Аязыңмен қарыдың.
 Өмір, өмір, өмір-ай.
 Арманның атын талдырып,
 Жүк арттың нардай сенімге.
 Жаһанда жалғыз қалдырып,
 Жақсыны қиған өлімге.
 Өмір, өмір, өмір-ай.
 Үмітін жанның үздіріп,
 Шокқа да бастың табанын.
 Соңында қалған ізгілік
 Жаудырап маған карадың...
 Өмір, өмір, өмір-ай.
 Жақсылық көшкен дариямен
 Жамандық қатар ағады.
 Данышпан өмір – қариямен
 Бір мыстан кеті-і-іп барады.
 Өмір, өмір, өмір-ай!

ОРАЛХАН АҒАҒА АҚ ӨЛЕҢ

Сенің атың қап-қар сызықтармен қоршалып,
 Дүниеден өткеніңді әйгілейді жар салып.
 Қыз Жібектің тойына
 Төлегеннің ер-тоқымсыз аты келген сияқты,
 Аға, сенің орнына
 Суық хабар келді де,
 Ел-жұртыңды жылатты.
 Қаратайдың еліне
 Ардағына тірісінде сый көрсету бұйырмаған секілді.

Азаматтар қайғыдан
 Қабырғасы қайысты да, өкінді.
 Жоктау айтып, ән салады шағылдар,
 Кең дүние бір-ақ күнде тарылған.

Бұқтырманың кім басады солығын?!
 Шашын жайып қызарады долы күн ...
 Туған ұлың өлді десе, кім тоқтар,
 Туған елден
 Туған жерден
 Асып ұлын кім жоқтар?!
 Сен жасаған бейнелер де өзіміздей бір түрлі
 Қатал, сұлу, пәк тіптен,
 Жұмсартқысы келгендерді
 Мойындамай кеттің солай мәрттікпен.
 Сен тауларға,
 Таулар саған қарайтын,
 Таудан жұмбақ, жылы сәуле тарайтын.
 Сол сәуледен жұлдыз жасап, жарқыраттың маңайды,
 Саған енді сөнбейтін жұлдыздарша қарайды!

МУЗАНЫҢ ҚАЗАҚША АТЫ

Апырым-ай, неткен жансыз дариядай,
 әлемге ақыл айтқан қариядай.
 Жырыңыз Құс жолындай көсіледі,
 Жүйрікке Құлагердей шабу оңай.

Дүние көзін жуып, тазарады,
 Сізден кейін сәл мұңды қазақ әні.
 Қисап жасап, қисынын келтіріп тұр,
 өзіңіз жылап кеткен базар әлі...

Тіріде топшысынан оқ атылған,
 Айналып халық тұрды қанатыңнан.
 Әр сөзі жүрек үшін жаратылған,
 Өлеңнің бақытына бола туған.

Сіздің кітап – ең басты кітап әлі,
 Кәусарын Шалкөденің жұтады әлі.
 Сіз тұрсыз Хантәңірдің қақ төрінде,
 Музаның қазақша аты – Мұқағали.

СЕН МЕНІ АЛДАМА

Алдамшы мына жалғанда,
Сенетін адам – сен ғана.
Жұбатайын деп жай ғана,
Алдама мені, алдама.

Аспанда тұрар Ай ғана,
Аспандап тұрар ар ғана.
Арзандап кеткен сөздермен,
Алдама мені, алдама.

Ойын деп қулық ойлама,
Жаныңа Жантық байлама.
Әділдік көрсен тайғанап,
Алдама мені, алдама.

Жағайын деп те зарлама,
Өзінді-өзін қорлама.
Жалғаннан соққан сарайың,
Не бетіммен барайын ...

Сыртыңда тұрса бір шындық,
Ішінде тұрды бір сұмдық.
Көздерін маған қысады,
Жетілген жоқ деп кісі әлі ...

Қызыл көз қоғам қайда бар,
Алақан кімдер жаймаған.
Бір көрмек үшін жайнаған,
Ісінде пәтуа бар ма адам?!

Өсегі өрттей қайнаған,
Өсіріп айтса тоймаған,
Өзің де сенбес айлаға.
Басыңды шайқа жай ғана ...
Алдама мені, алдама.

* * *

Ойдың түсі секілді көгілдірім,
Әсерің күшті боп тұр сенің бүгін
Сен жаққа кетермін-ау мен де бір күн
Шаттанып жырлар екен елімді кім.

Алла нұрын төккендей пейілі бар,
Көңіл қойып өзгенің сөзін ұғар
Есіктен кіріп алып, төрге озған
Қиястыққа көнетін төзімі бар

Бере салған көл- көсір кең даланы
Жылда көктеп емдейді жер жараны
Полигон баурын тескен шұбар белде
Киенің ақсандайды кер маралы

Айнымас адал, таза, көгілдірім,
Түтінге қарқ қылдық сені бүгін
Түсінді өзгертпеші, шыдап бакшы
Аспанның көрсетпесін қоңырлығын

* * *

Біреуге сұлулық жылтырар бет дейді
Қорғасын жалынар бір асым ет дейді
Көңілі көншімес мықтының
Өлген.. көздерді жеп дейді

Сақсынып керілген Кербұғы қайдасың,
Сен қазір-пайдасың, пайдасың!
Бірін-қан, бірін-май еліртіп,
Жаныңды қинады, жаңғыртып тау басын

Сұлулық жалт беріп, өлімнен қашады,
Айладан құтылмай бір үрей басады
Жауыз оқ пәршелеп, тілгілеп
Тәкаппар, мәрттіктің буыныны босады

Осы екен сұлуды ақтарып салғаны,
Жыртқыштың қолына қан болып тамғаны
Ішегін сүйретіп құлаған маралды
Аспанға көтеріп әкетті қайғы әні...

Сұлулық қайда өзі елес пе жоғалған,
Садаға екен ғой «сүйкімді» қоғамнан?!
Құтқарар сен едің мынау жер-дүниені
Оралып қайтадан келгің келмеді...

* * *

Жасыл өңір жоғалтпады сол өңін,
Жарылқаушым түсіндірер себебін
Түсі жасыл болар сірә, жанның да
Жасыл түске мақтау айта беремін

Жасыл жапырақ, жасыл ағаш, жасыл жер
Жайнар солай жарқылдайтын жасында ер
Жастық шақтың шымылдығын көп бояп
Көктемдегі тіршіліктің басын көр

Жарқабакта отырып, жеті түсті санаған,
Пайғамбардың туын да жасыл түспен бояған.
Естіп, сезіп мен тұрдым адамзаттың күбірін
Жасыл шалған төгілген, жан баспаған жағада...

Ақ сағынға көміліп қызыл гүлдер шым батты,
Аспан түсін көшіріп, көзді алдап көл жатты
Мәңгі Сары нұрымен жарылқағыш патша Күн
Жарты әлемді жасылға кірпігімен аунатты.

ХИРУРГТИҢ СОҢҒЫ ОПЕРАЦИЯСЫ

(Қ. Байғонақовтың рухына)

Қылқобыздың серігі – қарағайлар мекені.
Менің де мекенім.
Қайсар шырша бой түзеген тауға елтіп,
Қара дауыл жыға алмаған бекемім.
Сөзсіз еді еңкейгенше ерлігім
Саған қарап өтерім...
Серт бергенім – анамның ақ сүтімен
Парызымды жазған құлдай өтеуім.
Қайдан білдім кәрі Алтайдан ескен жел
Сөзге айналып,
Сүйегімнен өтерін...

Қанша адамды қайта әкелдім өмірге,
Қаншама алғыс ақ кептер боп
Ұшып жүрді көгімде.
Сикыршының таяғындай қолдарым
Тап басатын тамырдың да жолдарын.
Қайдан білдім...
Қалғып кетіп бір күні
Қыран қабақ қасиеттің сорларын.
Бітті бәрі...
Маған деген ұлы сенім жоғалды,
Гиппократ – ардың түбін сор алды.
Ұлықбектің өрт сөндірген боз өңі
Жүрегіме ажал оғын кезеді.

Естімегім – ай жоқтау ма еді зарлаған,
Көрінбейді аспан құзғын – қарғадан.
Бекежанның жебесіне айналған
Қанжарымды қаймана жұрт қарғаған.
Сол күні де...
киіп едім абзал жанның халатын,
Иығыма қондырғандай періштенің қанатын.

Қапы кеткен өкініштің көз жасы
Жөні ме еді... жерге тырс-тырс таматын?!

...Кешір, халқым,
Мен де сені кешірдім,
Жазықсыздың жазасынан шошындым.
«Сот келеді! Тұрындар!» – деп соғатын
Қоңырау үнін мәңгілікке өшірдім.
Кешір, халқым, мен де сені кешірдім.

ҚОС МҮЙІЗДІ ЖҮРЕК

Шыдай-шыдай төзім тілге таянды-ай,
Осы күнге қалай келгем оянбай.
Тас ғасырдан соғып келген елжіреп,
Жүрек бізді тастап кетті ой алла-ай.

Жігіт көңлі қыздан ауып басқаға...
Әсіреқызыл бір сұмдықты бастады, ә?!
Қарбыздай ғып езіп алған жүрегін
Қыздың қызға ғашық әні – масқара.

Әкім біткен сөмке жасап қарыннан,
Тіліп-тіліп теңге істеді жанымнан.
Аумай қалды билік ескі сарыннан,
Ақиқаттың барар жері тарылған.

Дүниеге күл болғаны мықтының –
Дүниемен бір болғаны мықтының.
Жаңа қазақ күтіп тұрды тік тұрып,
Алау емес ақша уыстап шықты күн.

Милиция мұртпен бағып барлығын,
Ұрылардан алып тұрды айлығын.
Ең соңғы рет алақанын жайды мұң –
Ұят өлді құшағында қайғының.

Қалай ғана тез еріміз, қар аға?!
Қалай ғана тез ереміз жалаға.
Құпияда жүгінеміз санаға
Қапияда «жүгіреміз молаға...»

Сөз бен істің арасы бар айшылық,
Бірін-бірі күндемейді қайшылық
«Иәнің» басын сипап тұрды «жок» келіп,
Бүкірейіп қатып алды таршылық.

Ғайып болды ана тілдің өрнегі,
Ғарышқа ұшып, таққа отырып көрмеді.
Тілі – қазақ, құлағы – орыс халықтың
Көкжиек боп жеткізбеді сенгені...

Ескендірді еске салып бір түрлі,
Қайта оралып тән патшасы сілкінді.
Сол жүрекке пайда болды қос мүйіз
Енді бір сәт тиярмысың күлкінді ?!

Дұшпаны көп жалғыз жүрек бұлқынды,
Көздің жасы, үйіресін бұлтынды.
Шыдай-шыдай қос мүйізге айналған
Сеземісің кеудендегі титімді?!

АЙНА

Сұлу тәнге қоныстанған жанды
Құбыжық қып тәңір есін алды.
Сұрланды да, сазарды да ақ жүз
Сәнді еріннен бал емес у тамды.

Сүйсіндіріп, сандуғашым, сайра
Жанмен біткен жарасымың қайда?
Сұлу жанды көре алатын ел-жұрт
Жерде әлі жасалған жоқ айна!

Ай-сұлуға талып түскен дала,
Көріктіге қарашы таңдана.
Күн-сұлудай шексіз жылуы жоқ
Құр сұлуды сүйе алмайды сана.

Мұз боп қатты мінсіз қара көздер.
Ит боп қапты бізді суық сөздер.
Жыртқыш жанды нәзік торға қамап,
Қар ханшасы дүниені кезген...

ТӨРТ МЕЗГІЛДІҢ ӘУЕНІ

Кешегі түнерген аспан
Бүгін жерге құлады –
Ақ қар, көк мұз.

Жазылып жеті қат аспан,
Көк күмбез көгеріп тынды –
Ағады Теңіз.

Сөйтіп көк жермен ойнады,
Қайтсе де көнерін біліп –
Жайнаған тірлік.

Төрт мезгіл қызыққа тоймады,
Төрт ханның келерін біліп –
Не деген билік!

Жабағы жерге аунайды,
Жасарып, түсін өзгертіп –
Соғады – Самал.

Жаңбырдың бағыты аумайды,
Шалғынға кез келтіп –
Суреті – Жамал.

Ақша бұлт жерге қонады,
Көбелек гүлге айналып –
Дала – Қоңырау.

Етегі жеміске толады
Көркіне тіл байланып.
Дана өмір-ау!

Қоңырлап, қазбауыр бұлттар,
Салқын жерді төсіңе бастың
Жапырақ – сары.

Аспанды көріп, үйелеп жатқан
Қаңбақтар, несіне қаштың? –
Кетпесін қақырап бәрі.

БОЗТОРҒАЙ ӨМІР

Әкем менің ақылдан нұр таратты,
Шешем мені сезімге орап жаратты.
Екеуінің аманатын орындап,
Жан түбінен шымыр-шымыр шер ақты.

Сарайымда жарық жұлдыз жанып тұр,
Үндемейді, кімнің аузын бағып тұр.
Жағалауда желкілдесе жас қайың,
Бұқтырмадай ағып кетпей неғып тұр?!

Тау да мені алақанмен қорғады,
Пана болды желден қалың орманы.
Қолын жайып шырша тұрды селтиіп,
Тағдырына адамның таң қалғаны.

Жарқабақтан талай ұштым қиялмен,
Ерік өзімде болса егер туар ма ем.
Бозторғай боп аузын ашты бір өмір,
Түпсізіне терең судың құлар ма ем.

Не сұрайсың жадау-жадау белдерден,
Жылау көрдім дүниеге келгеннен.
Қара бұлттың көзін ашты найзағай,
Адамдықтың рухы мықты өлмеген.

* * *

Түзу ұшқан жүректің қарлығашын
Саған қарай жібердім, арлы досым,
Қанатында қат-қабат қайғы басым,
Ақ жолынан аяулым айнымасын.

Көкті сызған көңілдің перілері
Мойындамай кетеді сені, мені.
Жанды жарып шыққанда жап-жарық күн
Маржан өлең теңіз боп төгіледі.

Туады кең дүниенің еркін алып,
Басын иер сол дүние бөркін алып
Салтанат пен сән түзеп сөз патшасы
Келеді бар ғаламның көркін алып.

Сөз сұлу сыланады хан сарайда,
Әлемге баға беріп жар саларда.
Сен менің жырымды оқы жақын келіп,
Тағы бір жаңа таңды қарсы аларда...

ҚАРА ҚАР

Қобалжыдым қап-қара қарға қарап,
Көктем келе жатыр-ау жар жағалап.
Еске түсіп алыстау ақ шыңдарым,
Күрсіндім іргедегі тауға қарап.

Қап-қара қар қартайып өледі ақыр,
Ақ қарайып түскендей заманақыр.
Оралар деп мұз канат ақ шағала
Көкке қарап бусанды дала батыр.

Қара терге малшынған қара қарға
Тоқта десең, тоқтамас шара бар ма.
Ақ пен қара айқасып, аласұрып,
Егіздейін үйлесім таба алар ма?!

Ақ қардың кірпігіне тоқтамаған
Ақ моншақтар – ау еріген аққалалар.
Кір қолымен құшақтап дірдектеген
Қара жер бар аруын жоқтап алар.

* * *

Адам неге адам үшін аяулы?
Қашан, қалай үйренді олар бірін-бірі аяуды?!
Алдандым деп пенделерден
Қанша қашсаң да,
Жалғыз қалған жетім көңіл
Қаяулы...

Сүйер сені жүрек билеп сананы,
Сағыныштың мөлдір жасы тамады..
Қарап тұрып ізгілікке ішін толады,
Жан сарайда жарық сәуле жанады.
Адам – ұлы, адам – кемеңгер,
Тасқа айналып кетті оны демендер.
Мейіріммен адам қарап күлгенде,
Бар табиғат таласа алмай шерменде...

* * *

Адамдардың аярлығын көргенде,
Болам мен де шерменде.
Алдамшы жалған дүниенің,
Аяулы, арман дүниенің,
Ішкі сырын білетін,
Сөйте тұра өп-өтірік күлетін
Пенде болам мен кейде...

Жайлы тисе, жып-жылымшы жалған сөз,
Қамшы болар шын айтылған қайран сөз.
Хафизге бас иетін,
Көкке байлап ұлылар қасиетін.
Қайда барса Қорқыттың көрін көрген
Халықтың қасіреті
У себеді жаныңа...
Әділеттің түсі солғын бұл күнде,
Жан жылуы жоғалғанда біртіндеп.
Бұлт торламай, мұң торлаған аспанды
Көріп көңіл жасқанды.
Сенбен енді бір шындықтың барына...

ЖАЛҒАН-АЙ

«Жалған-ай...», – деп күбірледі жан ана,
Ғұмырының соңғы сәті соғарда.
Күллі өмірдің қуаныш пен қайғысын
Жалғыз сөзге сыйғызуға бола ма?!

Жалған дүние жанды алып қала алмас,
Жалын атқан жан айқайға қарамас.
«Жалған-ай!», – деп кәрі қыран шаңқ етті,
Кеудесіне қадаларда қара тас.

Қасиет бар бұл қазақтың сөзінде,
Түйіп айтқан пөлсапасы өзінде.
«Жалған-ай», – деп шыр айналды артқы жас
Қапы кеткен Құлагердің көзінде.

«Жалған-айда» арман-айдың сазы бар,
Аһ ұрғандай Төлегендер, Қозылар.
Жалғанайдың жалғанатын соңынан
Адамзаттың аяқталмас сөзі бар.

ЖҮРЕК КҮЛГЕНДЕ

Күлкі – сенің жан нұрың,
Айнасындай арлының.
Жарқыраттың маңайды,
Қайда калып қойды мұң?

Меруерт тіс мөлдіреп,
Күлесің сен елжіреп.
Күліп тұрған сен емес,
Күліп тұрған – кең жүрек.

МАХАББАТТЫҢ ЖАЛҒЫЗ ӘНІ

Махаббаттың жалғыз әні болады,
Оны айтқанда көңілің мұңға толады.
Махаббаттың жалғыз әні болады,
Аққуың кеп айдынына қонады.

Махаббатта жоқ басқаны бағалау,
Жалғыз оқпен қос жүректі жаралау.
Асау өзен арнасынан төгіліп,
Жасқа толып жатады екі жағалау.

Махаббатың мойындамас ешнені,
Танымайды ол сезімдерді көшпелі.
Адамдардың аяулысы жайында
Тым дөрекі, қатқыл айтсам кеш мені.

СЕЗІМДЕ СЕРІК БАР МА?

Дүние сүйеніп талға,
Күн иген жерге төсін.
Сезімде серік бар ма,
Сен ғана тербетесің.

Жанары жаудыраған
Жеттің бе, жетімегім.
Қаракөз-ай нұры – анам,
Күй толы көкірегім.

Жеттің бе орманы боп,
Ойлардың он бораған.
Дариға-ай, арманы көп
Жапырақ сорғалаған.

Жеттің бе қайнары боп,
Қайғының қан жылаған.
Қасірет қанжары боп,
Қара түн қалжыраған.

Жеттің бе қорғаны боп,
Ізгіліктің солмаған.
Дүние- арманы жоқ
Жүзінен нұр саулаған.

Жеттің бе сезім болып,
Өртеніп баратқан ән,
Өзіңмен-өзім болып,
Әйтеуір тағат табам.

Жеттің бе, жарық сәуле,
Қара түн, қар бораған.
Отыңды жанып-сөнген
Жүрегім қорғалаған.

Ботам ау, бауырым-ау,
Шерменде, шерлі екенсің.
Өмірдің дауылында
Осылай ержетерсің.

Сен мені шерлі етесің,
Сен мені шөлдетесің.

Осылай сөйлетесің,
Махаббат сен бе екенсің?!

Жерге шат шақ кез келтіп,
Пәк төсін күн иеді.
Келе ғой, ақ перзенті,
Көгілдір дүниенің.

* * *

Мені сүйген кездерінде, аяулым,
Мені сүйген көздерінде, аяулым,
Мұң бар еді баянды.
Енді содан бар қалғаны – ызғар-ақ,
Көздер емес, тұрғандай-ау мұз қарап
Көкірегім қаяулы.

Мені сүйген кездерінде жан бөлек,
Ай менен күн кезек тұрды-ау дөңгелеп.
Біз екеуміз жолын тосқан солардың
Қол ұстасқан шеңбер ек.

Мені сүйген, мені сүйген кезінде
Отты шарға айналып ең өзің де.
Қанат байлап, ғарыш жаққа ұшырдың,
Суық қарап сол жаралы сезімге.

ҚЫЗДЫҢ ӘНІ

Жүрегіңнің дүрсіліне,
Оттай жанып, күрсінуге –
Мен кінәлы емеспін ғой, жаным.
Өтпей қойса қап-қара түн,
Сыбдырлатып ақ қанатын –
Мен кінәлі емеспін ғой, жаным.

Үлбіреген ақ сағымдай,
Жарық берген қас-қағымдай,

Нәзік сезім елестері
Жаннан қымбат емес пе еді? –
Мен кінәлі емеспін ғой, жаным.

Бұл сезімнің аты мұнды,
Тындамаса ақылыңды –
Тартса өзіне жер сияқты.
Салған әнің шер сияқты –
Мен кінәлі емеспін ғой, жаным.

Зар болғандай қарай-қарай,
Жақсы көрсең абайламай,
Күндер жылжып өткен сайын,
Жақындасаң маған қарай –
Мен кінәлі емеспін ғой, жаным.

ҚАРА ТҮНДЕЙ ҚАПТАҒАН ҚАРА ҚАЙҒЫ

Қара түндей қаптаған кара қайғы
Біздің үйді күндіз-түн аралайды.
Қасіреттен езілген ет-жүректі
Қанжар боп қайта-қайта жаралайды.

Жалаңаяқ сұм ажал қар кеше ме
Қашып бара жатады тар көшеде
Боран болып ұлиды ішін тартып,
Аза күйін шығарып, зар кеше ме?!

Еріп келген биылғы қарашамен
Тас төбеде ұлиды кара шемен.
Қимас жаннан айрылып, кара басып,
Шарасыздан жылаймын балаша мен.

Өзіңмен егіздейін тату еткен,
Жарты сөзбен ұғысып жақын еткен
Жаратқаннан сұраймын жасып тұрып,
Жанға орын бар ма деп ахиреттен?

Жаның тірі жүр ме деп үміттенем,
Жокқа айналдың ба, әлде деп күдіктенем.
Аспан жаққа қаратқан аллам күшті,
Сезім күшті... бір хабар біліп берер.

* * *

Маған еріп шексіз дала, тебірендің,
Ерлігіне адамның сүйендім бе, тірі қалдым.
Көкірегіме у төгілді аяусыз,
Жылап тұрып күлуді де үйрендім.

Аспан жақтан ақ жаңбырым, төгілші,
Өртке тамған тамшыдай боп көрінші.
Арқандаулы ағып кетсе ыстық жас,
Өзің жылап тұрғандай боп көрінші.

Мүсіркеме, аяп мені, пенделер,
Қобыз үні - қасіретке тең келер.
Жараланған ауырып тұр жүрегім,
Енді түрі көрінбейді емделер.

Мен емеспін, Бұқтырма ғой өксіген,
Осы сарын – келе жатқан ескіден.
Тағдырыңның тас-талқанын шығарған
Мүмкін емес аман қалу көшкіден.

* * *

Өмір – қатал, әрі тіпті – безбүйрек,
Алданба оған бәрін білдім, сездім деп.
Тән суымай, жан мың рет суиды,
Жай таппайды жарты әлемді кездім деп.

Өмір саған сыртын берер бір күні,
Таба алмассың қыр асып кеткен күлкіні.
Өңменіңнен өтіп сонда қарайды
Жұпыны өмір толып кеткен жыртығы.

* * *

Автобустар жүріп жатыр баяғы,
Бәрі орнында көліктісі, жаяуы.
Сенің ғана жоқтығыңды білдіріп,
Күндер өтті санап басып аяғын.

«Жоқ!» – деген сөз тұрып алды табандап,
Қиялымда келе жаттың аяңдап.
Періштелер басын шайқап күледі,
Дүниеден өткенінді баяндап.

Оңтүстікке қарадым мен үмітпен,
Солтүстікке қарадым мен үмітпен.
Жоқ боп шықтың кеңістікте, жазықта,
Өртенбей-ақ шыдап тұрдым күйіктен.

Батысқа да қарай бердім қамығып,
Шығысқа да қарай бердім жалынып.
Өзінді іздеп шығып едім шырқырап,
Қарсы алды ғой суретің мен қабірің.

* * *

Оралмайтын, оралмайтын
Қап-кара жолмен сен кеттің.
Оңалмайтын жайымды ойлап,
Қайғыға баттым мен дертті...

Кезбе уайым өне-бойды жайлады,
Бір адамның қайғысы.
Жаулап алды жер-көкті
Оралмайтын, оралмайтын
Жұлдыздайын жоғалдың.
Сені жоқтап зар жылаған
Қара түннің кара шашы ағарды.
Құс жолымен көкке ұштың ба әлде сен,
Айрылудың зары осы деп біреу айтса, сенбес ем.
Жарығым-ай, бір өзінде болса егер құдірет
Аяғаннан мен байғұсты өлмес ең..

Ей, жігіттер, жарларыңды сыйландар,
 Ақ жүрегін көз жасымен жумандар.
 Қарап тұрсаң алтын басты әйелдер
 О бастан-ақ сендер үшін туғандар.

Қол-аяғы жібек жіппен байланған,
 Сені көріп, көңілі оның жайланған.
 Сен биікке көтерілсең төмендеп,
 Жарым ақы дәметпеген жалғаннан.

Сенің жүгің – көтерері арқалап,
 Бар сырынды тұрады ғой байқап-ақ
 Ұл туды деп қуанғаның азғана,
 Дәл өзінді әкеледі қайталап.

Қол ұстасып бірге сапар шеккендер,
 Құшып-сүйіп әйелдерін өпкендер,
 Тастап бір күн тар жол, тайғақ кешуге
 Есік жауып мәңгілікке кетпендер.

КЕЛІСІМ

Тәңірдің ұлы сазына
 Мұңлы бір нота керек боп.
 Тіріге етіп базына
 Әкетті сені ерек деп.

Көңілі енді жайланды,
 Көгеріп аспан ойланды.
 Көзіне жас ап қанаған,
 Жұлдызын аққан санаған.

Түпсізді жарық етем деп,
 Жан ұшып кеткен екен деп.
 Көнбеске көніп мен тұрдым,
 Өзіме-өзім бекем боп.

* * *

Сен келмеске кеткелі,
Суық ай сөніп көктегі,
Ағарып нұрын төкпеді –
Солғын тартты түн сұлу.

Сен келмеске кеткелі,
Тағдырым неден өкпелі,
Айтатыным да жоқ тегі –
Дүние түгел тұр суып...

Сен келмеске кеткелі,
Жаңбыр да жасын төкпеді,
Жүрегім жырын шертпеді,
Әдилеп алды дерт мені,
Аққуым өлді тұншығып...

* * *

Жұмсарып асқақ айбының,
Ләззатты болса қайғы-мұң.
Садаға кетсең жолында
Кемдігін көрмей Ләйлінің –
Ол – сенің сүйген көңілің.

Елестеп туған мекенің,
Аялап жырлап өтерің.
Сезінсең сезім ұлысы –
Адамды сүю екенін –
Ол – сенің сүйген көңілің.

Күш толып кемел жайнасаң,
Көрұғлы боп ойнасаң.
Күн нұры көшсе көзіңе,
Бақыттың тойын тойласаң –
Ол – сенің сүйген көңілің.

Болаттай берік түйінсең,
Мақтадан жеңіл білінсең.
Он сегіз мың ғаламнан

Жалғызға қарап сүйінсең –
Ол – сенің сүйген жүрегің.

БІР ӘН

Бұл ән –
Келе жатқан ертеден
Серігімдей
Жүрегімді өртеген
Боздап.
Домбыраға қосылып,
Қозғап,
Бар сезімді еркелер.
Ойнап
Сөздерінің әрбірі,
Мақамы
Тұтқындайтын ән бұл.
МАХАББАТ,
Өзіңе жету жоқ мұнда,
Үміттенген
Сәулесі жоқ шоқтың да.
Мәңгі
Аяқталмас жол бар,
Сезім
Тереңіне баттың ба?!

ДОСҚА ХАТ

Хат жаздым деп досым да көп алдайды,
Бәрібір ол маған дос бола алмайды.
Сағыныш аяғы жоқ ол бір бота
Ешкімді де жетектеп келе алмайды.

Өмір мені бақытқа сендіреді,
Боларын да, болмасын сол біледі.
Туа бітектен жүректің мөлдір әні
Жалғыз тастап кете алмас енді мені.

Мені өзіңнің жаныңда бар екен де,
Алыстаған аспанның айы екен де.
Шақырғанда дауысың жетпей қойса,
Бірге жүрген достықтың сәні екен де.

* * *

Сен мені ұмытқалы ғасыр өтті,
Тудырды өмір талай қасіретті.
Дәнегін махаббаттың шашқан дала
Жүрегі жаралыны ғашық етті.

Өртеніп... гүлдер басын иіп тұрды,
Мейірін жер бетінің жиып тұрды.
Сыбырласа сері самалдың сүйген ерні,
Жүрегі шерменденің күйіп тұрды.

Саналыға сарғаю ма екен,
Жанып тұрып, жайбарақат қарайды екен.
Тамырын тереңірек жайған сайын
Тәтті уың тым ақырын тарайды екен...

Бейкүнә сезім жылап... елік қашты,
Дәуренге бес күн жалған кейіп қашты.
Сүйінішке арналған соңғы нүкте,
Қос жүрекке қойылған көріп тасты.

Сөнбеген шоғымен үміттің
Өзінді аңсаумен жүріппін.
Аға боп қалғанын көрдің бе,
Тек сені ұнатқан жігіттің.

Тау мені жылатты, жұбатты,
Бауыры желкілдеп гүл атты...
Биікте елжіреп тұр әлі
Сен ... деген сезімім шуақты.

Баяғы жайнаған гүл дала
Кілемін жаяды бір ғана.
Жүректің жаудырап оттары,
Жетпейді тіл ғана ...

Екеуміз жаралған жер мынау,
Жұмақтай көсілген төр мынау.
Жанардан нұр сіңген тауларды
Бір көріп кетуге келдің-ау?

ЕСІРІК ЖЕЛ СОҒЫП ТҰРДЫ

Есірік жел соғып тұрды,
Ессіз биді биледім.
Сақ-сақ күліп тұрғаныңды
Жылап жүріп білмедім.

Естір болмай жүрек сөзін,
Зерде қалды ұғудан.
Шіркей жауып күннің көзін,
Шырқырады шыбын жан.

Өтіріктің арасынан
Шындық тұрды айқайлап.
Көп күлкіден дауа таппай,
Муза кетті қайғы ойлап.

ҚАРАЛЫ СҰЛУ

Дүние деген осы екен-ау,
Дүние түбі бос еккен-ау.
Адам менен Хауа ананың
Үш күнге тіккен қосы екен-ау!

Өрттей бір өмір өшпестей көрген,
Мұздаса көңіл, от болып сүйген.
Үш-ак күн мұрсат жердің бетінде
Оғланға кеше ойнақтап жүрген.

Үш бұты қалды жер ошақтың,
Үш тіреуіндей болашақтың.
Жан шығып кеткен ұлы денені
Жоқтауы тиіс парасаттың.

Дүние жым-жырт. Айналды аспан,
Айы мен күнін қасына ертіп.
Шашын да жайып, бетін де осқан,
Бекері соның басына жетіп.

Құйылып құмы, борасын көмді,
Аққудай арман адасып өлді.
Бозарып көзі, кеберсіп ерні
Бар менен жоқтың арасын көрді.

ТҮН ЖЕЛІ

Көңілім алабұртып тұрды менің,
Алдымда – Айқабактың жынды желі.
Дүние күлкілі боп көрінгенмен,
Мұңайтқан мені сонда шындық еді.

Кесесін алқара көк төңкереді,
Ару бел көтере алмай еңкейді.

Шамдары бұл қаланың көзін ашып,
Әлемнің ең шулы әні шер төгеді

Қара түн қара қайғы тұндырады,
Қақырауға жетпей тұр бір бұрауы.
Шыдамай зарды жеккен қос қараға,
Құлын боп жанның өзі шыңғырады.

Не болсын, күл дегенге мен күлгеннен,
Тауқыметі асты ғой елдің көрген. —
Тәнімді уілеп кеп оскылайды,
Күшімен тұрдым әрең жердің берген.

Аямай бердің уайым уыс-уыс,
Қаныммен қатар ақты болып туыс
Өмірдің жекпе-жегін көріп тұрып,
Түн желі, қарсы жүрдім, бұл не тұрыс?!

* * *

Екеуіміз айналмағанда,
Дүние тұрмас, айналар.
Өзіңіз Күн болмағанда,
Жайым жоқ менің Ай болар.

Бермеді маған бір тыным
Сезімнің салған әуресі.
Махаббат дейтін мұңдының
Көзіңе түскен сәулесі.

Алыстап барып қара көк,
Қадалдың аспан төріне.
Жүректен кетпес жара боп,
Жылама енді егіле...

Біз екеуіміз – тауымыз және даламыз,
 Алыс та емес, жақын да емес арамыз.
 Ағыл-тегіл махаббаттың алдында
 Тілі тәтті былдырлаған баламыз.

Біз екеуіміз су кешеміз жағалап,
 Жұмақты да көрген жоқпыз аралап.
 Көкке қарап қол жаяды бір тілек,
 Бір есімді алдық әбден аялап...

Басқа сөзді ермек етті тіліміз,
 Қарамаймыз бірімізге – біріміз.
 Жете алмаймыз өлген сағым секілді,
 Біз – екеуіміз, бармыз және тіріміз.

Біз екеуіміз – іңкәрлыққа кінәлы,
 Барлық желкен бір бағытқа бұрады.
 Қарайлаумен қалқанқұлақ жүр әлі –
 Махаббаттың мәңгі жұмбақ сұрағы.

ТАСТАҒЫ ҚЫЗ СУРЕТІ

Айрылысқандардың жүрегін махаббат қосқан,
 Артқыға мәрмәр ескерткіш – қалдырып дастан.
 Көз жазып қалған арудың бейнесін қашап,
 Суретші жігіт күйігін несіне басқан?!

Құшатын заман қиылтып сұлуды ғана,
 Ағытар заман аңқылдап шыныңды ғана.
 Оймақ ерінің айтты сөз ұғымды ғана.
 Күбірден тәтті оянды шырынды дала.

Көздерің кара маңайға қарақат төккен,
 Жігіт жігіт-ау зарыңды алапат шеккен.
 Мұн шакқан кезде жаны жоқ жаралы тасқа,
 Көз емес мынау шок түскен жарақат деп пе ең?!

Қалықтап тұрған қасын-ай қарлығаш қанат,
Жеті ирек асқан жолаушы өзіңе қарап,
Токтаған талай тамсанып таудың басында
Күрсініп сосын жөнелген таусылып тағат.

Қап-қара түннің бояуын көшіріп жаққан,
Шашың бір толқын аймақты көмкеріп жатқан.
Тау сұлу сені тәкаппар кейпімен құптап,
Күн сұлу ғана тәу етіп еңкейіп батқан.

Таң нұрын сепкен алаулап, албырап жүзін
Суретші сыры мәңгілік – қалғыма, қызым.
Ғасыр да көшті Алтайды жаңбырмен шайып,
Шалғыны жасыл жасырған арғымақ ізін ...

УАҚЫТ

Толқын шайып мәңгіліктің жағасын,
Өмір-өзен кең көсіліп ағасың.
Адастырып күннің ақ пен қарасын,
Уақыт, шіркін, қайда асығып барасың?

Біреу күліп, біреу күйіп жанымен,
Аз ғұмырда бал татқандай бәрінен.
Адам – Жалғыз шарқ ұрғандай болады,
Көктегі бар Жұлдыздардың қамымен.

Елестетіп қас пен көздің арасын,
Қамшы да емес, тамшыдай боп барасың.
Асықтырып адамзаттың баласын,
Қайран уақыт қашан тыным табасың?

Сен келесің, сен кетесің, сен – дара,
Қанатымен ұшқан құстың сорғала.
Ошақтағы отқа қарап мен тұрмын,
Аял қылып тоқтамайтын сен ғана ...

* * *

Ежелгі кәрі паң дала,
Жап-жаңа Күнге бас ұрған.
Қарадым Шарға таңдана –
Жерге сәулесі шашылған.

Кірпігін ашқан кербезім,
Найзаға алтын қол созды.
Ағарып атқан Ай-бозым,
Ағып өтерін жер сезді ...

Тәубеге бір сәт келдім мен,
Тамсанып балға таңдайым.
Нәресте күнді көрдім мен,
Толықсып туған маңдайы.

Қарызың бар ма уыз-Күн,
Тірлікке сүттен жаралған.
Арызың бар ма уыз-Күн
Ақ көйлек киген ғаламға?!

* * *

Аспанның жұлдыздары алыстады.
Көңілім жүйрік желмен жарыспады.
Биікте тоқтап қалған бір-бір жүрек,
Жанымды ызғарымен жаныштады.

Бір сәуле маған карап алып ұшты,
Себелеп қанатымен сағынышты,
Білмеймін енді қашан жымыңдайды,
Тағдырым жұлдыздарға бағынышты.

Өмір – самал жел емес деп,
Кім айтты?
Бәйтеректің басын қозғап
Жыр айтты.
Айдарынан жел ескенде,
Қайың боз.
Мәңгі жасыл ғұмыр жайлы,
Бір айтты.
Алтын басын адам неге
Иді екен?!
Жер қайысқан қайғыға
Қалай шыдап тұрды екен?!
Неге қысқа қайырылды?
Бір адамның сапары.
Неге, неге сырғанайды,
Бұл мекен?!
Өмір – алтын нұр емес деп,
Кім айтты?
Киіндірді қыран тауды,
Құмайтты.
Сары гүлден көрінбейтін
Сағыныш.
Сезім жайлы
Жалғыз өзі
Шын айтты.

МЕН – ЖЕРМІН

Жер – менің мәңгілік мекенім,
Күні ертең қойнына кетемін.
Аз күнге еркелеп Ай, Күнге,
Төсінде тіршілік етемеін.

Жер – деген кәдімгі мен екем,
Мен кетем, қалмайды көлеңкем,
Қалмайды жүрегім, рухым
Жоктайсың, тоқтайсың сен ертең.

Адаммын бүгінше, ал ертең ақ қармын,
Көркі боп тұрармын көңілді бақтардың.
Осы бір мұңлы әннің сарынын,
Есіме сақтармын, сақтармын.

Тебіреніп тіл бітер тастарға,
Оркестр бір күйде бастарда.
Күмбезді айналып ұшар-ау,
Ізгілік шырқырап аспанға.

Мен солай қонақ боп қайтамын,
Бұлбұл боп оятар әр таңым,
Мен – Жерге айналам кәдімгі
Несіне қорқамын?!

* * *

Дүние, қызылды – жасылды көркіңмен,
Болжаусыз самғайсың өзіңнің еркіңмен.
Соңында қалдырып құс жолың-ақ перде,
Не іздеп барасың Жұлдызды жат жерге.

Балықтың, кемеңің ізі бар белгісіз,
Жап-жарық тіршілік жұмаққа бергісіз,
Күн сайын бір күнді ұшырдым қанатты,

Менің ак көңілімдей
Ак таңды
Тағы да жаратты.

Дүние, аялда, қызығың – қызыл гүл,
Теңдессіз шеберім аңдатқан сызу бұл.
Өтерсің, өтерсің, өтерсің менімен,
Кейпінді қайтейін өшпестей көрінген.

ҮЙЛЕСІМ

Қан айналар шеңбер де,
Күн айналар шеңбер де –
Тіршіліктің белгісі.

Қызыл қаннан жаралып,
Қызыл күннен нәр алып,
Бәріне де Адамның
Келер ие болғысы.

Қызыл ерін тамсанып,
Бар ғаламға жар салып,
Бір күлгенге не жетсін.

Қан бөледі жылулық,
Күн төгеді жылулық –
Ей, әлемдік сұлулық,
Адамға ғана керексің!

* * *

Жетім деме баланы,
Жесір деме ананы,
Жанып тұрған жүректе,
Жаудың оғы қалады.

Қаңғыған бұл сөзінді –
Қаңбақ қып жел айдасың.

Жаза басып өзінді,
Жаңылды деп ойласын.

Сүйенері – кара жер –
Ол да ойылып кетпей ме?!
Мылқау, керен, соқырдың,
Жасытқаны жетпей ме?

* * *

Мені күтіп жатырсыңдар көк белдер,
Иек артып құс ұйқылы көктемге.
Көк көруге уақыт жоқ деп жылайды,
Осы күнге аман-есен жеткендер.

Мені күтіп жатырсыңдар көк белдер,
Бұлт жыласа бірге уайым шеккендер.
Жаутаңдадым, бірге тыныс алдым мен,
Дәл қасыңнан өте шықтым, сөкпендер.

Мені күтіп жатырсыңдар көк белдер,
Қара қармен бірге еріп кетпендер.
Бала қырда баба-жүрек бүлкілдеп,
Бұла шақта бұрқырап бір көкпендер.

МЕН АСПАНМЫН!

Жылуым мен жарығым
Бәріне жетер.
Мендегі мұң –
Мұз емес,
Мейірім боп еріп кетер.

Мен – аспанмын!
Алып құшак иесі,
Менен келіп пана тапты,
Кір шалмаған адамзаттың киесі.

Мен – аспанмын!
Барлық нұрдың көзімен,
Көгілдір – деп әспеттейді,
Әркім-ақ мөлдіреген сезімін.

Мен – аспанмын!
Аяғым – жерде,
Көлеңкем – көрде.
Жасыл жапырақ, қызыл гүлдемін –
Болғанда ар-дұға,
Сенімен біргемін.

... Осылай деп аспан күбірледі,
Қуат беріп ... көзімен күлімдеді.
Жанның да титтейлігі білінбеді,
Жарастырды жұлдызбен пірім мені.

* * *

Домбыраның шанағында,
Көз жасы бар қамыққан.
Домбыраның шанағында,
Жазылмаған тарих бар.

Домбыраның пернесінде,
Жұмыр қылыш ойнайды.
Махамбеттің ашу-кегі,
Шар болаттай қайнайды.

Домбыраға қол созады,
Қарға бойлы Қазтуған.
Сәби сырын іңгәлатып,
Жырын қаз-қазын бастырған.

Домбыраның боздауына,
Аруана боп иеді ...
Сөз шіркінге ерімеген,
Қазақтардың жүрегі.

КЕЗДЕСПЕШІ МЕНІМЕН

Ақ қағазға төгілтіп ақыл сатқан заманда
Кедей сорлы ең соңғы атын сатқан заманда,
Қарауылға ап алысың, жақын сатқан заманда
Кездеспеші менімен өмір атты базарда.

Өзің – азат, ой-сана құлға айналған заманда,
Жеңілденіп ар-намыс ыңғайланған заманда,
Сынап болып ақ жүзің жүз құбылған заманда,
Пейіл қайтып оңалмас бір бұзылған заманда,
Кездеспеші менімен өмір атты базарда.

Қарға қарғалығын істеп, үйір болар жаманға,
Жаны сірі қарғадай кара күштің әманда.
Талай дана көз жұмды көрмейін деп шындықтың,
Қанаттары салбырап, тапталғанын табанда.

Ақ пен кара ауысып, көз қарыққан заманда,
Болашақты мақтаудан сөз жалыққан заманда,
Перімен де келісіп, пайда ойлаған заманда,
Қабак түйіп, жак керіп ойбайлаған заманда,
Кездеспеші менімен өмір атты базарда.

17 қыркүйек 1999 жыл.

АРЫСЫМ

(А.Байтұрсынұлына)

Керілген дала. Кеуделі тауым,
Боздатып түйе көшеген ауыл.
Келелі ойды көсемдей қозғап,
Азаматтар-ай, шайқаған дауыл.

Қаңбақ шал сен бе?! Жөнеле берер,
(Еркімен кеткен ел ере берер).
Тоқтатып тұрдың қара нөпірді,
Сен айтқан сөзге сене де берер.

Арбауды көрдің, айдауды көрдің,
Көзінде-көзқап, байлаулы қолың.
Ыңылдап тұрып әніңе қостың,
Бабалар сүйген сандалды керім.

Қайықты қазақ кемелі болды,
Тобыр ес жиып, төрелі болды.
Шашылып қалған асыл сөздеріңді,
Гауһардай жинап, теремін енді.

ҚЫЛЫШ

Қылыштың жүзі неге өткір,
Жарқырап жүзі не деп тұр?!
Алланың добын далдалап,
Адамның басын жай ғана-ақ
Кескілеу неге керек бұл?!

Жарқылдап қылыш ұмтылар,
Жалындап кекті жыр туар.
Өзіңе қарсы ок ойлап
Не жетті жанға бір туар?!

Қылыштың жүзін қан жуар,
Жетім мен жесір зар жылар,
Айбат болар қылышта –
Аза тұтар қайғы бар.

Қылыштың жүзі неге өткір?!
Аждаһа оғын кезеп тұр.
Қылыштың оң мен солында,
Өлім мен өмір кезек тұр.

ӨСКЕМЕН – КӨП ҰЛТТЫҢ ҚАЛАСЫ

Өскемен – көп ұлттың қаласы,
Айдыны – қазақтың даласы.
Ағызып көзінің сорасын,
Жасырып ғасырлық жарасын.
Аяқты алшаң басуға
Халықтың келмеген шамасы.

Бекініп ... бекініс салдырған,
Тарихта қиянат қалдырған.
Кен теуіп керзімен,
Жер тесіп гүрзімен,
Таулардың иығын талдырған.

... Көнбедім, көне алмайды екенмін,
Үш жүз жыл жасаған кәртәміш.
Көздерін шел басқан зорлыққа.
Қалайша шүкірлік айтамыз,
Несіне қорқамыз?!

Кенеттен ат басы бұрылып,
Бусанған далаға қала таң.
Кешегі «қалбаға» түйілген жұдырық
Бүгінде – жайылған алақан.

Баяғы жаугерлік заманда,
Шайқасып қан тамған жерлерін,
Тұлпардың тұяғы мөр басқан белдерін,
Үй жайын, орнығар мекенін,
Меншігі болған соң жекенің.
Маңдай тер – малына сатып ап,
Қайтарып ап жатыр, хақы бар.
Бұл деген құдайдың бергені –
Ғылым мен білімнің кемелге келгені.
Бауыры кен бүркіп, от шайқап,
Кәрі Алтай балапан басқан шак.
Қалалар ... өзі жоқ аты бар,
Батырлар ... өртенген намыстың отынан
Өкініш ... өксісең теңізге батырар
Тәуба де,
Өскемен – жеңіліп көрмеген
Ата жұрт – түркіге
Оралған Отырар ...
Шығыста оянған Отырар!

* * *

Есенин, сен не көріп кеттің?!
Айседораның соңынан неге еріп кеттің?
Ал қызыл атпен самғап ең, қанатың күйіп,
Өзге бір өмірге асығып жөнеліп кеттің.

Қайың мен аспан бірігіп, тал, теректері,
Құдайы шебер жаратты-ау ертерек сені.
Көгілдір көзді, алтын шаш, сәби жүректі,
Өзінен алып табиғат ... табиғи етті.

Осының өзі бір сені еркелеткені,
Періште дарын туғызып ертелеткені.
Қайғылы Руське жапты ғой қара жамылғы,
Қамыққан ұлдың кенеттен ... ерте кеткені.

Ағарды көзі айдың да, жабығып қайың,
Мең-зең даланың мен қалай зарын ұқпайын.
Өлім мен өмір арбасты, күніренді аспан,
Мәңгілік жайлы соңына қалдырып дастан.

Өзіңмен бірге жылаған ай беті айғыз,
Сан боран соқты, қалмады қарайып қарда із.
Бусанды жер де, адамзат күрсініп салды,
Есенин, сендей ақынды туғызып жалғыз.

ЕСЕНИННЕН

(Аударма)

Аяғына бас ұрып, көне алмаспын,
Жарқ етті өмір жүзінде ақ алмастың.
Шалғынын алтын нұрмен желкілдеткен,
Жастық шаққа мен енді оралмаспын.

Суынып соққан жүрегім ақылдас, - деді,
Жап-жас кезінде сезімге батырмас па еді.
Аппақ арманға боянған қайындар елі,
Жалаң аяқ жүгір, - деп шақырмас мені.

Кезбе, тентек рухым! Аялдап қалдың,
Баяғыдай от-жалынға оранбак болдың.
Балауса, балғын, уыздай, нәзік кездерім,
Қайран да ыстық сезімім, отты көздерім.

Баяғы ... сол бір күштарлық азайды демде,
Түс көрген сынды ғұмыр, - деп қарадым жерге.
Арайлы таңмен көктемгі даланы тербеп,
Алқызыл атпен қалықтап барамын мен де.

Адамзат – қонақ, жол соңы көрініп жатыр,
Жапырағы алып теректің төгіліп жатыр.
Жарқырап келіп, жабырқап кететін бір күн,
Алақанында Алланың өмірің жатыр.

Тамыз, 1999 жыл.

ЕСЕНИННЕН

Қар басады даланы,
Айдың суық сәулесі.
Ақ кебінге оранған
Қарай берем жерге осы...

Қайың біткен жылайды
Бір күйікті сезіммен.
Кім өлді екен, о, тоба,
Әлде менің өзім бе?!

ДОМБЫРАҒА ЖАБЫСҚАН ҚАРА БАЛА

Домбыраға жабысқан, қара бала,
Акку-күйің қанатын сабалаған.
Тілде қалмай, күйде қалған бір қасиет,
Жүрегімді тағы да жаралаған.

Бар екен ғой тілеуі өткендердің,
Әуенін әуелетіп төккендердің.
Жартастағы жазу өшіп, тіл кесілсе,
Өзгермес өнер тастап кеткендердің.

Отырсың Махамбеттің салып күйін,
Бір аунап түскен шығар жарықтығым.
Тебірентіп осы мына тұрысыңмен,
Өнердің дәлелдейсің халықтығын.

Шабысын түзелгендей бара-бара,
Қара үзіп бара жаттың даралана.
Аузынан атам қазақ түсіп қалған,
Аман жүр, айналайын, қара бала.

* * *

Өлең жүйрік өзіңнен,
Ғарышқа да зымырап бұрын жетер.
Өзінен өзі жаралып, күтпеген жерден,
Ақынға аят оқытып, күбірлетер.

Таңғажайып құбылыс өлең деген,
Құпиясы көп әлі еленбеген.
Тәтті оралған сөзімен былдыр-былдыр,
Жұбатып, сені емдеген, мені емдеген.

Қай тілді білсең, сол тілде сыбырлаған,
Біреу бар ... ақиқатқа бұрын барар.
Қай сәуле, мына сәуле жарқыраған,
Шабыт деп аталатын Нұрың болар.

Тауысып ешкім айтпаған өлең жайлы,
Қай жақтан құйылып тұр таба алмайды.
Қүдіреттің дегенімен болған іске,
Күн сияқты ... жақындап бара алмайды.

МҰСТАФА ӨЗТҮРІК

Қайсар рухтың дауысы,
Өр бабаңның намысы.
Қорғасын боп дір етті,
Қолдыратып жүректі –
Шокқа айналдың Мұстафа!

Ер бабаңның қайраты,
Жау қашырған айбаты,
Тіліп түсер түнекті
Қуатты етті білекті –
Отқа айналдың, Мұстафа!

Қалғып тұрған қазаққа
Қалмашы деп мазакқа,

Бас көтерер сөз айттың,
Бір күдігін азайттың –
Би секілді Мұстафа.

Өссең-дағы сен жырақ,
Екі бетің албырап,
Шындықты айттың зар жылап,
Бойға сінді балбырап –
Күй секілді Мұстафа.

Сағынышым – сен десіп,
Оралғанда ел көшіп,
Кең далаңнан көл-көсір
Алақандай жер-бесік –
Бұйырмаған Мұстафа.

Таэквондо – ерге сын,
Табылмаған теңдесің.
Жарқыратып зердесін
Әр қазақтың кеудесін –
Нұрың қалған Мұстафа.

ЕС-АҒА

Қарайып ауыл шетінде,
Қалқайып тұрған Ес-ағаң.
Алтайы желдің өтінде,
Қартайып тынған Ес-ағаң.

Тең болсын деп босағаң,
«Болсыншы» деп бас аман.
Көшкен елге баладай,
Кейіп те қалған – осы ағаң.

Жақсылардың соңынан,
Жиып кеткен Ес-ағаң.

Сөздің сары балынан,
 Құйып кеткен Ес-ағаң.
 Түгел сөздің түп майын,
 Шағып жеген Ес-ағаң.
 Туған жерім – құт бағым –
 «Тағым» деген Ес-ағаң.

Әйел киім киініп,
 «Әртіс» болған Ес-ағаң.
 Екі жеңін түрініп,
 Сар тіс болған Ес-ағаң.
 Қамшы бойлы қалжыңы,
 Арқа қаққан Ес-ағаң.
 Есік алды мал жиып,
 Жаңқалатқан Ес-ағаң.

Ес-аға деп ат қойып,
 Еркелеткен ел мынау.
 Қаралы үйге аттанып,
 Ес болатын кім бар-ау?
 Алақандай ауылға,
 Көсем болған Ес-ағаң.
 Қарсы қарап дауылға,
 Кешер жалған Ес-ағаң.

Маржан өлені сылдырап,
 Қызды жеңген Ес-ағаң.
 Келе атқандай бұлдырап,
 Мұздыбелден Ес-ағаң.
 Тас атқандай тасадан,
 Шыңғырып ұшты қашаған.
 Ер-тоқымнан босаған.
 Соңғы саусақ бүгілді,
 Уақыт өтті, білінді –
 Өлшеп қойған жасаған.

ҚАЗАҚ ЕДІМ ӘНДЕТКЕН

Қазақ едім әндеткен,
Бесігімнен тербеткен.
Бұл дүниенің қызығын,
Сұрап алған жер-көктен.

Уілдеген жөргектен,
Уана алмай ермекке.
Бір жығылып, бір тұрып,
Қол ұстасқан еңбекпен.

Тарих жүгін теңдеткен,
Көкірегінде шер кеткен.
Орным – өз босағам,
Қонақтарым төрлеткен.

Оянғаным сол болар,
Кезге келдім жан бағар?!
Дархан далам көсілген,
Ұйқым келмей ... тар болар.

Елең қылмас тар суын,
Жарға келіп қалса да.
Әкімде айла таусылып,
Уәдесінен тайса да.

«Оқытсаңыз Баланы,
Алаулап бақ жанады».
Осы тілек қол созар,
Көтеріп қала, даланы.

Алдымда Абай жолы бар,
Ұрпағым ұйып соны ұғар.
Қазақ едім ежелден,
Тереңнен тапқан жоғы бар ...

18 тамыз 1999 жыл.

* * *

Әділет пен шындықтың ақ туындай аппақ Ай,
Қара бұлттың қақ жарып ағып бара жатқаны-ай.
Сәулесімен сән беріп қара түнде қара көз,
Аққа қара басқандай Ай туады дарабоз.

Қара түннің қанжары қалжыратып жаныңды,
Кербез тұрып қол созған ай нұрына табындың.
Зәбір көріп бәрінен Ай боп жалғыз серігің,
Жерден таппай әділдік қарап тұрып жерідің.

Көкірегіңе мұң жиып, айлы дала күрсінбек,
Балаң кезде санаңда қалып қойды бір сурет.
Әділет пен шындықтың ақ туындай аппақ Ай,
Қара түнді қақ жарып, нұрын төгіп жатқаны-ай.

* * *

Төртбұрыш үйлер,
Көріксіз, сәнсіз тас қала.
Жанарды тіреп,
Жігерін жанның жасқаған.
Асығыс келіп, асығып кеткен бір ұрпақ,
Төртбұрыш үйден шамасы келмей басқаға.
Қарапайым бір төртбұрыш әйнек ішінен,
Төрткүл дүние қарайды қарайды камсыз жас бала.

Тағдырлас көршің қалаға қоныс аударған,
Төртбұрыш пәтер – байлығың осы – қазынаң.
Тауқыметі мол тірлікте бітпес ойлардан,
Адамдар да қажыған.

Тәж-Маһалды тек суреттен көретін
Самарқанд пен Бұхарада сұлулыққа сенетін.
Қатал, суық төртбұрышқа қайта айналып келетін,
Пәк сезімін жаралап.

Дүниенің төртбұрышын кезетін,
 Қиял кешіп, көркемдікті сезетін.
 Төрт кабырға төрт алыптай еңселерін езетін,
 Пенделерге обал-ақ.

Тәж-Маһал қайда-а-а
 Падишасы танымның.
 Садағасы бір сүйікті ханымның,
 Ғимаратты тұрғызатын ғаламат.
 Әсем үйлер тұрғызатын жаңалап,
 Қолы ғана болса дейсің шебердің,
 Ойы ғана болса дейсің дарынның.

БІЗ

Бұл адамды түсіну де қиын-ау,
 Күнә жасап бір аллаға сыйынар.
 Үнсіз аққан көз жасына жуынар,
 Оттай сүйіп, судай және суынар.

Біз тақпаққа айналдырдық батаны,
 Арзан ақын соңғы сөзін сатады,
 Жаңа жауған ақша қардың бетінде
 Сенің ізің қап-қара боп жатады.

Көркемдікке бас иеміз бір беткей,
 Мона Лиза портретін кірлетпей.
 Қыз Жібекті еске аламыз құрметпен,
 Ол ғасырдан бұл ғасырға иба еткен.

Сонда деймін... құралайды көзден атқан
 кім екен?!

Бірде – бәрі, бірде – қыран ту екен.
 Иірі көп соқтықпалы өмірде
 Қарағайға қарсы біткен біз екен!

* * *

Қабағынды ерте түйген, карағым,
Нені біліп таусылып жүр амалың.
Тындырдың ба, түк айтпайсың тұнжырап,
Жайдарыға жер басу да болды ұят.

Жарқыратып жанның алтын сарайын,
Күн әлемге шексіз нұр боп тарады.
Сынық сәуле сенде кетті жоғалып,
Жер сипады саусақтары сананың.

... Әдемісің, келісім бар пішінде,
Айнаға тек көп қарайсың түсінбей.
Онда сенің бет-бейнеңе киілген,
Қабағың тұр бостан-босқа түйілген.

1984 жыл.

МЕН НЕГЕ ЖАЗБАДЫМ

Кездестім талай алаулы тағдырмен,
Жаксылық тілеп, ақыры күттім.
Қиюы қашса, қамалып қайғымен,
Тілімді тістеп, ішіме бүктім.

Жанарымды суарып таң-нұрға,
Әдемілікке қимай ұза-а-қ қарадым.
Түнекті тілген шексіз ай-нұрға,
Кім білсін,
Кім қалай дәл теңеу табарын.

Жүрек көзге айналып кеткен бе,
Алыпқа айналды сұлулық демде.
Мен сонда аңғардым сөз шіркінді,
Сүйреу керегін есіктен төрге ...

Мен неге жазбадым, күнім,
Бәрі де салқын көрінді сөздің.
Ішпен біліп, жүрекпен сездім,
Көк дөнен сайлап, көңілдей жүйрікпен,
Шексіз әлемді кездім.

Алтайдың шыңы, белес-белдеулер,
Бұқтырма – көйлек, орман – белбеулер.
Жалт етіп елестей, санама өң берді,
Шіркін-ай мәңгілік етсем ғой сендерді.

Бабалар айтқан бәрі де жалған деп,
Үндемей бас шайқап, тылсымға қайран боп.
Таңырқап, тоқтаған-ей, менің пырағым,
Зымыра, зымыра,
Дүние – шектеусіз, ал сенде арман жоқ!

АЛТАЙ

Алтайым, төсің – жаннат, төрің құтты,
Көрмедім сенен асқан керімдікті.
Құлын мүше, ботакөз сұлулықты
Тал бойына жинаған жерім мықты.

Алтай таудың басынан Ай көрінер,
Әуелгі әсемдікке сай көрінер
Күміс таулар керуені әлдеқашан
Токтап қалған секілді жай көрінер.

БІРЕУДІҢ КІСІСІ ӨЛСЕ...

О дүниеге керек пе ең,
Үзіліп түскен теректен
Жаны бір жайсаң жапырақ қыз,
Жанымды неге қакыраттың?

Көз алдымда жайнаған,
Бұрымдары ойнаған
Жаны бір жайсаң жапырақ қыз,
Жанымды неге қакыраттың?

Ата-ананды зарлатып,
«Құлынымдап» аңыратып,
Жөнеле бердің дүниеден,
Дүниеге сонда кім ие еді?!

Жаның кетті-ау жаһанға
Бір нүктеге айналып,
Көкте де тұрған болар-ау
Жұлдыздарға байланып...
Жаны бір жайсаң жапырақ қыз,
Жанымды неге қакыраттың?!

ДОСЫМ МЕНІҢ

Досым менің,
Қарғыс атқан аурумен алысып,
Сендегі бар шуақ күлкі
Бұл күндері естілмейді төзімді тауысып,
Қалдың ба сен қара түннің кобызымен қауышып,
Қасіреттің бал шарабын қанғаныңша тағы ішіп.

Неге мұнша күрсінесің?
Дерт буды ма жаныңды,
Шығара алмай шектің бе азап
Сені өртеген жалынды...
Нөсерлеген қара бұлттың көлеңкесін қаптатып,
Кірпіктерің жалқы сәтте көз жасына малынды

Неге жаным ақ дүниеге мұңлы жүзбен карадың,
Еріндерің аят оқып, дір - дір етті қабағың...
Әлде мынау шытырманда өз-өзінен қыстығып,
Жол таба алмай жатты ма екен кеудеңдегі бар ағын.

Неге керек бұл өмірге шағым айту, құр жылау,
Мен де ,сірә, бар даусыммен бір күле
алмай тұрмын-ау,
Кешегі күн арғымаққа дес бермеген жыр мынау
Отты жігер қайда кеткен, қайда кеткен құрғыр-ау!

Досым менің,
Қарсы ағылды ой –
Мұның бәрі қайшылыққа қарсылық.
Мейлі, мейлі тағдыр сені тастап кетсін теңізге,
Бұл дүниеде бақытты адам болмай-ақ қой сарсылып,
Бірақ, бірақ шын бақыттың қайда екенін сен ізде,
Қалмау үшін жаншылып...

Қайғынды ұмыттырытын,
Жаныңды ұғып тұратын.
Бір сезім керек адамға
Ащы су емес алайда.

Көңілің көкке самғайтын,
Қанатың ұшсаң талмайтын.
Бір сенім керек адамға
Менменсу емес алайда.

Жорғалар үнсіз жылан да,
Не жетсін ұшқыр қыранға.
Бір қиял керек адамға
Қиялсыз адам адам ба?

Бас ұрып тоқтау айтатын,
Әуелгі уәжге қайтатын
Бір ақыл керек адамға
Құратын хандық санаңда.

Ибалы, сырбаз көрінген,
Жүзінен нұры төгілген
Парасат керек адамға
Жарасар зымыран заманға.

Құпиясын жанның сезінген,
Қансырап барып көз ілген
Бір жүрек керек адамға –
Елжіреп тұрар әманда.

ЖЕР САТЫЛДЫ ДЕГЕНШЕ

Жер сатылды дегенше,
Ар сатылды дегейсің.
Өз еліңде жер өлшеп,
Жаутаңдаған өгейсің.

Тамырын басып көрем деп,
Ала алмаған жеріңді.
Қасиетіне тереңдеп,
Бара алмаған жеріңді.

Шексіз төгіп жарығын,
Күн айналған жеріңді.
Дәл өзіндей қадірін,
Біле алмаған жеріңді.

Елсіз жатқан қияндай,
Keң көрінген жеріңді.
Maңдайыңа сия алмай,
Тар көрінген жеріңді.

Батыр қаны қызатын,
Бата тиген жеріңді.
Сатар болсақ ұзатып,
Кигізерсің кебінді.

Қыстау қонып ел көшсең,
Бейғам тірлік – басты ұран.
He болар ед жер көшсе,
Табаныңның астынан?!

Дала – жаның жоғалмас,
Жиылмаған шалғайы.
Жанды бөліп ала алмас,
Жарлығыңның қандайы.

Жарылқадың пана боп,
Дүниені кезгенге.
Алтын менен Қара жер
Тағы түсті безбенге?!

* * *

Құбылды тағы дүние,
Тыныштық көріп аздаған.
Тәргінің жетпей шегіне,
Кеудесін тосқан боз далам.

Көшені кезді көлбеңдеп,
Сирағы шыққан жоқшылық.
Мұртынан күлді кей жерде
Бүйірін таяп тоқшылық.

Кетеуі кеткен кетіліп,
Белгісіз мынау шак қандай?!
Алаша тоқып бітіріп,
Қайтадан сөгіп жатқандай.

Жұмыссыз қалған жұрт мынау,
Жеңілді ерлер соғыспай.
Нарықтың түбін ұқтырар,
Үмітін артты барысқа- ай.

Аналар қолға ұстады,
Отбасын сақтау парызын.
Заманның қолы, қысқаны,
Болып барады тым ұзын.

Кезенді бар ма көргенің,
Болат беріп, бөз алған.
Салмақты болып бергенің,
Алғаның будан жаралған?

Ауылдың жайын сұрама,
Адыра қалған жайым бар.
Қиналып жүріп құраған,
Айрылды соңғы малынан.

Қаладан іздеп қазығын,
Қазақтар ауды жайлаудан.
Бөрі боп тауып азығын,
Базарда қалды байлауда.

Жетім қалды жер қурап,
Жетім қалды бос үйлер.
Рухы мықты ел бірақ,
Бір керемет тосып жүр.

26 маусым 1998 жыл

ЖЕЛТОҚСАН ЖЫРЫ

Жылап сені ескі алдым,
Желтоқсанның құрбаны.
Көз алдымда жастардың,
Сәбидей сенгіш дидары.
Алақан жайып, әкімнен
Әділдік сұрап тұрғаны.

Жыламай қалай шыдайын,
Шындықтың көріп шырайын.
Айдың күні аманда,
Сырты бүтін заманда.
Айдарлымды жер алса,
Арына тиген соққыдан,
Аруым мәңгі жоғалса ...

Алаңға шықтың арысым,
Дәуірдің койып сұрағын.

Күркіреп шыққан дауысың,
Кұлдықтың үзді бұғауын.

Жас жаныңның күйгені –
Көзіме қамшы тигені.
Жаныма батып кетті ғой,
Ағаның перде кигені.

... Оқиғалар асығып,
Ойлар туды жаңадан.
Жиырмамыншы ғасырың,
Қабағыңа караған.

Төңкерілді дүние –
Жойқын еді бұлқыныс.
Тоқыраудың жетіп түбіне,
Көзді бір ашқан ұмтылыс.

Өзің жайлы ойланам,
Өткендерді ойға алам.
Қаруы жоқ соғыстың,
Қаһарманы – сен ғана.

✓ ЛӘЗЗАТ АСАНОВАНЫҢ МОНОЛОГЫ

Желтоқсанның алау кешкен күндері
Желтоқсанның алау кешкен түндері
Желтоқсанның аяз сокқан гүлдері
Әлі күнге көкірегімде тұр менің

Алматының бұлт торлаған аспаны,
Қара албасты кеудемізден басқаны.
Дауыл күнгі теңіз болып тасқаны –
Бір халықтың бетке ұстар жастары

Туған елмен қош айтысып мен кеттім,
Айбалтасы қиып түсті жендеттің

Тәуелді боп қалмасын деп ел-дерттім
Ұран салдық дүр сілкіктіп жер-көкті.

Желтоқсанның алау кешкен күндері,
Желтоқсанның алау кешкен түндері
Әлі күнге көкірегімде тұр менін
Желтоқсанда еске ал мені, нұрлы елім.

ӨТЕДІ КҮНДЕР...

Үміттің жүзін шок қарып,
Төзімін жанның ақтарып.
Түк бітірмей жүргенде,
Тағы күн кетті аттанып.

Алды-артына қаратпай,
Қапылтып қойған заман- ай.
Токтамай күнім, – деп – өтті-ай,
Жылайтын кейде бабам-ай.

Уақыт – зымыран,
Ғұмырың –
Қамшының сабы келтелеу.
Тарқатып болмай бұрымын,
Кетеді күндер ертелеу.

Алыстан тербеп күнімен,
Отты бір сәуле төгілген.
Күл-қоқыс, тозаң ішінен,
Жылтырап көзі көрінген.

Ағарып тұрып айныған,
Өксітіп тау мен даланы.
Қап-қара түннің қойнына,
Ақ боз ат сіңіп барады.

...Қоштасты солай бір күнім,
Қап-қара түнмен көмкерген.
Қыл жүген ұстап мен тұрдым,
Бір қайыр күтіп ертеңнен.

ЖАҚСЫЛАР ЖАНЫН БЕРЕР

Жақсылар жанын берер,
Жақсылығын көз көрер,
Шүберекке түйген жаны жақсының,
Айғыз-айғыз арамдыққа төзбеген.
Қайыр етер көшедегі кезбеге,
Қайырымын қарыз етпес өзгеге.

Жамандардың мың қатесін түзетіп,
Жұмаққа да ала кетер аркалап.
Ауладағы қоқыс біткен күзетіп,
Жақсы адамның жолын тосып тұр қарап.

Қолы тисе ... тазарады бұл аймақ,
Жаман тағы ... шырт түкірер лайлап.
Тәңір нендей сый берері белгісіз,
Екеуі де бірдей жетсе, «күдайлап».

Қазақ айтқан «игі жақсы» осылар,
Жақсылығын айтса нұры тасыған.
Ол ұстаған алтын дінгек шайқалса,
Таразы өмір тарыдай боп шашылар.

ТІЛ ТАҒДЫРЫ

Тіл мәңгіге жараланды, не шара,
Тіл жазықсыз жазаланды, не шара?!
Батып бара жатыр еді құрдымға,
Жан дауыспен тоқтағаны осы ара.

Заман сұры асырғанда айласын,
 Өзге тілдің көремін деп «пайдасын».
 Бабалардың өліп кеткен аузында,
 Сұлу тілім, шербет тілім қайдасың?!

Төле би боп төгілгенде маржаның,
 Жалғыз сөзбен шешілетін жанжалың.
 Тыңдаушысы қалды ма екен казактың
 Басын айтсаң, түсінетін ар жағын.

Тіл басына түсіп тұрған жайт осы,
 Қараңғыда халық күтер Данкосын.
 Өз тілінде сөйлегенді ар көрген,
 Соқыр, керең бауырларды қайтесің?!

НАМЫС ТУРАЛЫ ТОЛҒАНЫС

Жаныңды жүдетеді дос та келіп,
 Жібекті жүн етеді қас та келіп.
 Қарманып қайран намыс оянады,
 Арыңды шыбыртқымен осса келіп.

Қазақша жазған болдык көшелерге,
 Қатесін бас қатырып шеше көрме.
 Өз-өзін мазақтаудан жалықпайтын,
 Апырм-ай неткен халық десе дер де.

Құрметпен иіліп тұр жерің мынау,
 Тәуелсіз тәй-тәй басқан елің мынау.
 Өзіңнен-өзің, үркіп жер баспайсың,
 Қаныңа сіңіп кеткен құлдық бұғау.

Бауыржан Момышұлы – ерім деші,
 Аттың да ақиқаты – жоғым деші,
 «Ов» пен «ев» -тен арылмаған сорым деші.
 Тасқа басып, есімін тастап кетті ол,
 Құдай-ау тым болмаса жолын көрші.

Батырша батыл сөйлер кез елестеп,
 Құлдық сана күн туғанын сезер ептеп.
 Қызы да өз намысын таптатпаған,
 Ер түрік, атам қазақ елі емес пе ек?!

Тілін терең білмеген нағыз қайғы,
 Көркем ойдан тәтті бал тамызбайды.
 Еспембет пен Көбейдің сөзін ұқпай,
 Ұрпақтың ой-санасы тайыздайды.

Кейбіреу мансап құрып жан бағады,
 «Осы тіл ыңғайлы», – деп кер бағады.
 «Елім-ай!» – деп тұрмаса бетке ұстарың,
 Қазақтың осы емес пе сорлағаны?

... Қиянатқа көнсін бе, көнбесін бе,
 Қалың тарих сайрап тұр зердесінде.
 Қазақты намыссыз деп ойламаңдар,
 Қазақтардың намысы кеудесінде.

Намыс жайлы сұрайсың неге менен,
 Ақыл ойлап көнбеске көне берем.
 Желтоқсанның ызғарлы суық желі,
 Намыс отын жалау ғып шегелеген!

ӨТКЕНДІ АҢСАУ

Бозала таңды қарсы алып,
 Боз тұлпарға мінгенім.
 Көкжиекті бетке алып,
 Боз сағымға сіңгенім

Көз алдымда елес тұр –
 Өткенді аңсу емес бұл.

Аруақты бабамның,
 Жапырып жауды қуғаны.

Шексіз-шетсіз даламның,
Шегіне жетіп тынғаны.

Ақ боз үйдің сыртында –
Бозінгеннің боздауы.
Боз жаулықты ананын
Мұнды бір әнді қозғауы.

Көз алдымда елес тұр –
Өткенді аңсау емес бұл.

Кеңістікпен кезігіп,
Еркін бір кешкен күндерім.
Боз сағым уақыт шегініп,
Санамды билеп тұр менің.

Шайқадым тербеп өлеңмен,
Шыр айналдым кесеңде.
Жан дауыс шығар тереңнен,
Жай айтайын десем де ...

Елес, елес, елес құр,
Өткенді аңсау емес бұл.
Өткенді аңсау,
Аңсау ...
Аңсау ...

* * *

Қазақты данышпан деп мақтамай-ақ,
Онсыз да ақ халықты ақтамай-ақ.
Терендеп Абайды оқы, тебіреніп,
Бір халық сырын шертер өзі келіп.

Қаныңа жалтақойлық қайдан келген,
Ыңғайландың өмірге он күн сүрген.
Кейбіреу «бізді кой» деп бай-байлайды,
Қазақты сол қалпында Мағжан сүйген.

Керек емес, өзге жал, өзге қанат,
Түбі асыл пендеге – бір қанағат.
Біз жеті кереметтің біріндей боп,
Қалпымызды сақтасак – сол ғаламат.

СҰЛУЛЫҚ

Ұлы адамды табындырған сұлулық,
Ғұламанды бағындырған сұлулық.
Қар қыз мен хор қызының бейнесін,
Әшекейге малындырған сұлулық.
Оттай жайнап көз алдында тұрса да,
Өмір баки сағындырған сұлулық.

Ізде оны барлық жерден табасың,
Кең даланы жайлап көшкен сұлулық.
Жасыл шөп пен қызыл гүлдің арасын,
Айлап кешкен сұлулық.

Тым алысқа көз жіберген ойлының,
Жанарында тұнып қалған сұлулық.
Ұза-а-ақ жылдар сақтап асыл жан нұрын,
Жүрегінде тұрып қалған сұлулық.

Уысында ұстап тұрса ғаламды,
Тарлық етпес сұлулық.
Тастап менің тау мен даламды,
Мәңгі кетпес сұлулық.

* * *

Есебін білер бұл өмір ,
Есесін берер бір өмір.
Жан беріп жиған-тергеннің
Баяны бар ма, соны біл.

Қыран боп шықпай шын-күзға,
Теңесе алмай жұлдызға.
Өзінді-өзін қорладың,
Жылан боп жыжып, сорладың.

Қысық көз өмір бағып тұр,
Көрмесе сені нағып тұр.
«Дүние-е-е» – дедің уыстап,
Ар-ұятыңнан алыстап.

Халықтың асты күйігі, –
Шықпады бірақ батыл үн.
Жауырдан тоқыр киімін,
Боп шықтың «сарай ақыны».

Батпаққа қалай батқаның,
Қасиетті сөзді сатқаның.
Сөзіңнен судай төгілер
Шешен тіл ғана көрінер.

Аспаннан да биік бар,
Сол биікті сезбедің.
Алды-артыңда тұйықтап,
Салтын кидің өзгенің.

Асылдан да асыл бар,
Сол асылды алмадың.
Жүрегі таза, қолы пәк
Адам боп қала алмадың.

Ақ жолыңнан болды осы,
Алтын көріп тайғаның.
Алланың нұрын сағынып,
Алақаныңды жаймағын!..

КЕЗБЕНІҢ ӘНІ

Сақтамадым, аямадым өзімді,
Тауға соқтым, бір басымды тасқа бір,
Аңқау жаным арам тәннен безінді,
Жол аяғы болар бір күн жас қабір ...

Тым биіктен сорғаладым қырандай,
Жолым болмай күнге күйіп қанатым.
Ес жиғызған жатқан кезде тұра алмай,
Жаны сірі жалғыз сезім болатын.

Адамсың... деп сыбырлады көл-құрақ,
Безіп кеттім екі иығым салбырап.
Адамсың... деп жел тербеді алдына ап,
Адам болып қала алмадым мен бірақ.

Ұмыта алмай туғанымды адам боп,
Жер тырмалап, тырнағымды қанаттым.
Қара түнде жарық жұлдыз аман боп,
Садағасы болсам өзім... сол аттың.

О, ДҮНИЕ!

Құпияң қалмапты ғой білінбеген,
Пенденің қармағына ілінбеген.
Қырың көп қырық жаққа қарайтұғын,
Күнгеің көрсем деуші ем – күлімдеген.

Ештеңең қалмапты ғой сатылмаған,
Сұмдықтың ақыл тісі сақылдаған.
Ақ бетінді оскандай қара пейіл,
Ақ қағазға сия боп жақындаған.

Күліп карап, күніренді біреу тұрып,
Жанып тұрып, көрсетті жүдеу қылық.

Құрығына бойлатпас иірімін,
Қарға бойға қалайша тұрар сыйып.

Бір асыл іс – үмітті үзбейтінім,
Көңілге керексізді тізбейтінім.
Құсық жуған күйі еді бейшараның,
Күн астынан кінәсіз іздейтінім.

Әділеттің әспеттеп туын ерек,
Адамзаттың ойлаушы ем пірі ме деп.
Алтын жіптен ұстадым адастырмас,
Аспан, біреу-біреу тәңірдің нұры бөлек.

ҚОСОБА

Күз болғанда көздің жасын шылаған,
Қаздар қайтса, Оңтүстікке шұбаған.
Қособада қаңғиды бір сұр адам,
Төлегеннің соңғы даусын сұра одан.

Күз болғанда Қособада сор болған,
Сөнген соның оң қолынан сөнді арман.
Енді өзінің қайғы уын сорғандай,
Сұп-сұр болып түрегелер сол маңнан.

Қаңғиды адам көлеңкеге айналған,
өз қолымен аққуды атқан сормаңдай.
Жанын қинап, өле алмаған әлі күн,
Жұбату да таба алмаған жалғаннан.

Күз болғанда көзінің жасын бұлаған,
Қаздар қайтса, Оңтүстікке шұбаған.
Қособада қаңғиды бір сұр адам,
Төлегеннің соңғы сөзін сұра одан.

1980 жыл.

ЗАМАН ТОЛҚЫНЫ

(Толғау)

Момақан, дана ауылым,
Мақалдың айтып тәуірін,
Мадақтап аспан дәуірін,
Аспай да, саспай жүргенде,
Заманның соқты дауылы.

Азаптың тартып ауырын,
Алмасып қар мен жауының.
Аядай жерің тарылып,
Қамыққанда тау ұлы,
Заманның соқты дауылы.

Жартасқа соғып қайығың,
Жалп етіп сөнген жалының.
Тірлігін кешкен жабының,
Осы-ау деп маған лайығы –
Өзіңе-өзің күлгенде.

Осылай болды, бауырым,
Жалғасып көрген зәбірін.
Күнірентіп ойдың қабірін,
«Ақырғы шайқас» бәрібір,
Аяқталмасын білгенде.

Қылышсыз басты игенде,
Құлықсыз қамыт кигенде,
Қанатың отқа күйгенде,
Болмассың қалай шерменде –
Ғасырдың мұңы бар менде!

Бір кезде «ата жауыңның»,
Асықпай күтіп дамуын.
«Артында қалған ауылым»,
Намысын қоса өлгенде, –
Заманның соқты дауылы!

1986 жыл.

Бір пенденің ұмыт болған күлкісі,
Қайталанса оның ғажап түр-түсі.
Және ешкімге ұқсамасам мен егер,
Табиғаттың күдіреті деп сене бер.

Бейуақта құбыланы бетке алып,
Тұрған кезде дүниені ақ танып.
Періштенің күбірінің жасқанып,
Қанымда егер күңгірлесе... басқа үн.

Көз алдыңнан кетпей қойса тас жарып,
Қайнап аққан мөлдір судың бастауы.
Өмір, өмір, өмір емес қас-қағым –
Мен де мың бір жастамын!

Ізгіліктің мен де қалған бір дәні,
Топырақпен кетпес еріп ол дағы.
Еске салып тұрар ұрпақ қолдары,
Күнге қарай тартылған бір жол барын.

Рухыңның тасасында жиылған,
Қоқыстарды тазартатын құйын бар.
Мені, сені жарық күнге сиынған,
Табиғаттың перзенті деп ұғындар.

АБАЙҒА НЕМЕСЕ ӨТКЕН ҒАСЫРМЕН
СЫРЛАСУ

✓
Өткен ғасыр ... үн келеді алыстан,
Қоңыраулатып, құлын тайы жарысқан.
Үн қатады даналықтың тілімен,
Бабам менің мыңмен жалғыз алысқан.

Сол ғасырмен тілдесемін, сөйлеймін,
Саф ауаға, мөлдір суға шөлдеймін.
Еркін ойдың қанаттары қағылған,
Абай туған алтын ғасыр сен деймін.

Еркіндіктің кереметін сезінем,
Босана алмай қатал уақыт тезінен.
Біз асырып айта алдық па жалғыз сөз,
Бір ғасырда бір Абайдың сөзінен?!

Ұлы дала, ұлы баба, ұлы адам,
Қалай жазсаң жарасады жыр оған.
Қанды жасын төгіп тұрып жүректің,
Тәңіріден халық жайын сұраған.

* * *

Мың жылдықтың басындамыз келесі,
Артта қалды ала шұбар тарихтың бел-белесі.
Қайраңға кеп тоқтағандай ғасырлардың кемесі,
Бір үмітті бір күдікке жендіреміз неге осы?!

Мың жылдықтың басындамыз келесі,
Көрші елдерді бомба жасап, соғыспай-ақ «жеңесің».
Аурудың сан түрі бар – қанға дәрі егесің,
Тәрк етесің ғұмырыңды – улы наша шегесің.

Ерлер отыр, тербеп отыр нәзіктіктің елесі,
Жалықтырған әйелдердің ашық-шашық денесі.

Өтіп кеткен басшыларды кезек-кезек сөгесің,
Көзқарасы жеңілдеген мынау елпек заманда,
Ауыр жұмыс істей алмай, көздің жасын төгесің.

Келер ғасыр компьютерге ақыл-ойды жегесің,
Адамзатты енді қайтып адаспастай көресің.
Қайраңға кеп тоқтағандай ғасырлардың кемесі,
Бір үмітті бір күдікке жеңдіреміз неге осы?!

* * *

Қазақтың басынан бәрі өткен,
Жауларын жусатқан жерінен дәметкен.
Тіліне тереңдеп бара алмай,
Не орыс, не қазақ бола алмай,
Жан-жақтан жасанды дәрі еккен –
Мәңгүрттен шошыдым.

Қазақтың басынан бәрі өткен,
Қатыгез, баскесер Ермак та бері өткен.
Бай тілдің маржанын тере алмай,
Дағдарып, тоқтаған кенеттен –
Мәңгүрттен шошыдым.

Қазақтың басынан бәрі өткен.
Аштық та, айдау да талаған төбеттей.
Бабалар тарихын заттай бір ескірген,
Тыңдайтын бейтарап кескінмен,
Тамыры шіріген теректей,
Мәңгүрттен шошыдым.

Қазақтың басынан бәрі өткен,
Атомның зардабы өтті ғой тері, еттен.
Күй тыңдап, саз емген кезде де,
Халықтың рухын сезбеген,
«Жоғалған ұрпақтың» кінәсіз перзенті –
Мәңгүрттен шошыдым!

ҚАЗАҚТАН ШЫҚҚАН АЗ ҰЛДЫҢ СУРЕТТЕРІНЕ ҚАРАП ТҰРЫП ТУҒАН ОЙ

Намысына қазақтың,
Мың жерден көр қазылды.
Аза тұтқан аз ұлдың.
Есімдері тасқа емес,
Көкірекке жазылды.

Періште ойды қозғадың,
Алтын көрсен ... азбадың.
Қасқайып тұрдың алдында,
Дүниежүзілік қазбаның.

Қызықтай алмады байлықты,
Алаған қолдан шайлықты.
Қазына емес, қамба емес,
Қара сөзге зар қыпты.

Көрінбес сарай құраған,
Хас шебер екен бұл адам.
Атымтай жомарт аллалап,
Атынан түсіп құлаған.

Ақшаның буы – нұр емес,
Еліре шапқан шапқан құр елес.
Естілер соған ермеді, –
Осы бір рухтың алдында,
Жау қашырған батырдың,
Ерлігі де түк емес.

ӨЗІНДІ ЖОҒАЛТПА СЕН!

Өзіңді жоғалтпа сен!
Сапырылысып жатқанда заманалар,
Баққан малы қазақтың ара болар.
Өз бейнеңді сақтап қал, шақ туғанда,
Бірді бірге жалғайтын пара болар.

Өзіңді жоғалтпа сен!
Өтірік пен шындықтың арасында,
Қаптай соққан қалыңда борасын бар.
Сонда ... сонда кәдімгі адасулар,
Тартар сені түбіне кара сулар.

Өзіңді жоғалтпа сен!
Не де болса ...
Құм ішінде қап қойған ине болсаң.
Тоғыз балдық алапат дауыл тұрып,
Ащы суға арқырап кемең толса.

Күл-коқысқа итерер біреу сені.
Қара албасты басады құр еңсені,
Кекке қайрап соғылған алмас қылыш,
Басын қайта көтерер үйрен соны.

Жарға соққан тағдырдың толқындары,
Болған жайға қаратпас артыңдағы.
Жерге тығып көмсе де саф ойлардың,
Жарқырап тұрса деймін алтындары.
Өзіңді жоғалтпа сен!

БАР ҒОЙ НЕБІР «МЫҚТЫЛАР»

Өмірде бар не бір «мықтылар»
Жең ұшынан жалғасқан.
Жарқылдап кейде сөйлейді-ау,
Секілденіп алдаспан.
Өмірде бар не бір «мықтылар»,
Екі жеп бір асаған.
Шыр етіп жерге түскенде,
Жарылқап қойған жасаған.

Токшылық буы бұлт болып,
Көрсетпей қойған күн көзін.
Жабайы жұрт жалпылдап,
Мақтаса дейтін күнде өзін.
Надан деп оны айтпассың,
Жетеді баста білімі.
Жан кинамас енді ешбір,
Табаны тасқа тілініп.

Қыл бұрау салып неғылсын.
Халықтың ащы күйігі.
Жарқырап шындық сөз айтпау –
Орташа халдің түйіні.
Өмірде бар не бір «мықтылар»
Сыпайы сөйлеп, сырт берген.
Көңілі судай тасса да,
Бағасын берген – жұрт мерген.

Өмірде бар не бір «мықтылар»
Өз бағасын білетін.
Қазақшасы жетпесе,
Мүләймсіп күлетін.
Қазақшаға мұндайлар,
Қырын келер құбылып.
Өз анасын танымас,
Мәңгүртше басы иіліп.

Байлық, дәулет, дүние – бу,
Кімдерден кейін қалмаған?
«Мықтылар», айтшы, ішінде
Ісімен қалар бар ма адам?!

ҚҰРБАНДЫҚ

Баяғыда...

Алла нұрын төгу үшін әрдайым,
Тектеп жатпай пенделердің кандайын,
Құрбандыққа шалды дейді күн сайын,
Құдіретке сый көрсетіп арнайы.

Кейінде...

Жарық күнде арманынан адасып,
Күйкілікпен таба алмаған жарасым,
Бедел жинап ала алмаған санасып,
Ұлы адамдар ... құрбандыққа барасың!

Ұлылар бар найзағай боп тіліп өткен сананы,
Көрген рахат, қызығы да шамалы.
Күллі адамның қасірет пен қайғысы,
Жүрегінен қызыл қан боп ағады.

Солай, солай, солар ғана құрбандыққа барады,
Мөлдір жасы кара жерге тамады.
Құрбаны боп қиянатшыл дүниенің,
Ерте кетті адамзаттың Абайы.

Айналайын шындыктан кетейін деп садаға,
Махамбет те құрбан болды жалаға.
Азды-көпті ғұмырында ұлылар,
Күнәһардай ұшырады жазаға!
Көп тобырдың өтеуіне әдейі,
Алтын адам шейіт кетті, не дейін!

ТӘУЕЛСІЗДІК

Тәуелсіздік қазаққа –
Айдан аунап түскендей,
Жатып алды шалқалап.

Тәуелсіздік қазаққа –
Күннен сырғып түскендей,
Жүріп кеттік арқалап.

Тәуелсіздік қазаққа –
Ай нұры боп төгілді,
Сұлу ғана жымыды.

Тәуелсіздік қазаққа –
Көк аспанды сыйлады,
Байраққа алдық көшіріп.

Артта – аштық, азап та,
Бәрін тұрдық кешіріп.

ТІЛ ҚАЙДА?

Тіл қайда?
Есте, жадымда,
Тіл қайда?
Әуезов кітаптарында.
Қаптаған шала «тілшілер»,
Шулайды тіл жайында.
Тіл бар ма?
Қанмен дарып жұқпаған
Тіл көрдіңдер ме жарымжан –
Жаны бар бойда шықпаған.
Тіл қайда?
Жаны ашымастардың қолында,
Сыркатынан айыға қоймас,

Аттың – жалы, түйенің комында.
Сиқы бұзылып,
Айнаға карап тұр,
Арыстан мен айдаһар тілдің жолында.

ҮШ ЖҮЗ

Туған жер десе ... жан шығар,
Қиқулап құстан ән шығар.
Көңілдің боздап ботасы,
Көзіңнің жасы тамшылар.

Туған ел десе ... жан шығар,
Күмбірлеп тәтті зар шығар.
Оянды казак,
Ұйықтады намыс,
Намысты кім бар қамшылар?!

Туған тіл десе ... жан шығар,
Тамырың соқпай жаншылар.
Жүрегің кан боп тамшылар,
Тамшылап барып таусылар ...

Үш жүзім – осы расы,
Санамда хандық құрасың.
Еділден аққан көз жасын,
Ертіске келіп жуасың.

СЕЗІМНІҢ СӘУЛЕЛЕРІ

Жарқыраған жанымның сәулелері,
Қобалжыған көңілге әр береді.
Әйнегін құбыланың ашып тастап,
Тегі сұлу сөз шіркін сәнденеді.

Тұяктар дүбірлетіп маң даланы,
Тұлпардың қанатында мен барамын.

Алтайдың биігіне ойнап шықтың,
Не болды бүгін саған, кер маралым.

Көк дөненнің көк кезіп арман әні,
Қыранның білінеді самғағаны.
Домбыраның шегімен қан жүгіріп,
Сүйіншілеп он саусақ сорғалады.

Дүниенің ақтарылып бар жамалы.
Көлеңке паналайды жар-жағаны,
Күлегеш Күн сияқты төрге шығып,
Сәулелер емдеп тұрды бар жараны ...

* * *

Дүбәра етпе адамды,
Ақ-қарасын қанық ет.
Таң қалдырсын ғаламды,
Таңғажайып қабілет.

Ақында арман бар ма екен,
Қанып ішкен қайнардан.
Қарайып нелер қалды екен,
Қарны жуан байлардан.

Әуелгі беттен таймасын,
Сорғаласын қырандай.
Орта жолда қалмасын,
Кім екенін біле алмай.

Арғымақпен жарысып,
Теңіздей тынсын тасыған.
Ұя салсын намысы,
Шыңның ұшар басына.

Күл болған сезімдер,
 Күл болған сенімдер,
 Сеніңдер...
 Жаркырап кеудеде тұрдыңдар,
 Салтанат кұрдыңдар.
 Содан соң, содан соң
 Құлап бір түстіңдер кұрдымға.
 Күл болған сезімдер,
 Күл болған сенімдер.

Сеніңдер...
 Сендерде арман бар,
 Қиылып жолдары қалғандар.
 Сен жайлы зарлы ән бар,
 Лапылдап жанғандар,
 Содан соң, содан соң
 Өз-өзін сөндіріп алғандар.
 Күл болған сезімдер,
 Күл болған сенімдер.

Сеніңдер...
 Сендерде – өкініш, қайғы бар
 Батырдың жүрегі қаймығар.
 Шоғынды үрлемей,
 Орнынды біл демей,
 Күл болмай, жалын боп оянып,
 Сыңғырлап күл демей,
 Тағы да сүй демей,
 Не ғып тұр жыр-көмей!

ДОМБЫРА

Домбыра, мұң естілер күмбіріңнен,
Бір күйің асып түсер бір күйіңнен.
Адам ба, жырлап тұрған домбыра ма,
Айыру қиын кейде бір-бірінен.

Домбыра бебеулейсің, бебеулейсің,
Сен кайбір мен көргенді көрем дейсің.
Екі көз, сыршыл жүрек саған бітсе,
Отыңа өзің жакқан өлердейсің.

Домбыра, мың толғанып тереңдейсің,
Басыңды ій, құдіретің – өнер дейсің.
Адамның қолдарымен құшақтасып,
Ғасыр өтіп барасың, көнермейсің.

ТАҢМЕН ОЯНҒАН ӨЛЕН

Кеудемді қарып бір өлең,
Мұқалып жүрген кезімде.
Ой-құдықтың түбінен,
Су алып жүрген кезімде.
Күнәға батып Ай, жұлдыз,
Қара бұлт басқан кезінде.
Барары күннің сол теңіз,
Қамығып батқан кезінде.
Пернесін басып даланың,
Перілер көшті аспанға.
Жылауық жасы баланың,
Шашырап түсті тастарға.
... Ерімеді тас бірден,
Ғасырлар бар деп алдымда.
Басымды иіп мен тұрдым,
Құдайдың ғана алдында ...

Көзімнің жасы шашылмас жерге шашылып,
 Өлеңіңе ғашық болғам мен сенің.
 Жүруші едің айбыныңды асырып,
 Жалғыз ғана тұрағыңдай жер сенің.
 Жалғыз ақын, құпия ақын бізді аяп,
 Шабытының тәтті дәмін тататын.
 Көңілімнің терезесін күн бояп,
 Бір әуенге кетіп бара жататын.
 Маң даланың ойшылдығы орнаған,
 Көздеріңе ғашық болғам мен сенің.
 Қазір жоқ боп кетердей боп қорғанам,
 Қайта-қайта қадалғанда семсерің.
 Шығарып сап тұрды жасыл жағалау,
 Көк мұхитқа керуен салған кемеңді.
 Қыздың жолы қандай еді ой, алла-ау!
 Болды, болды, ештеңе айтпа сен енді ...
 Шығарып сап тұрды жасыл жағалау,
 Көк мұхитқа аяқ басқан кемеңді.

* * *

Сағынғанда табылатын қасымнан,
 Табиғаттай менің ескі досым бар.
 Адал досты көріп пе ең сен осындай,
 Берік досты көріп пе ең сен осындай?!

Әлі сұлу, әлі жап-жас сол өңі,
 Алдап-арбап кете алмас ең сен оны.
 Шыншылдықтың тәңірі де сол еді,
 Әділдіктің тамыры да сол еді.

Мөлдір неге болмасқа деп су айтар,
 Сылдырама сен босқа деп сыр айтар.
 Күн тілімен сөйлеп кетті табиғат,
 Табиғаттай тамсандырып кім айтар?!

Терезеннен сығалаған ай шығар,
Сезімінді тербеді ме тамшылар.
Оттай ыстық намысыңды қамшылар,
Өзінде де бір сыршыл дос бар шығар?!

ҚЫСҚЫ ТҮН

Қар жауады қолды-аяққа тұрғызбай,
Қанаттарын жайған ақ.
Терезеден телміреді түнгі ызғар,
Қырау-көзде тайғанап.

Қараңғыда карауытар жалаңаш,
Мойыл, терек жапырағын жұлғызған.
Қараңғыда бар баяғы бар ағаш,
Қараңғыда қалбаяды шың-құздар.

Шығыс желі тербетеді шынардай,
Отырсаң сен ой қамап.
Қараңғыда қояр-ау сол шығармай,
Қысқы жолдар тайғанақ.

* * *

Жаңбыр шайды қара жолдың шаңдағын,
Туған жерді мен тым ұзақ шарладым.
Су боп ақты қара жолдың бетімен
Жаңа туған менің аппақ арманым.

Жаңбыр шайды таудың қара жолдарын,
Судан қашып мен ешқайда бармадым.
Шимайланған көп соқпақтың ішінен
Шыңға апарар тура жолды таңдадым.

АҚТАН АҒА

Өлеңді таусып оқыр шақ бола ма,
Өзіндей тіл жүйрігі баптала ма?
Туған жердің суретін сөзбен салған
Өрнегі қайталанбас Ақтан аға.

Шешен тілмен зер төккен зергер акын,
Кейінгіге тот баспас сөз бер, акын,
Табиғаттың тоқсан мың тамашасын
Тап басып көре алатын көз бер, акын.

Тандандырды жырынның түрі мені,
Көз алдымда кең дала түріледі.
Кәмшат бөрік киеді қыз-гүлдерің,
Ақ толқын айдаһар боп жүгіреді.

Алтайдың тоңы еріген жібек өлең,
Бойда қаның тулатар жүрек - өлең.
Акын тұр ар жағында өрмек тоқып,
Сырымды түсінерсің, сірә, деген.

Мәрттігіне сүйініп құрдасыңның,
Пәктігіне сенесің бір досыңның.
Пері өлеңнің боздатып нар қобызын,
Сым пернесін дәл бастың сырласыңның.

Кернейлеткен асқар тау, боз даланы,
Еліңізге – ескерткіш сөз қалады.
Жырыңыз бар қазаққа мұра болсын,
Мұзтаудың көкке өрлеген Мұзбалағы.

МЕН КІММІН?

(Махамбеттің ізімен).

Мен, мен едім, мен едім,
Мен о баста кім едім?
Көшкен жерім – кең дала,
Көп халықтың бірі едім.

Иман бар ед кеудемде,
Ибам бар ед зердемде.
Жасы сыйлап кәрісін,
Құрак ұшар көргенде.
Жүзім нұрлы нәзік ед,
Мен құдайға сенгенде.

Мен, мен едім, мен едім,
Мен о баста кім едім?
Жауға қарсы ұран сап,
Жер қорғаған мен едім.
Сұңқардайын саңқылдап,
Ар қорғаған мен едім.

Абай дана, Махамбет,
Абылайдай ұл туған,
Жырдың басы – Қазтуған,
Сар далада мың жылда
Өлмейтұғын сөз туған,
Даңқы асқан ел едім.

Мағжан сөйлеп жүректен,
Мұқағали жыр еткен.
Баба даңқын ту еткен.
Әл-Фараби ұрпағы
Сан ғылымды түлеткен
Айбыны асқан ел едім.

Бүгін, міне, өзіме
Елдігімді қайтардым.
Ата-баба намысын
Жарқыратып қайта алдым.

Жоктатпаспын тілімді,
Жол етермін білімді.
Көк байрағым тігілді,
Көк бөрі ұлым тірілді,
Сақта менің, жасаған,
ТӘУЕЛСІЗДІГІМДІ.

* * *

Пай-пай, қазақтың даласы-ай,
Қырандар қанатын күйгізген күн аптап
Жерұйық жоқ екен, түйгенім, деп осы-ай,
Көшпендім көрмеген тұрақтап.

Арқадан Алатау ауғанда
Тұлпардың тұяғы кетілмес.
Атыраудан Алтайға барғанда
Қашық деп қазағым өкінбес.

Сар желіп, саф ауа дем беріп,
Жел – кеме, желмая – көлігі.
Қонақжай жол бойы ел қонып,
Бір шеттен бір шетке жететін бір күні.

* * *

Ағын сулар ағысын тастамайды,
Еркелетіп тұрады аспан айды.
Еске салып әлемнің шексіздігін,
Жұлдыз болып жан-жаққа жас тарайды.

Жолды үнемі жақсылық бастамайды,
Жарық күнде түн тынып, қас қарайды.
Адамдардың жүрегін жылатуға
Жаралады басқа мұң, басқа қайғы.

* * *

Аспанға жиі қараймын,
Нұрын төгер аямастан арайлым.
Жақсыларым сонда кетті емес пе,
Бір көрініп қалар мүмкін елес боп?!

Жарықтық-ай, жарық нұрдың сарайы!
Сенсіз әлем – қара батпақ жабайы.
Кіндігімнен байланғандай бір түрлі
Тауып алдым аспан деген сиқырды.

Төгіледі жаңбыр болып төбемнен,
Көкшіл тартып, мөлдірейді тереңнен.
Жүрек сыздап, мұң шалғанда қабарып,
Көк аспанға қалам үнсіз қадалып.

Шексіздігі мәңгілікпен жарасқан,
Ой-санамды жаулап алды сол аспан.
Тектен-текке құралмайды сөз бірден,
Аспан жақтан ... келетінін сездім мен.

Көздің нұры көк нұрымен кездесіп,
Ашылғандай құпиялы соңғы есік.
Көкте – тәңір, жерде адамға селбесіп,
Дөңгеленіп бара жатты жер-бесік.

* * *

Шынары шын жартасты жарып шығар,
Өз оты өз сәулесін алып туар.
Қолмен түзеп, әуре боп қалма, пенде,
Қиялмен біткен іске болып құмар.

Күннің нұрын сіңірген жасыл отты
Дүлейліктің еркімен басып өттің.
Аман жүрсең, әлі-ақ киесі ұрар
Киіктің сүтін емген қасиеттің.

АУЫЛ МЕН АҚЫН

Тәрк етіп арман-мұратын,
Ауылда қалды бір ақын.
Жаңбырмен жүзін жуатын,
Жұлдыздан алған қуатын.

Көзінде аунап көк таулар,
Көңілге қандай тоқтау бар.
Жанарынан жас тамған,
Мөлдіреп тұнған бастауға.

«Ауылда қалдың адасып» –
Жамағат дейтін жаны ашып.
Болашаққа «бал ашып»,
Жол сала алмаған санасып.

Жарқ етіп, таңның түндігі,
Басталды ауыл тірлігі.
Айналып ақын тұр сенен,
«Ауылым – жердің кіндігі,
Ауылым – жердің кіндігі».

* * *

Бұл дүниенің әпендісі-ақындар,
Оны сөгіп, мүсіркеуге хақың бар.
Өлең десе ... күлкісі кеп тұрады,
Айтылады неше түрлі ақылдар.

Қоғам басқа, заман басқа дейді ғой,
Адам басқа, амандаспа дейді ғой.
«Дүние жинау мәселесі тұрғанда,
Дүние жайлы пәлсапаны, ойды қой».

Рас, жұрттың ақылына сыймайтын,
Алтын десе ... айылын да жимайтын ...
Ақын-тұлға, асқақ тұрар бәрінен
Қорықпайды ол ешкімнің де кәрінен.

ҚИЯЛ

Не жетсін таза ауаға,
Жусанды жұмбақ далаға.
Жұлдыздай аққан жүйріктің,
Суреті көшкен санаңа.
Айналып дала қалаға
Ғажайып шаһар бола ма?

Не жетсін қаймақ – қалаға,
Дәрісін сепкен жараға.
Жан-жақты дамып бала да,
Сапарын бастар дана да.
Айналып дала қалаға,
Ғажайып шаһар бола ма?!
Көгілдір көлдер жағада,
Бал жиған асыл аралар.
Ғажайып – кітапханалар
Ой кешкен ақ бас ғұлама
Әлемге үні таралар.

Жемісін төккен, жерде өніп,
Көзін бір ашса бақ солай.
Тәж-Маһалдай сәнденіп,
Айналып тұрса Ақ сарай.

Түтінін көкке үрлемес,
Зауыттар – өткен бір белес.
Шаң шығармас жолдары,
Тозаң тұтпас орманын.

Әне – жайлау, міне – жол,
Қақпаны аш та, кіре бер.
Тұлпарды таңдап міне бер,
Еркіндік – осы, біле бер.

Таусамай жұтса кәусарын,
Тас қалаға жан салып.
Тілесе қайырым күн сайын,
Азанда біреу жар салып,
Айналып дала қалаға,
Ғажайып шаһар бола ма?!

* * *

Көк теңіздің толқындары
Дауыл ұрып шулайды.
Ер көңілді болсын бәрі,
Өмір бәрібір шындайды.

Шуак шашып тұрды тұрды алысқа
Көктегі ай мен жұлдыз да.
Толды дүние нұрлы ағысқа,
Жанарыңды жұмғызбай.

Танымның түпсіз тереңіне
Сыйды не бір бояулар.
Сырын ашты ол өлеңіне,
Көңілінде қаяу бар.

Су-су болып акты өзендер
Шөл даланың төсімен.
Ғұлама да қайтты өзі елге
Алаулайды бесік – ен!

Отырарлық отты өлеңнен
Осы болды қалғаны.
«Қуатты бол», – деп тереңнен
Қайталайды халық әні.

Көк теңіздің толқындары
Дауыл ұрып шулайды.
Ер көңілді болсын бәрі,
Өмір бәрібір шындайды.

* * *

Көзінен сыры көрінген
Аяла адам баласың.
Әуелгі таза сеніммен
Мөлдіреп саған қарасын.

Бейнеті қалың пенденің
Жаралы жаны жалаңаш.
Жанына тиіп көрмегін,
Қайрылып қайта қарамас.

Ағылып жатса әңгіме
Шын сырын айтып үндемес.
Тағдырым түсті тәргіге,
Арашашы бол демес.

Қаларсың қалай сезімсіз,
Көз-айна болар сол шақта.
Баяндап берер тек үнсіз
Үзіліп түскен моншақтар...

ӨСКЕМЕН ТЕХНИКАЛЫҚ ЛИЦЕЙІНІҢ ӘНҰРАНЫ

Жас дарындар, жас жалындар, қырандар,
Тас қияны жарып шыққан шынарлар.
Лицей даңқын асыратын әлемге
Білім шыңға самғап ұшқан ұландар

ЕРКІНДІК

«Еркіндіктің есігін қылышпен аш».
Сұлтан Бейбарыс

Алатау жатыр мұнартып,
Жазығы жоқ қой тастардың
Шексізге ол да құмартып,
Тілеуін тілеп аспанның.

Қара тас соқыр, мылқау да
Еркін қалпында қатыпты.
Алатау жатыр шырқауда
Маған карағанда бақытты.

Көшеді бұлттар ақ тамақ
Кенжекей қызы ғасырдың.
Маңғаз тауларға жалт қарап,
Тәуелсіздігіне бас ұрдым.

Жұмыс көп естен танатын,
Ес жиюға уақыт тар.
Еркіндік десе ағатын.
Мөлдіреп көзден ақықтар.

АУҒАНДАРДЫҢ КӨЗ ЖАСЫ

Сұп-сұр еді ғой жаңбырдың түсі,
Қараған оған болмады кісі,
Көз жасын көріп мыңдаған тамшы
Жыландай жалмап жүйткіді камшы.

Сұр шапан жапты сұр жердің үстін,
Сыры белгілі зымыран соғыстын.
Аспаны бірге ауғандар жылап,
Шапалақ ұрдық, ысқырып қаттырақ.

Жауғанда қарша аспаннан бомба,
Араша түспей шырқырап жанға.
Шалжиып жаттық, шырт-шырт түкіріп,
Қанағат етті ауғандар барға...

ТАС ПЕН ГҮЛ

Тас гүлге төнді ғашық жардай,
Зіл қара батпан басын алмай,
Гүл ерні әнтек ашылып текке,
Желмен толқыды басыла алмай.

Тас емес, жылап ақ жаңбыр тозды
Көктемгі гүлмен бір өмір озды.
Көк бақа тасың мелшиіп жансыз
Тамырын жаншып, сіңірін созды.

Бауырын тескен тұманың көзі,
Тастай қатқанда таудың мінезі.
Қобыз кеудемде қосыла сыңсып,
Бір сурет қалса... ол – шынардың өзі.

Тау болса, тасын жасыра алмайтын,
Қой тастар құжынап, тасыраңдайтын.
Гүлге не дерсің, тасқа не айтасың –
Қодар мен Баяндай қосыла алмайтын...

БАЙЛЫҚ

Таңдадым жан сап,
Сезіммен таусап,
Көңілдің ғана байлығын.
Сақылдап өзен,
Тау-тасты кезем –
Тәрк етіп патша жарлығын.
Құлдыққа ескі,

Күндікке өшкін –
Жау жүрек еркім көнбеді.
Салтанат құрған,
Серт беріп туған
«Шындыққа» рухым сенбеді.
Дүние – коқыр,
Пенделер – соқыр,
Соңынан ерген шерменде.
Көкірегі толып,
Тұр еді-ау жанып,
Өмірге алғаш келгенде.
Алтынға сары
Селт етпес жаны –
Тектілер ғана бас имес.
Сыңғырға елтіп,
Мақтауға шертіп,
Иілмей қалған досың дос.
Қоғамның торы
Қуартқан өңін
Досымды сұмдық аядым
Ауырып санам,
Жоғалтып адам,
Алақанымды жаямын.
Ғұмырың келте,
Ойсызға – ерте –
Байлығың қандай баянсыз.
Жан беріп босқа,
Шағылып тасқа,
Қазына жиюды қоярсыз?!
Жақсының өзі
Тұнды да көзі –
Айналды мәңгүрт тұтқынға
Жүргенде күнсіп,
Балықтай сусып.
Қарабай – шөлден шықтың ба?

ӘЙЕЛ АҚЫН

Мен кешірім сұраймын,
Әйел боп туғаным.
Тағдырын бер Күн, Айдың
Бозторғай жырларыма.

Әйел боп туып,
Ақындықты қуайын дедім бе?
Алып бәйтеректен
Нәзік жапырақ боп шығайын дедім бе?

Мейлі мен кім болсам да,
Ішіме салды ғой бір отты
Қыран бүркіттің ессіз елесінен
Көгілдір балапан шыр етті.

Шексізге қадалса әлсіз жанарым,
Саумал бактарды соғады самалым.
Мен – бәлкім елшісі Ибн-Синаның
Рухани емшісі адами жараның.

Басымды иемін, ерлерге қарызбын,
Сабалап тұрмайтын таптаурын көне ізді.
Ақындық шықпайды шықпаса әйелден
Айтпасам, өледі-ау, ойларым ең ізгі...

17.09.05

МҰҢ (Экспромт)

Білем, сезем, осы бір мұңның тек емесін –
Біреу ғайып боп, қалдырғандай тек елесін.
Әйтпесе бәріне биіктен қарайтын
Әлемге аян ғой құдай емесім.
Бұл, бәлкім, қырғыздар айтқан жыр ырғағы,
Өзбектің аллаға арнаған құрбаны.
Бұл, бәлкім, бұршақтап қара бұлт қанаты
Қазақты жылатқан Мұқанның жырлары.

Қаңбақтар көшкіні. Ауғанның даласы,
Адаспай тұрмайтын адамзат баласы.
Бұл бәлкім мәңгілік ғашығын іздеген
Абайдың нұр тұнған көзінің қарасы.
Бұл деген сұмдық қой – ақылға қарай ма,
Қайғысыз қара су жұбатпас қалайда.
Ақындар ерте өлсе шетінен дарынды
Осы мұң ғарышқа әкетті деп ойла.

17.09.05

* * *

Адамсыз домбыра үндемей тұрады,
Қоңыр үн төкпейді желкілдеп құрағы.
Домбыра – жанымды самсоз бір күй бөлеп,
Қозғайды, тербейді шабыттың шуағы.

Домбыра шын жетім – бұрышқа сүйенген,
Жарасым таппайды төрдегі кілеммен.
Екі ішек сорғалап, қос өзен-көз жасы
Кеудесі шерленіп тұрады – білем мен.

Сиқырлы саусақтар құрысын жазады,
Адами домбыра – адамсыз жазалы.
Жұптарын жазбайтын қос аққу сияқты
Қос ішек заулайды тарқамай базары.

БАУЫРЖАН МОМЫШҰЛЫНЫҢ ҚАЗАСЫНА

Үзілді өмір ... Келмеске кетті бір батыр-
Боздатып елін, жалғыз-ақ күнде шулатып.
Жоғалып кетті ол қуатты нұрмен, жүрекпен.
Ізгіліктің де бір гүлін мәңгі қуратып.

Айрылды адам Адамынан ең бір қымбатты,
Қайғының суын Уақыттың желі құрғатты.
Жартастай ауыр жаныштап түгел жер бетін
Көңіл айтты ма, күбірлеп баяу Күн батты.

Аяулы дүние ажырап қалған жоқ сенен,
Қарашығыңда қарайып барып от сөнер.
Жылама адам, Адамның күні батпайды
Соңына сөнбес шырағын жағып кетсе егер...

ЖҮРЕКТІҢ ЕРЛІГІ

(Баллада)

(Құмаш Нұрғалиевті еске алу)

Ригада жүріп жатты қанды шайқас,
Булығып Құмаш отыр – қара жартас.
Бір қол мен жалғыз жүрек аман қалды,
Өмір үшін бір сұмдық басталды айқас.

Екі аяқтың жоқ орны үңірейген,
Жалғыз қол – жалғыз жалау сенім берген.
Жүрегі удай ашып күйге берді,
Моншақтап көздің жасы төгілгенмен.

«Япыр-ай, қалай барам, қалай барам?
Мен қалай көп ішінде томар болам?
Шыбын жан көкірегімде қак жарылып,
Ұшпай тұр құдіретке бар ма шарам?»

Білем, сезем Марканың қасиетін,
Күңіреңткем бабамның өсиетін.
Жолбарыс тағдыр!
Жалыңа жармаспасам,
Тереңден кетер ме екен қасіретім.

Осылай Құмаш мұңлық толғанады,
Бір өліп, бір тіріліп зарланады.
Он тоғыз мәрте кескілеп жөнге салған
Рухының ақ семсері қайралады.

Жыл жылжып, ай мұңданып бетін басты,
Күн күліп, жаңа тірлік амандасты
Шоқ шайнап, дүр сілкінді тау қыраны
Жаңғыртып өр екпіні тау мен тасты.

Боранда жұлдыз жақты жаңа мектеп
Шын жүйрік көз ұшында дара кетпек.
Құмаштың әйгілі боп ұстаздығы
Даналық тұқым септі, сана көктеп.

Білмейтін жан қалмады бұл орданы,
Ұстаздың шыңға шықты бар арманы.
Теңдесі жоқ бөлмелер жымың қакты,
Көрген жан мектептен мін таба алмады.

Одақта ардақ тұтты Құмаш атын,
Батырдың халық көрді шарапатын.
Арыстанның айбаты қуат берген
Жұрт көрді нағыз адам парасатын.

Япырым-ай, жеттім бе әлде, жетпедім бе,
Даңк қуып, катал болып кетпедім бе.
Томаршадай кейпіммен такқа отырып,
Бүтіндеп елдің жоғын өтпедім бе.

Ей, ұрпак, бұл бабаңның шыны дерсің,
Тұлпардан қалған із ғой түбі дерсің,
Үркіткен ажалды да қайсарлықпен
Қорқыттың мәңгі өлмейтін күйі дерсің.

Ұстаздың бір ғасырлық жыры дерсің,
Қыркүйекте қаптаған гүлі дерсің,
Даланың дүрс-дүрс соққан жүрегі бар
Құмаш атам өлген жоқ, тірі дерсің.

ТУҒАН КҮН

Адамның туған күні – арман күні,
Аспаннан аппақ нұрдың жауған күні.
Күрсінтіп, шаттандырып, толғандырып,
Әйтеуір тағы бір жас толған күні

Кіндік қан босағаға тамған күні,
Бір жұлдыз қара жерде жанған күні,
Қасқа құлын кісінеп Ай астында
Аруана боталы болған күні.

Түнекті тіліп сол күн туған адам
Тас жарып сәби даусы інгәлаған.
Қызыл шапақ секілді қызыл шақа
Әлемнің кірпігінен сырғанаған.

Дүние құшағына алған күні,
Тіршілік шаранасын жарған күні,
Шатырлап шаңырақтың найзағайы
Толғатып ана белі талған күні.

Сол күні нөсер төгіп, дауыл көшкен,
Беу-беуі Ана-Жердің шығар ма естен.
Ұлы күн – туған күні адамдардың
Ту байлап, қазық қағып, кіндік кескен.

14.01.2006

Көктемге мен де асығам,
 Көк белге қарай жүремін.
 Көктемде толқып басылар
 Көк пенен жердің жүрегі.

Қар басқан менің жолдарым,
 Көктемге мені алып бар.
 Тасындай болып қағбаның
 Бозторғай жаным қалықтар.

Сабыр бер сабылыстарға,
 Кешікпей көктер бұл маңға.
 Көктемгі жарылыстардан
 Есінен танбай тұрғанда.

НАУРЫЗ

Наурыз өзі тербетті тал бесігін,
 Ағыл-тегіл, ақ пейіл көл-көсірім.
 Наурыз мақпал түн, уыз таң ғой,
 Уылжыған үміттің үйлесімі.

Наурызым ұлы күні ұлысымның,
 Пәк қылық, паң даласы Шығысымның,
 Татулықтың еріген бал қаймағы
 Таңдайында досымның, тусымның.

Әз Наурыз – тіршіліктің жалғыз дәні,
 Қоштасқан қаһарлының соңғы ызғары.
 Алтын күрек аршыған жер бетінен
 Жылап кеткен кішкене қар қыздары.

Қызғалдақтар билейді, дөңгеленіп,
 Наурыз төрге шығады елге келіп.
 Алтыбақан тебеді алтыжасар
 Ұстап күннің жібек жіп сәулелерін.

Наурыз күні тамаша керім қандай,
Көңілдер кірбеңінен арылғандай.
Құшағынан гүл өріп жүр адамдар
Жүз жылдық жылымықты сағынғандай.

20.0

БІЗДІҢ АУЫЛ

Қайда ауылдың даналығы, санасы,
Қарияның таусылған шарасы.
Тұнып қалған тұнық ауыл үстінде
Таулардың көзқарасы.

Қайда кетті қызулы өмір, шулы өмір,
Кетіледі көңіл сарай күнде бір
Көшіп жатыр қала жаққа күллі-ауыл
Қазығы да қалмағандай бірде-бір.

Естілмейді күркіреген бір дауыс,
Таңдайында құрттың дәмі – алданыш.
Алтын тамыр ауыл көшсе қалаға
Жөргегінде өлер ме екен бір намыс?!

Біздің ауыл көрікті еді бәрінен,
Қалжыңды да айта білген бабымен.
Абыр-сабыр ауылдардың ішінен
Айыратын қымызының дәмінен.

Күн асылып айыр өркеш шыңына,
Көленкелер қыстаушы еді сұғына.
Тазалықты талап еткен ауылға
Шыдай алмай өртенетін құбыла.

Шемен шерді ұрпақтарға көшетін,
Мұхтар атам шешен тілмен шешетін.
Олай-бұлай арамдықтың жолдарын
«Қайшыбұлак» кақыратып кесетін.

Жолаушыға жымып жер төресі,
«Көлге» жетіп, көкке жетті төбесі.
Ғылым қуған Нұр-атаның ұлдарын
Шығарып сап, қарсы алатын жол – осы.

Батыс жаққа көп қарайтын бұл ауыл.
Жағасында жыр оқитын тұманың.
Үркердей боп үндемей-ақ тұратын
Кербез шырша көкке ұшырап қыранын.

Құлын шақтың есте қалған елесі,
Бесігінде тербей берді неге осы?!
Күншуақтап Садық атам отырған
Орындықтың босап қалды-ау шегесі.

«Баян-Шаған»-шамырқанған шатқалым,
Жазда – жұмақ, қыста арымдай ақ қарым.
Сиремесін өлген ауыл секілді
«Шағыл» жаққа шашыраған оттарың.

Бес саусақтың сөгілгенде көбесі,
Қарағайдың қадалғанда жебесі,
«Жетііректен» жетім қозы домалап,
Үйір бағып, кірсе екен ел есі
Төлегендей ақынын құрмет тұтар жөні бар,
Астанаға жіберіп ап, Қайырдыны сағынар.
Баламердің атын алмай өртенген
Балалығың тағы бар.

Біздің ауыл көрпе тіккен, жүн сабап,
Күтірлеткен құз-жартасты күн табақ.
Орақ тілді, от ауызды ауылым,
Әңгімеңді біліп отыр шартарап.

Аулым-ай, шаруаң тұрсын дөңгелеп,
Абыройды шаша көрме теңгелеп.
Асып-тасқан айдай әлем ішінен
Ақыныңа алақандай сен керек.

АЙНАЛАЙЫН

(Жазира Әміреқызына)

Жазира апай – ерекше жан, бөлек етін,
Баланың ықыласына бөленетін.
Сізге қарап сезіндік жалын шақта
Күлімсіреу дегеннің кереметін.

Айналдық Жазира апай өзіңізден,
Мейірге ұя болған көзіңізден.
Ең қатты ұрысқанда бізге ренжіп,
Жеңіл тиген мақтадан сөзіңізден.

Мектеп бітіп, аттанды ұл, аттанды қыз,
Жаксы атанса бір бала мақтандыңыз.
Сіз бізге сыныптағы жетекші емес,
Өмірдегі жолбасшы боп қалдыңыз.

Өмірдің өрі, қыры, өткелдері,
Бұл күнге жетпегені, жеткендері
Күн құсап айналады өзіңізді
Жат болып отыз жылда кеткендері.

Талай көрдім білімнен таң атқанын,
Тыңдадым сан ғұлама сабақтарын.
Мен сізді елестетіп, жыр құрадым
Жаңғырып жан сарайда жан оттарым.

Қабак шытар кездерде жүз жылыттың,
Қоламтасын ұсынып бізге үміттің.
Көңілдің айдынына қылау түспей,
Қала бер қазығы боп ізгіліктің.

ШЫҢҒЫСТАЙ МЕКТЕБІ

Не жетер балғын шақтың көктеміне,
Шыңғыстай гүл төгілген бөктеріңе.
Отыз жыл толғанында кеткеніне
Балаларың оралды мектебіне.

Мен келдім парызымды өтейін деп,
Қасиет-қадіріңе жетейін деп,
Әбдікерім болысқа орнамаған
Жырдан соғып ескерткіш кетейін деп.

Сұлтанмахмұт Бағилаға ғашық болған.
Көңілі жас ақынның тасып- толған,
Әбдікерім дүкеннің мектебінде
Білім алу-қазаққа нәсіп болған.

Бұл мектеп-бар қазақтың мақтанышы,
Жалпақ жұрттың білімге аттанысы.
Сол мектептің орынын сақтай алмай,
Өртеніп Қаратайдың жатқан іші.

Армысың, атақтылар тараған ел,
Жақсысын көзайымы санаған ел.
Әлемдік қара сөздің бақ жұлдызы
Оралханның аузына қараған ел.

Армысың, Алтай таудан нәр алғандар,
Бұқтырма толқынынан жаралғандар,
«Күркіреме» тұсында аял қылып,
Тәу етіп, туған жерге оралғандар.

Самал жел сипағанда маңдайыңнан,
Ақ жаңбыр шашу шашты алдарыңнан.
«Шекеме» тарихынан тамыр тартқан
Достар-ай, айтшы қандай арманың бар?!

АРМАНҒА ЖЕТКІЗЕР ЖОЛ ҮСТІНДЕ

Достарым-ай, хат алған да сендерден,
Аунап түсті тірлік-толқын кеудемнен.
Бак жұлдызым Алматыда жарқырап,
Көктөбеге көтерілгем сендермен.

Кезім қайда көздеріңнен күн көрген,
Ғылым қуып, нағыз өмір сүргем мен
Басталған-ды он жетінің дәурені
«Таулы Алыпта» алма терген күндерден.

Өздеріңсіз толмайды өмір парағы,
Туыстырған тіл өнері сабағы.
Өздеріңмен асып-тасып төгілген
Сүт сәулелі құмырасы сананың.

Шыншылдардың, серілердің қоғамы,
Жүрек әлі «Алматы» деп соғады.
Патшалығы таза қанды тілшінің
Болсын әман жұлдызымыз жоғары.

Өздеріңдей ойшыл тусын қазағым,
Өздеріңде болсын халық назары
Күз келгенде Медеу жаққа қайтқан құс,
Көңілдердің тарқамаған базары.

Күн дөңгелеп, нұр кетпесін жазыңнан,
Шапағат көр ақылды қыз, өз ұлдан.
Еске салып өлеңімді оқиын
Алатаудың шындарына жазылған.

ЕЛЕС

Жер Абай боп оянды!
Ай кабақ ақырын дірілдеп,
Еріндер не айтты күбірлеп,
Даналық мың өліп,тірілмек.
Сөзден де ауырлық білінбек.
Абай боп қозғалды!
Алып жер кіндігі...
Қалай деп жориды кім бұны,
Абайдың аруағын аунатқан
Қазақтың не болар тірлігі?!

Алып жүз – Абайдың елесі,
Жер түстес коңыр өң –
Санамнан бір сурет көріп ем,
Жан сөзін жүрекпен ұқсам деп,
Қараңғы түнекке телмірем...

ТУҒАН ЖЕР ӘУЕНДЕРІ

Қайда менің қанаттарым жоғалған,
Қайда,қайда мөлдіреген сол арман.
Таулар қалды туған жерді құшақтап,
Мен де қалдым,артық емен солардан.

«Көл» аталған басқа атау таба алмай,
Тұншығасың толқып, тасып, аға алмай.
Тәңірінің төге салған көз жасы-
Дөңгеленіп тұрып қалған тазармай.

Бірде ысытып, бірде бұрқап жауыны,
Бұқтырыманың басылмаған солығы.
Таудан түсіп келе жатыр аяндап,
Алмас қылыш ақ боранның жорығы.

Көшкен жұртты құлазытты қалайда,
Арса-арса ағаштарым тоғайда
Адуын су албастысы ұстаған
Мұз жастанып, қар төсенген оңай ма.

Тауға елтіген қызу көңіл қыраулап,
Жер түбі боп тыншу тапты бұл аймақ.
Сары жұртта – көл қорыған қызғыш құс
Қызығынды көп сұрайды құдайдан.

10.06.06.

ЖАҚСЫЛАР

Жақсыларсыз өмір сүру мүмкін бе,
Онсыз тіпті жараспайды күлкің де,
Қарап тұрдым кара жердің сыртынан
Жақсы біткен сөйлей ме деп бір тілде.

Қайғы кешіп жан түскенде азапқа,
Боздап кеттім басым сүйеп боз атқа.
Жақсыларды қимай қайта оралдым,
Бауыр басқан халықтардай қазаққа.

Тауда туып, намыс жырттым далам деп,
Қалақтай-ақ қасиетке алаң боп,
Мен кетпесем кетпей жүрмін ортаннан
Енді қайтып жақсы таппай қалам деп.

Назымды айтып, жас төкпедім ағаға,
Теңіз үркіп лақтырмады жағаға.
Мен кетейін аққан жұлдыз секілді
Жақсылардың көңілінен садаға.

Жақсы сөзден тайды десе, кім сенер
Ер бақытты ел шырайы кірсе егер
Жерді құшты мейірімнің құшағы
Жақсылармен сөнсе бірге күн сөнер.

АҚЫН

(А.С.Пушкиннен)

Кім оятты ақынды, кім ескерді?!
Аполлонға құрбан шал деп қастерлі
Тәлтіректеп тірлік-тамұқ ішінде
Жүреді ақын күйінде сол-естанды.

Сыршыл сезім мылқауланып сөнер ме,
Ессіз ұйқы құшағында өлер ме?!
Қуыс кеуде әлем толып пендеге
Жүрер ақын солардан ең төменде.

Оянғанда ұлы сөздің Құдайы
Саналы ұғып, ажарланса шырайы.
Ақын жаны шарқ ұрады аспанға
Сілкінеді зеңгір көкте қыраны.

Қайғы сеуіп, еріккен жұрт өсегі,
Бездіреді көкезулік кеселі
Жұрт табынған патшалардың алдында
Мәртебесі еңкеймейді өседі.

Тәрк етеді тастап адам баласын,
Жанын қысып, долы сөз бен борасын.
Кезер ақын құмды толқын жағасын
Шулы, шерлі орманды алқап аясын.

БҰЛТ

(аударма)

Бір қара бұлт жүріп алдың көкте ойнап,
Жүріп алдың көзің жасың кеппей қап,
Өзің ғана төгіп қара көлеңке
Өзің ғана қайғы шектің, шоқ шайнап.

Жаңа ғана аспан есін шығардың,
 Найзағаймен қак бөліндің, қуардың,
 Бір құпия жай оты боп күркіреп,
 Жебір жерді нөсеріңмен суардың.

Жетер енді! Мезгіл жетті жоғалар.
 Жер жасанды, дауыл көшті- қара нар
 Жел сипады жапырақтың айдарын
 Сені әріге қуып жүндей сабалар.

ПОЭЗИЯ ПАДИШАСЫ

Әулие ақын, Муза арудың өз ұлы,
 Әлемге ортақ таңғажайып сезімі
 Өзің емін таба алмаған сұмдыққа
 Көк күледі жерге жетіп езуі.

Сығандардың еркін өмір, арбасы.
 Салт аттының мыс жүрегі, дәу басы
 Алтын шашты Балық-әйел жолында
 Сопы шалды жұтқан өзен арнасы

Махаббатта бар мәңгілік жарасым,
 Құмарпаздың у іріткен санасын.
 Пушкин десе... мөлдір көзқарасы
 Хас сұлудың елестейді данасы.

Ән салады көшпенділер даласы,
 Қалқаяды Қозы Көрпеш моласы.
 Пушкин, сені жеткізеді біздерге
 Салқын тартқан ғасырлардың арасы.

Ертегі айттың ақиқатты шегелер,
 Әзір түрі көрінбейді көнерер.
 Марста енді тұрам десе кемпірі
 Балықшыға Алтын балық не берер?!

Орыс сөзі құбылып шамшырағы,
Алтын тәжін киіп шыңға шығады.
Күздің соңғы жапырағы қалтырап,
Қысқы кештің бөрісі ұлып тұрады.

Сыртың – бүтін, өңің неден қуарды?
Теңіз өліп, сыңғыр бұлақ суалды.
Неге, неге аспанда да тұманды
Әділдіктің бар екені күмәнды?!

Дауылпазы, еркін ойдың көсемі,
Қансыратқан қоғамның тас кесегі.
Сенің жырың жарығындай жұлдыздың
Адамзаттың керуенімен көшеді.

АҒАШТАР

Ағаштардың басы қалт-қалт етеді,
Адамдармен ере кетсем екен деп.
Өкіне ме кезіп кетпей жаһанды
Қалғанына жолдың бойын мекендеп.

Ағаштардың құлазиды кеудесі,
Оған аян ғажайыптың келмесі.
Қанат жайған ағаштардың кермесі,
Судырайды көрік беріп жерге осы.

Қайтқан құстың қанатындай керілген,
Қара жолдың қапталында төгілген.
Жайнап, қайта қабырғасы сөгілген,
Жолаушыға мұңын шағып егілген...

Ағаштар-ай, сүйрік едің, сынды едің,
Қатар тұрып сәлем берген мың келін.
Еркін едің, азат едің, шулы едің –
Бір өзіңе жаным ашып тұр менің.

ҒАШЫҚТЫҚ

Тәнге деген ғашықтық шалажансар,
Жан сұлуын ғұмыры адам аңсар,
Тәнге деген ынтықтық айнымалы
Күмәнді онда ләззатты қайғы бары.

Ата-бабам сарғайған санаменен,
Ақиқатқа айналып бара берем.
Аймалап, өртенудің кетті сәні –
Ерікті жан шырқырап көкке ұшады.

Махаббатты қайтесің сатылатын,
Мың бір түндік күнәға батыратын.
Іңкәр сезім-айнымас адалдығым
Желбіретті ақ туын санам бүгін.

Толық ғашық болмайсың сезімменен,
Ақыл патша қорсынып көз ілмеген,
Қайыптың жаңғыртқанда атын аймақ
Ақ Бөбек отыратын ақыл ойлап...

Тән суынып, кеудеден жан алғанша,
Сезімін сездірмеген адам қанша.
Ынтазарлық парасатпен қауышқанда,
Не жетсін жан-тәніңмен табысқанға.

СӨЗ

Жеті қырдан аса алмай,
Жетім қалған сөздерім.
Туып, қайта қаша алмай.
Есімді алған сөздерім.
Езуінде езбенің
Ермек болған кездерің.
Бодауында өзгенің

Құлдыққа да төзгенің.
Атасы арзан, сөздерім,
Алтыны тозған, сөздерім,
Қайыр сұрап бұл күнде
Күйін кешкен кезбенің.
Ұртта қалған улы сөзі,
Жұртта қалған жылы сөз,
Көпіріктен көрінбей
Көркі қашқан ұлы сөз!
Ел пысығы жаттаған,
Ордадан да аттаған,
Екі көздің бұл күнде
Бірі-айла, бірі-сөз.
Сөз көрдім мен бодаусыз,
Тамырынан суалған.
Қазығы жоқ, қадаусыз,
Жапырағы қуарған.
Сұлу сөйлеп қиыла.
Сөздің нанса шынына,
Жетеді ғой миына,
Айналмаса бопты енді
Тіл-түлкінің қиына!..

* * *

Өлгендеймін түсімде емес, расында
Мен де бірге Мұқағали жасында.
Үмілеген менің соңғы тынысым
Қайғы кешкен жас қабірдің басында.

Нағыз ақын өлген кезде мен қалмай,
Жоқтау айтып, арылыппын армандай.
Бәріне де семген санам бас иді –
Қыбыр-қыбыр тіршілікке таңданбай.

Айбергенов ажал тапқан кезде мен
Періште едім аярлықты сезбеген.

Солар кетіп сөнген сағым ішінде
Қоштасыппын құдіретті сөзбенен.

Хас жүйіріктен қалған күнім – далбаса,
Қайтер едім солар лаулап жанбаса,
Бәрі жақсы, төңірек те керемет
Сағыныштан өлген жаным болмаса.

* * *

Көшеді бұлттар Көкшені баурап көшеді,
Алатау жақтан Сарыарқа самал еседі.
Бурабай көлге, Оқжетпес шыңға табындым
Табиғат соққан таңғажайыпқа кешегі.

Жұлдызды аспан таңдайын қаққан жер қандай,
Жұмағың-осы, жаннатың осы – армандай.
Ежелгі Көкше әлемге кеткен дабысы
Өзіне бүгін Алтайдан сәлем аймаңдай.

Төресі жердің Көкшетау жалғыз емессің,
Көргенге – сурет, көрмегендерге – елессің.
Бағаналы терек тереңнен тартқан тамырын
Бауырыңда байтақ базары шалқып ел өссін.

* * *

Тамсана берем,
Тамсана берем.
Туардай түркілер таусап,
Ақындар аңсаған өлең.
Сыбызғы тартады кеудем
Асканда
Аршалы белден.
Байқамай басын көтерді
Бармақ гүл
Балсары жерден.

ЭКОЛОГИЯ

Боздама, жүрек, боздама,
Шындықтың аулын қозғама,
Ажалдың кезген елесі –
Бұрқырап шыққан газ ғана,
Өскемен емес бұл күнде
Тұратын жерім – Газқала!

Боздама, жүрек, боздама,
Ақиқат түбін қозғама,
Қазақша сөйлеп келеді
Көп ұлттар бүгін аз ғана!

Мен де бір ана тіл жайлы
Ертегі айтқан таз бала!

Боздама, жүрек, боздама,
Жайың бар шырқар мәз бола,
Жақсылық-жайлау төріне
Үйрек ұшты, қаз қона.
Менікі акпақұлаққа
Айтылған арзан сөз ғана!

* * *

Жаныңда жайсаң жұпары бар-ау ағаштың,
Кезінде таудың кайыңы болып жарастың.
Бозарып өңі, боталап көзі кез болған
Өзіңе қарап өткен күндеріңе бал аштым.

Сен болып маған өмірдің өзі жолықты,
Уыз бейнеңді еске алып сана қорықты.
Бар екенсің ғой, жүр екенсің ғой, құрбым-ай,
Сан рет жанып, жүрегің мұз боп тоңыпты.

Заманға қатты ұқсайды өмірбаяның –
Қанағат көрдің екеу болғанын баланың.

Жан-жарың дерттен нарық кезінде өтіпті
Өкінді ме екен өксігін естіп даланың.

Ақ жарқын, аппақ сәбидей қылау қалыбың,
Әжім мен ақ шаш – қазақы ұлы сабырың.
Марқакөл жақтан үп еткен желге елеңдеп,
Жаутаңдап көзі жер басып жүрген, қарағым.

* * *

Өмірді қысқа деменіз,
Қайрандап қалса кемеңіз
Қап-қара түнді қақыратып,
Жасындай жанып сөнеміз.

Шектеулі болса санаңыз,
Шексіз аспанға қараңыз.
Мәңгілік өмір қасында
Жер менен Көктей арамыз.

Тәнің-жаныңның таңбасы,
Шаттықтың шалқар арнасы,
Қимасын алып қара жер
Қан болып аққан көз жасы.

Өмір – адамның өз басы,
Жаңбырдай жауған қазынасы,
Жапырақ та өлер, жаз да өлер
Тірліктің бар ма тозбасы?!

Өмірге тоймас адамның
Өмірі бітпес بازیнасы
Өмірді қысқа деменіз....

ТАБИҒАТЫМ

Болысар маған табиғат,
Гүл жарып жауқазындары.
Қол созар сүйеу болып-ақ
Даланың ай сағымдары.

Мелшиіп таулар қарайды,
Мерт болса, асыл мұраттар.
Ақ жүзін тосар арайлы
Алдымнан шыққан қыраттар.

Табиғат тылсым. Аятсыз
Жаныма жанын қосқаным.
Қиястау кезде қанатсыз-
Қиялап ұшқан аспаным.

Арда төлінің кебінде
«Адамға табын»дегенбіз
Былдыр бұлақтың тегінде
Басына қайтып келерміз.

Шабыттың шырқау төрінде
Жұлдыздай жанып сөнерміз.
Өнердің қалар өрінде
Өзіңнен туған өлең қыз.

Тобығым тайып тастарға,
Толқыннан маржан тізгенім.
Көміліп күміс бастауға
Табиғатымды іздедім...

* * *

Арманыңның ақ қанаты тозбасын,
Іңкәрліктің ақыл-есі азбасын,
Қалкам, сені ойландырсын, қозғасын –
Махаббаттың үнсіз аққан көз жасы.

Сезіміңнің бота даусы боздасын,
 Қобызыңның қыл пернесін қозғасын.
 Тіл жеткісіз бақыт күнін тойласын
 Үнсіз аққан махаббатың көз жасы.

Басқа жанға құрбан болар өз басың,
 Аспан ауып, жер көшкендей болғасын.
 Бәрін айтсын аққу тілмен толғасын –
 Махаббатпен үнсіз аққан көз жасың.

Мөлдіретіп айна көлін жаныңның,
 Сен табынсаң махаббатқа табындың.
 «Сүйем» деген тәтті сөзің қап қойды
 Құшағында бар ғаламдық сағымның.

* * *

Өлеңім-ай, өрнегім-ай,
 Алдыңа мың келгенім-ай,
 Балапандай бағып-қағып,
 Жаныңа дем бергенім-ай.

Өлеңім-ай, өмірім-ай,
 Кетесіңдер төгіліп-ай.
 Өлең өнген жазираға
 Жетектеді мен құдай.

Өлеңім-ай, өнерім-ай,
 Шырын бояу шеберім-ай
 Жүрек даусын
 Бұлбұл үнмен
 Қайталаумен келемін-ай...

Өлеңім-ай, маған қонған,
 Жұлдыз кезіп, жаяу қалған.
 Ауылдастың тайын қосып,
 Адамзатқа алаң болған...

АЙСБЕРГ

Жанынның егізі – сол дегейсің,
Тәніңнің егізі – сол дегейсің.
Егізің елес боп жеткізбесе,
Бақ емес, соның өзі – сор дегейсің.

Адамдар – хайуан десе сенбегейсің,
Бір жұлдыз қалғанша көкте сөнбегейсің
Жұмбағы қалың дәптердің бетін ашып,
Дүниеге тыныштық бермегейсің.

Отыңды өрт шығардай үрлемейсің,
Біздің жақта-жайлау ғой, жүр демейсің.
Сезімің акша қар боп үлбіресе,
Айсберг сияқты үндемейсің..

Сен өлесің-кеудеңде дақ қалғанша,
Сен өлесің-арды аттап ақталғанша.
Екі қол, бір жүректі тік көтеріп,
Жүре бер, жарық сәуле жоқ болғанша.

ЖІГІТ СЫРЫ

Сол әйелге тыныштық бер, құдайым,
Туған анасы еді оның уайым.
Сол нәзігім шарасыз ед о бастан
Қара бұлтқа қайнағандай көк аспан.

Сол әйелді мейіріңмен қалқала,
Әкесіндей қағып қолмен арқаға.
Қара жолдың тарқатылып бұрымы
Тар кезеңде қысылмасын ғұмыры.

Өзін-өзі жарға сокпай еркіндік,
Бақыт елін шыр айналсын төркін қып.

Толқын соққан менің аппақ шағалам
Жайнап тұрсын жай тапқандай жағадан.

Сыңғыр күлкі, сұлу еді мінезі,
Кіп-кішкене күн сияқты бір өзі.
Жан нұрының суретіндей келбеті,
Құшақ-құшақ көрген азап-бейнеті.

Сол әйелді жаның салып жарылқа,
Таңырқасаң сосын барып таңырқа.
Қайыр етіп, дертімнің бер бір емін
Сол әйелді өзім ғана сүйейін!

* * *

Өлімнен өмірге талпынуда ләззат бар,
Жоқшылықтан баршылыққа талпынуда ләззат бар,
Аязды қарлы түнде жылы ұяға талпынуда ләззат бар,
Жан сүйіскен жарасымда ләззат бар.

* * *

Алтай таудан бір аунап ай сәулесі сырғыды.
Сарыарқаның сап-сары байып батты бір күні....
Тал бесігін тербетіп оятқандай түн жыры
Қоңыр далам әндеткен қоңырау үннің сыңғыры.

Токтай алмай уақыт та зар жылады еңіреп,
Өрмекшінің торына ая болған төңірек.
Көкке ұшам деп қыранның жыртылады қанаты
Ұзақ тұрып жарықта мұңға баттым көбірек.

Бір төбенің шандағы бір төбеге бас ұрды,
Қиял шіркін самғады, жосудай-ақ жосыды
Ту сыртынан әлемнің қарадым мен таң калып,
Менің әлсіз дауысым маған ғана қосылды.

Адамнан асыл туған жандарым-ай,
 Сен неге періште боп қалмадың-ай.
 Сәбидің құшағында балбыраған
 Сен неге мәңгі емессің тандарым-ай!

Теңізді кесіп өткен көбелегім,
 Шеңберден шықпа десе не дер едің?
 Шамдары Мекке жақтың самала боп,
 Ғарыштан құйылып тұр не керегің.

Жанымның мұхит тектес байлығына,
 Бата алмай тас жұтады қайғы мына.
 Жарығы жарты әлемге жететұғын
 Жақсының не жетеді барлығына?!

ШАБАНБАЙ

*Шабанбайдай жер қайда-ай.
 (халық әнінен)*

Шабанбайда жаңбыр жасын төгеді,
 Сен ауырып, сырқат қысып жатқанда...
 Шабанбайда жаңбыр жасын төгеді
 Көк аспаннан жарық жұлдыз аққандай.

Шабанбайға қара бұлттар төнеді,
 Шөп шабатын мезгіл жетті жанығып
 Сенің көңілің оймен бәрін көреді
 Аман-есен жетсем... дейсің қамығып.

Үш күн болды бұлттар басын алмайды
 Бұл жылауы қай жылау?
 Мендеп алған ауыр науқас – сен жайлы
 Ет-сүйектен өтіп кеткен қайғы ма-ау?!

ТІЛСІЗ ШЕШЕН

Ә дегеннен жаулайтын сезімді
Мына тілсіз шешеннің сөзі мұнды.
Күй дегенім – көңілдің толқыны екен
Күмбірінен естисің өз үнінді.

Әр көңілдің тап басып қыл пернесін,
Өр көңілді тереңге тартам десін.
Қауышқандар бұл күймен үн қатпаңдар
Аялап сикырлы саз бір тербесін.

Көк дөненнің жетпесі көңіл бар-ау,
Кейі тоқ көңілдің де, кейі қаяу
«Көңіл толқын» – күйшінің кереметі
Мұндай сезім кешпеген өмір зая- ау!

* * *

Сан рет өзгерттік қоғамды,
Күні өтіп тозбаған не қалды?
Ғасырдың аждаһа сүргіні
Алдына ап айдады Аралды.

Тұп-тұнық табиғат тоналды,
Аңырап аң-құситар жоғалды
Оң қолмен жаратқан не берсе,
Сол қолмен қайтадан соны алды.

Адамға табынып жер енді,
Шаң-тозаң, қоқысқа кенелді.
Тамырын балтамен шабатын
Зорлықты қоярсың, сен енді.

* * *

Туған тілді балаға туған әке үйретер
Өз тілінде ой түйген өреніне кім жетер.
Кімге сенер болашақ бала кімге сүйенер
Аналар да жаңылса әлдиімен тербетер.

Қазақ тілі былғанып, шұбар тілге айналса,
Анда-санда қолданаар сыңар тілге айналса
Қалай ғана көк аспан, қара жерге қараймыз
Ата баба рухына тәу етеміз қалай біз?!

Уызынан жарымай, таусай алмай бал тілін,
Ұрпақты ая, бүгінгі күйін кешкен жартының.
Жаутаңдап бір көздері екіге қак бөлінген
Бүлдіршінді алып шық бір жағаға көрінген.

БІЗ СОҒЫСТЫ КӨРГЕН ЖОҚПЫЗ

Ес білгеннен соғыс атты суықтық
Біздің сәби санамызға жетпеді
Біз өмірді бейбітшілік деп ұқтық,
Біз соғысты көрген жоқпыз өйткені.

Күлімдеген күн лебіне бас ұрған
Самал желмен сыбырласқан жас тал да.
Көк көйлегін ақша бұлтпен жасырған
Қызығып біз қарай бердік аспанға.

Ойын қуған аңғал күндер қалайда
Қалып жатты ауласында әр үйдің.
Білген жоқпыз сол аспаннан алайда
Қорқатынын вьетнамдық сәбидің.

Соғыс жайлы киноларды көргенде,
Жұдырықтай жүректі кек кернейтін.
Өмірде де сондай болған дегенге
Бірақ-бірақ сенгіміз де келмейтін.

Сенбес едік, сенуіміз үшін де,
Ер ағалар ескерткіш боп қалмаса.
Жеңіс күнгі шат күлкінің ішінде
Кәрі әженің күрсінісі болмаса.

Сәби болып мәңгі сенбей өтер ме ек,
 Мәңгілік от алаулап бір жанбаса.
 Қан майданнан қайтпай қалған көкем боп
 Соғыс салған жара орны қалмаса.

Соғысқұмар, жер бетінен сен құры,
 Қызғалдақтың қызуынан өртен де.
 Қайтпай қалға көкелердің ерлігі
 Ертегі боп жетсе болды ертеңге.

КӨКТЕМДЕ

Күн күледі,
 Көшеде ме күлемін,
 Жаңа ғана жаяды жер кілемін...
 Тұнжыраған айнала тұрып-тұрып,
 Күлкісімен көктемнің жеңді мені.

Жаңа-жаңа жылынып жер жүрегі,
 Таңғы шықтар тазарып, мөлдіреді.
 Бағзы күннің бояуы еріп сәтте
 Сары уайым боп санамда селдіреді.

Жер әлемге жымыып жел жүреді,
 Көктем, көктем күлкілі көрді нені
 Түртіп қалсаң сақылдап жөнелердей
 Ешқашан тоқтата алмай енді мені...

* * *

Еске салмай қоя тұр ауруды,
 Алға тартып қайтесің тағы мұнды
 Менің жаным бұл күнде атойлаған
 От ойнаған әлемге зарығулы.

Құрысын, қапталдаспай қайғы ойына,
 Құштар көңіл құшаған жайды айына...
 Соңына сахараның сазын ерткен
 Мұхиттың салмайсың ба «Айдайына»?!

Қап қойған күзде уларын шашқан гүлдейін,
Алыпты көріп өмірге қалай күлмейін.
Дархан даладай көсіліп тұрып алдымда
Айтпашы маған, бір сұмдығыңды білмейін.

Тауларды қайтем, даланы қайтем күрсінген.
Жаныма менің жасымнан, қалқам, нұр сіңген,
Жалынып тауға, жабығып қырға келемін,
Ақ көйлек көрдім, жағасы – жайлау, кір сіңген.

Ғұмыры қысқа гүл болып жаным бас ұрды,
Жалт етті дүние көркімен қызыл-жасылды.
Адамдар неге көлеңке жағын жасырды
Алақанында ойнатып тұрып ғасырды?!

* * *

Боздап қалған боз ағаш
Боздап қалған жан – өзі.
Дүниенің қайғысын
Сездіреді бір өзі.

Қайғы түннің ішінен
Қарлығашым кезеді.
Айды бағып ақ қайын
Өртенеді өзегі.

Қыбырлайды кара түн
Қабір қазып жатқандай.
Ақ кебенек жамылған
Не жетеді ақ таңға-ай!

ЕРТЕ КӨКТЕМДЕ

Қара қайың түбінде
Зар жылады қыс аппақ.
Қара көзден өбеді
Қарындасын құшақтап.

Қарашада еркелеп,
Дөңгеленіп жауған қар.
Жылап кетті ертерек
Тал-бұтаққа қонған қар.

Көк жүзінің көз тартты
Алаулаған жамалы.
Ақ жұмыртқа аршыған
Алып көктем самалы.

Балқып барып бұзылған
Құлын мүсін қыз бала.
Қызыл қолмен сызылған
Қызығы көп Мұз қала .

Тас ғасырдай жаншылып
Тас тұғырдың бұрышын
Жерге сінді тамшылап,
Қар батырдың қылышы.

Ару көктем тамсанды
Ақ тамағы бүлкілдеп.
Тарбаяды саусағы
Тіршілік-ай, шіркін!-деп.

МЕКТЕП ЖЫРЫ

Біз ертеңгі үмітіміз халықтың
Төбемізде ашық аспан жарық күн.
Білім – теңіз, жүзіп мектеп – кемеріміз
Болашаққа сапар шегіп келеміз.

Қайырмасы:

Өрле-өрле Байтұрсынұлы мектебі,
Ашып жаңа білім өнер-білім беттерін
Өрле-өрле Байтұрсынұлы мектебі,
Бар ғылымның мәңгі жасыл көктемі.

Биік ұстап бабалардың мұратын,
Барлық жұртпен бір биікте тұратын.
Біз жас ұрпақ – жаңа ғасыр ұланы
Еліміздің өршіл бала қыраны.

* * *

Сөздер де сатылады,
Сап-сары жапырағы.
Жып-жылтыр сөзге айналып,
Көңілім қақырады.

Сөздер де сатылады,
Кері айтып, оқылады
Шын сөйлеп, күлкі болар
Адамның ақымағы.

Сөз шіркін батыр әлі –
Оқ болып атылады.
Сөз сырын білетіндер
Жаны ашып отырады.

Сөз – жанның айнасы еді,
Ақылдың қоймасы еді.

Сөз жегіп алғандар көп
Құл қылмай қоймас енді.

Сөз сөйлер жағын ашқан –
Төркінін танымастан.
Заманың келді аяңдап,
Сөз бен іс ажырасқан.

* * *

Жолаушы келер заманның
Қамшысы тиіп жылаймын.
Сыбырлап бір сөз айтар ем
Қасында тұрсам құдайдың.

Шырағын жаққан шынардың
Өкпесі қатты кара жер.
Даруы тисін Күн, Айдың
Алтынын көсіп ала бер.

Галактикада оянып,
Булықты удан шерменде.
Шыңырауға шындық таянып,
Қалмады дертсіз бір пенде

Бөтелке – сирақ шаттықтың
Мұхитын кешіп өтем деп,
Тереңіне баттық тым
Құтқарса қайық екен деп.

От ұшты тұяқ-тастардан –
Адамның пейілін көргенде.
Қызығын тапқан аспаннан
Айналып тұрды жер Кенже!

БОЛМЫС

Найзағайлардың жарқылы
Түбіне түскен толайым.
Ақ қардың тиген салқыны
Таудың-ақ кызы болайын.

Ақ мәрмәр әлем серісі,
Бір саған қарап ойландым.
Шағала түннің перісі,
Періште кызға айналдың.

Болмыстың шаңқан жұлдызы
Арманның жақтың алауын.
Тілеймін мыңның нұр жүзі
Елжіреп саған қарауын.

Шақырған шыңға даланы
Төбіренген таулар толқыны.
Мен туған аймақ баяғы –
Түркінің сұлу төркіні.

Қарықса көзің ақ қардан-
Болмыстың сыры біле бер.
Көшкі боп құлап шатқалдан
Алақанда еріп жүре бер!..

КҮЙ

Ой, аллам-ай, менің пірім – күй екен,
Ғашық қылған мені саған кім екен,
Бетховенді тындаймын да таң қалып,
Күй біткеннің босағасын күзетем.

Есімді алып тербедіндер, толқындар.
Сендерде де арман бар ма айтындар.

Сана, сезім, рухым жоғары тартып,
Күймен бірге көкке ұшып қайтыңдар.

Жаныма менің жалғыз күй ғана жағып тұр,
Әлемге-әуез, сыңғырлы қоңырау қағып тұр.
Ерітіп жанды еменнің түбін шайқатып,
Айнала түгел күйге айналып кетпей нағып тұр?!

АРЫСТАР

Ей, 1938-дегі кан сүргін!
Арыстарымның түбіне жетіп таусылдың.
Құмға сіңген су емес, жұлдыз еді сондағы
Тырнағымен мыстанның темірдей бүріп қаусырдың.

Оятпасын сені енді, қызылкөзі заманның,
Өкініштің өртенген күлінен мен жаралдым.
Мағжандардың тұманнан аршып алған шындығы
Азат ойы сананың күшігінен таландың!

Сөз шырынын төгеді «Күнікейдің жазығы»,
Тітіркенткен қазақты «Ақбілектің» наз үні,
Әлі ақталып келеді Ахметтің «айыбы»,
Қансүргіннің қайтадан қағылмасын қазығы!

* * *

Өмірде мән бар ма?
Керексің жақын жандарға,
Қарызсың жаңа атқан таңдарға,
Жүрегін айниды жеткенде арманға,
Бақыттан басың айналғанда?!
Аспан сенсіз де көгілдір,
Тап қазір өлсең де,
Өзгермес
Өмір бұл!
Өмірде мән бар ма?!

Түсінбей қараймын

Ас та төк тойларға,

Тоймай бір топырақ сорғанға

Арыстың рухын есіңе ап,

Жылап ал, қорғанба!

Өкпелеп, өксіме, тарылма,

Басына ой жимай,

Май жиған қарынға.

Жай болып күркіреп, күй болып күмбірлеп,

Түсіп ал мәңгілік сарынға

Өмірде мән бар ма?!

Керексің аяулы жандарға,

Қарызсың алаулы тандарға,

Асылың менмін деп қарғанба,

Көлеңкем – алып деп зарланба,

Суда да ай бар деп сандалма

Күн жаққа бет алар ...соңғы арба.

Төбелер томпаяр тау барда

Асылық айтатын жөн барма?!

ӨМІРДЕ МӘН БАР МА?!

Жүрегің жарылмас биікке самғарда

Көңілің көкке ұшар байланып,

Көзге көрінбес шарларға

Осы сәт, осы сәт-ғұмырлық қоңырау соғылар,

Батпақтан шығатын жол бар ма?!

Сан жұлдыз жарқырап жанғанда,

Толқындар соғылып жарларға.

Сүйінсең сүйін тек,

Қол созып алданба!

Өмірде мән бар ма?!

*Алтай тау – сансыз аңыздар мен ертегі
қиялдардың көзі.*

ҚИЯЛ

Жігіт еді ол – бала кезден танысым,
Елестеткен таудың ерке тағысын.
Ұшар шында мені күтіп тұратын,
Санқылдаған естуші едім дауысын.

Жігіт еді ол – барлық жұртқа ұнайтын,
Жымиып кеп, ел мұратын сұрайтын.
Жылжып жетсе, сам жамырап-құмай түн,
Құмай түнде қыз құшаққа құлайтын.

Жігіт еді ол – жас жолбарыс, арыстан,
Жауын жеңіп, қол сүйегі қарысқан.
Арпалысқан ақ найзамен айтулы,
Ай астында ару жүрек табысқан.

Жігіт еді ол – ер жарағы жасаулы,
Арман еткен жойқын ерлік жасауды,
Көк сүнгідей үгітіліп кеудесі,
Лебізімен көндіретін асауды.

Жігіт еді ол-қоламтасы қиялдың,
Тасты жарған тамырындай шынардың.

Кеңістік пен шексіздікте жоғалған
Мен жыласам, соны жоқтап жылаймын.

АЛМАТЫ

Алматыда мен жылына бір-ақ апта тұрамын,
Жазу жазып жайланатын жоқ кой онда тұрағым.
Қатты тиіп, мен жылына бір ауырып тұрамын,
Алматыдан неге кеттің? – деген ауыр сұрағын.

Алматыда мен жылына жалғыз апта тұрамын,
Алатауда қап кеткендей желкілдеген шынарым.
Алматыға не де болса барып кайтып тынамын,
Көктөбеде жоғалғандай қасиетті тұмарым.

Шырын толы шабытымның жел шайқаған шырағын
Составтарға жаншып алмай аман алып шығамын.
Бір күн. Бір түн. Таң алдында. Алматыда тұрамын
Тауып сонда алатындай егізімнің сынарын...

* * *

Ағаштар жазықсыз еді,
Адамдар да.
Қампайды өмірдің іші неге
Шаяндарға?!
Көшелер жазықсыз еді
Жаңбыр жасты.
Күн күліп амандасты Абаймен
Ай мұндасты
Бір толқын ақындардың бұл Алматы –
Көшкен елі.
Көшеде қалмау үшін қайыр сұрап,
Не істемеді?!
Бір ақын қыршын кетті аскынып дерті –
Ардың садағасы.
Қағбаға қарап, қажылық сапар шекті
Байдың кара басы.
Ешкімге айта алмайсың енді ешқашан
Ақыл дұрыс.

Жетім қозы тас бауыр боп жетілді –
Жетім бұрыш.

Райхан гүлдері жұмаққа шақырады –
Мақпалы кілем.

Жабыға айналған сақтардың сарқыты –
Аттары кілең.

Көшені жарып ағады көлік өзені –
Аламан бәйге.

Алматының алып аспаны демігіп,
Қарады жерге.

Көктөбе – шыңы арманның қырандар қонған –
Тәңір мекені.

Бәріміз сүйетін қаланы жырлауға
Өмір кетеді.

ТІЛ-ТОЛҒАУ

Ұрпағы ер Түріктің даңқын басым,
Қиянда қырандардың саңқылдасын
Тіліңмен көріктісің, қазақ елі,
Қарайып қор болмасын алтын басың.

Балалар іс қылғандай бабаға жат,
Шындыққа сілкінеді сана қарап.
Топ жарып, толықситын кезімізде
Топырлап толып кетті шала қазақ.

Сайланып біз шығамыз жарыстарға
Кеудеде ұлтым дейтін намыс барда.
Дәл бүгін құлашыңды жайсаң қазақ,
Тіліңе бөгет емес орыстар да.

Біз елміз келе жатқан тұлғаланып,
Жанарды жәудереттік мұңға малып.
Жантықтың кебін кимей күн кешелік
Ерікті ұлға лайық, қызға лайық.

Көкке ұшсын кеме сайлап азат сана,
Еркіндік дәмін татсын ғажаптана.
Күн астында кісінеп Құлагерім
Қазақтар ағып тұрсын қазақшаға!

ТІЛІМ ДЕСЕМ...

Қорқыттың қобызына, Әнеттей абызыма үн қосқан, домбыраның шанагына ботадай боздап күй қосқан тілімнің,.. Сарыарқада сай сүйекті сырқыратып, Атырау мен Алтайда абыройы асқан, Еділден Ертіске еңіреп жеткен тілімнің; Абылайға алты алашты бір тудың астына жигызып, Қаратау мен Орал таудың арасын мың жылдан бері қоңыраулатқан тілімнің көк түріктің күл төккен қасиетті даласында көк байрағы желбіреген бүгінгі заманда ажарынан айрылып, босағада ұмыт болған көзедей қап кетуі мүмкін бе?!

О, тәңірім! Тау тұлгалы тіліме бармақтай бақ бергөр!..

Махамбеттен қалған бір жыр кешегі
Қара түнмен Қайрат боп тілдеседі.
Қанаты қыран тілдің қайрылмайды
Қылыштан өткір тілді кім кеседі?!

Жаныңды жұбатайын шырқыраған,
Қайнары кара сөздің бұрқыраған.
Күніне тәңіріңнің кез болмайық,
Тіліне қазақтардың құн сұраған?!

Бетінде шалқар теңіз қалқып жүрген,
Үш тілде адал сөзін айтып жүрген.
Ұрпаққа үн кату да қиын екен
Аман-саулық тілейік Алтын Күннен.

Не болсын екі ауыз сөз құрап айтқан,
Жаттатып не жалынып сұрап айтқан.
Біз жүрміз дос тілдердің майданында
Қай күні қазақ тілі шығар оттан?!

ҚАҒАЗДАН ЖАСАЛҒАН ҚАЗАҚТАР...

Бір күні мен қыша қағазын сатып алдым. Оның сыртындағы атаудың қазақшасы (әдеттегіше!) қате жазылыпты: «Қыша қазағы». Тілге деген мұндай «кұрметті» басқа ешбір мемлекеттен таппайсыз!

...Бір күні мен көшеде қасы-көзі қиылған бір әдемі, жұп-жұқа, кіп-кішкене қазақ келіншегін көрдім. Ол кішкене қызына: «Аделино, пойдем», – деді. Онда тұрған не бар дерсіз? Алайда ол маған қатты қағаздан жасалған қазақ боп көрінді. Оның бойында қазақы рух, әдет-ғұрып, ұлттық намыс тұратын «артық» орын жоқ еді.

Даланың күн тербеген нұры, жаны
Кеппеген таңдайында шырыны әлі,
Қазақы қоңыр үнмен сөйлеп кетсе,
Қара сөзге қара тас ұйығаны ...

Тілі сау, жүрегі аман қазақ қайда?
Қазаққа не береді «азат» пайда?!
Рухани намыссыздық дағы сіңген
Халыққа айналғаннан азап бар ма?!

Өрт тілдің өзегінде жалын қалсын,
Бауыр сыздап, басыңыз ауырмасын.
Бос бесігін тіліңнің тербеп отыр
Қағаздан жасалғандай қарындасың.

Бір қызды көрдім Ертіс жағасында,
Қазақтығы көздің ақ пен қарасында.
Үш ұрпақ ауысқалы бөгде тілмен
Сөйлеп келе жатыр ғой ол расында?!

Атасы немересін ұға алмаған,
Мәңгүрттік ғасыр жасап құдайланған.
Көзі қара, сөзі сары біреу өсті
Бар белгісі – қазақы шырай ғана!

Жұлдызға түссін жарығың
 Байытып дала сағымын
 Қайғылы жердің зар-үнін,
 Жаһанның жусын айыбын

Қабағы бұлттың сөгілсін,
 Қанаты қырдың керілсін
 Кеудеңнен титтей күн көзі
 Қарап тұрғандай көрінсін.

Жұлдызға түссін жарығың,
 Күйін кешпегін жабының.
 Анаң да десін – «жарығым»
 Далаң да десін – «жарығым»

Сахара сынды сабырың,
 Тереңнен тартсын тамырын.
 Жалғанға төксін жарығын
 Алтыннан құйған қалыбың.

КҮНГЕ МАДАҚ

Алып Күн шығып, Ай батты,
 Алақанымен мені ойнатты.
 Баурына басып баладай
 Жер – әлемді жайнатты.

Алып күн, ерек алып күн –
 Ақ қайнары жарықтың.
 Күн сөнгенше, кім сөнер?!
 Ақиқатыңа қанықпын.

Жап-жасыл жауын –
 Жапырақ.
 Жұмаққа айналған атырап.
 Көгілдір аспан жасайды
 Алшайып көкте жатып-ақ.

Қызыл гүл сүйіп сәулесін,
Дауылпаз даланы сәндесін
Алтын Күн – алып әулие
Таппаған жерден теңдесін.

Өзіңе сеніп көз ілдім,
Сырына сендім сезімнің.
Бір уыс нұрдан жаралған
Титтей жанымды сезіндім ...

* * *

Музанды өлтірме, жарығым,
Жұрт жасай береді сауығын,
Тұлпар тұяқтан от шашқан тектілік
Жалында кетпесін жабының.

Музанды өлтірме, жарығым,
Сарғайса, сары алтын сабырың.
Қожаның шапанын кисең де,
Жол тап. Тимесін зәбірің.

Музанды өлтірме, жарығым,
Солқылдат тіршілік тамырын.
Шындықтың аулында – қазына,
Өтірік – өлген қабірің.

Әншейін әуейі сөзге елтіп,
Жасанды жаһанды кез келтіп.
Бір ділмәр күні-түн сайраған
Жаныңды кетпесін өзгертіп.

* * *

Жалғыз кәусар бұлағым – шабыт қана,
Жалғыз аңсар жыр-әнім – шабыт қана.
Таулардың қыран даусы шаңқылдайды
Тұлпардың тұяғында шауып дала ...

Шабытымның жел тербеп желкендерін,
 Көңілден шыққан ойды көркемдедім.
 Қиялым ерікке көнбей, естен танды,
 Жарықтың жылдамдығын ертер ме едім.

Өзімді де шошытар жасын ойнап,
 Жүйрікке тақым қысар жасыл аймақ.
 Өкіреді өзенге қойып кеткен
 Таудың ерке бұршағы тасырандап.

Шабытымның нәсері кешіп өткен,
 Бұйра толқын, боз жусан қасиеттен.
 Ақ маңдайын төсейді Алтайға кеп,
 Ақ жүзін аршып алған қасіреттен.

Шабыттың шатырласа найзағайы
 Ақынның боздайды ғой «Ай, заманы».
 Жағымпаз, мәймөңкелер – көлеңкелер
 Тырнап ап, қан түкіртер қай жараны?!

ПАТША КӨҢІЛ

Біреу.
 Көңіл құрты – таққа ол да отырар,
 Бақа басты баққа бір батырар
 Жеті басты жебір жын сияқты
 Алтын шапан киген құл сияқты

Екіншісі.
 Ойламаған таққа ол да отырар,
 Парасат пен пайым жолда тұрар.
 Қарасуда туған ұл сияқты
 Патша болар тірі күн сияқты,

Өмір деген, айнама – әділ қазы
 Маңдайыңа қойған бәрін жазып.

Патша көңіл жанның жылуымен
Қара лашық тұрды белін жазып

Өмір деген қарғам, сынақ дейді,
«Қысық көзің» тұрар сынап дейді.
Жар құлаған жаққа аунап түспей,
Патша көңіл қалса шыдап дейді.

ҚАЙРАН УАҚЫТ

Талай көрдім,
Уақыттың бос өлгенін.
Қанаш күнді қадірсіз
Өз қолыммен жерледім

Патша ақылым құл болғанда тірлікте,
Ханша сезім күң болғанда тірлікке,
Ие болу қайда маған шексіз билікке.

Ақ канатым қара жерді сабалап,
Ұша алмасам күлмей ақ кой табалап.
Атар таң мен батар күнді бірдей етіп жаратты
Белгісі жоқ өткен күнге обал ақ.

АВТОБУСТА

Автобуста отыр өңшең ер жайсаң,
Кеудесінде тұнып қалған бір лайсаң.
Әйел шаршап түрегеп тұр қасында
Ақымаксың... бұл суретке таң қалсаң.

Джентльмендік, рыцарлы, серілік
Өліп ктті қабырғасы сөгіліп
Өсірген өздері еді нәзік қып
Тұрған жоқпа, нәтижесі көрініп.

Аяғы ауыр әйелдер аз бұл күнде,
Содан болар орын бермеу еркінде.
Бүкірейіп адамзаттың жартысы,
Орындықта отыр ерлер селкілдеп.

Алған сосын... бала-шаға жайғасып,
Орын алып қалғын келсе алға асық.
Қартаң ұстаз: «Ізгілік өлмейді»,
Оқып тұрды дәрісінің жалғасын.

СЕЗІМ

Жүректе жара боп қатпаған,
Көңілден жайлы орын таппаған
Қош боп тұр о, менін, сезімім,
Көкке ұшқан періште ак балам

Өкпелеп мазалап кайтесін,
Ұнаттым әуренің келтесін
Ауылымнан ұзаған аяулым,
Өзіңе шақырып ертесін

Мен тұрдым киналып қия алмай,
Сен тұрдың қалпымды ұға алмай
О, менің жер басқан сезімім,
Жыладың есінді жия алмай

ҚОШТАСУ

Өзің кеттің дүниеден
Сезім – тірі, ой, алла-ай!
Тербет мені оятады,
бір тамшысы жоғалмай.

Нағыз жетім сол екен ғой,
Жоқтап тұрды асылды.

Сағыныш бір сел екен ғой,
Көз жасы боп жосылды.

Мұң кезеді шыр айналып,
Айша Бибі мазарын.
Аққу талып құлайды анық
Көтере алмай азабын.

Аяғына жете алмаған,
Шіркін дүние тар ма екен?
Бірге аттанып кете алмаған
Жанға дауа бар ма екен?!

* * *

Көңілім құлазиды әлденеден,
Уақыт емші еш жерін емдемеген
Көз алдымда бұлдырап бара жатты
Шарасыз серік бол деп сенген өлең.

Музыка қалған жанды сен езесің
Кебеді шөл даладай кенезесі.
Мұннан сарай тұрғызып, көшіп алдым
Қасірет – есік, қайғыдан – терезесі.

Музыка, сен ағыттың бұлақ көзін,
Тоқтау ғып тұра алмады шыдап төзім.
Қайғының қан жылаған ортасында
Өле алмай шырқ айналды жылап сезім...

ГАУҢАРҒА

Әдебі асқан, әдемі асқан, Гауһар-ай,
Саған қарап сыр көбейді айтар-ай.
Сенің ерке көңілің бір қарқара-ай,
Мұң бсканда төгіледі шер талай.

Қалжың айтып назданасың күлкіңмен,
Жалқы сәтке не жетеді бір күлген.
Құзар шынға үміт жібін жалғадың,
Бірге көрген қызық осы жұртыңмен.

Уысында ұстап асқақ мұратын,
Тағдырына қарсы қарап тұратын
Көрінбейді саған бұлдыр дүние
Көрсек екен деп тілейді бір акын.

Рухың мықты болып шықты өзіңнен,
Шыдай-шыдай жібек қапты төзімнен,
Көрмей-көрмей көкірекке айналған
Нәзік сәуле өшпесе екен көзіңнен.

СҮЙГЕННІҢ ҚАЙДА ДАУАСЫ?

Сүйгеннің қайда дауасы?
Құпия саған маған да,
Сүйіктім қайда барасың
Қалдырып жұмбақ аралда?

Бейуақтан қалма қорқып тым,
Салқыны маған тимеді.
Өлімнен қашқан Қорқыттын
Қуат бер маған күйлері.

Дірілдеп, мұздап жан еріп,
Періштем сені жоқтады.
Өзің деп жүрек тоқтады,
Болмаса әлсіз соққаны.

ДОСТЫҚ

Сен – жанымның терзесін қағатын,
Сыңарындай егіздің күміс қоңырау соғатын.
Достық атты сезімнің дархандығын байқадым –
Қиындықтың шешуін бірге жүріп табатын.

Өзімді-өзім көргендей тірлік атты айнадан
Сен қуансаң, қуанып, бір күрсініп жайланам
Достық атты сезімнің беріктігін байқадым, –
Қол ұстасып жүреді көлеңке боп қайда да.

Достық деген – досыңның бакытына қуану,
Құз-қияда, тар жерде – көз алдында сыналу.
Досым саған айтатын бар керемет тілегім-
Махаббатта сөнбесінші шырағың.

ЖАЗҒАН ДЕГЕН БІР БАҚЫТ

Сен!
Жазатын адамды
Қаламынан айырма.
Батып кетіп жүрмесін
Бар ғаламдық уайымға.

Ақ жаңбырлар төгілсін
Бір кесек бұлт дайында.
Жазсын терек жастанып,
Сүйенгендей қайыңға.

Сұлулықтың әлі күн,
Өлмегені жайында
Жұлдыздары шындықтың
Сөнбегені жайында.

Бір азғантай бер уақыт,
Жазған деген – бір бақыт.

Дүние боп дөңгелер
Кірпігінде бір жақұт.

Ұлтым деумен азамат
Жанын жүрер жаралап,
Жез тырнағын батырып,
Заман отыр балалап.

Ақын – сезім теңізі,
Табиғаттың егізі.
Тура басты жүрекке
Апат салған сор ізі.

Көркем ойдан бал тамып,
Айтсын ақын дәл тауып.
Жоғалған ол періште
Берген тәңір қайтарып.

АДАМ СЫРЫ

Бізде де мұң бар дейсің, мұң бар дейсің,
Қанаты қисаймайтын кім бар дейсің.
Махаббатпен оянып, салтанатпен
Өтті ғой топ ортада жылдар дейсің.

Мұң бар-ау ару дүние қабағында,
Ойлының жауап күткен жанарында.
Қайғы түзген уайымның қабаттарын
Ізім-қайым етсе екен жаратқаным.

СЕН...

Сен жақтан түскен бір сәуле
Мың қайғыны жұбатты.
Жарық дүние – бір сенде
Күннен алған қуатты.

Сенің отты лебіңсіз
Өмір сүргім жоқ менің.
Күндер өлді кебіңсіз,
Қол бұлғады көктемім.

Көрем сені қиялмен
Данте шыққан биіктен ...
Сені өлімге қияр ма ем,
Көк аспанды сүйіп мен.

Жер дөңгелеп баянсыз,
Көрінеді ... жол соңы.
Пәк жүрекпен қаяусыз
Сүйеді екем мен сені ...

БИІКТІК

Қара Жерге өкпелеп,
Ұшқандай ем ғарышқа.
Нәсер жырым төкпелеп,
Шығып кетті жарысқа

Қыбырласып төменде
Сазбеттенер төңірек.
Жұлдыз жанған төбеңде
Тұрсам деймін көбірек ...

Жеті қабат көк аспан
Тазалықтың Құдайы.
Ғаламзаттың бағы асқан
Жаңа кірген Шырайы.

Еркімді алса қайтейін,
Санам сөйлеп биіктен.
Зар-мұңымның айт емін –
Аққан ақсақ киіктен ...

Мен – биікте, сен – жерде,
Шамырқанба, шерленбе.
Жан ілінбес шеңгелге,
Шығып кетер көрден де.

Тірлік – тамұқ азаптар,
Тар көрінер кең кеуде.
Биіктікте ғажап бар, –
Айтарым сол сендерге ...

ТАБИҒАТЫМ – ЕГІЗІМ

Шағылға шыққан шынармын,
Айыбым – ағаш шығармын.
Бейуақта ескен самалмен
Санаңда шулап тұрармын.

Қанат та болсам сыңармын,
Биіктен ғана құлармын.
Алысып мынмен көрмедім,
Табысып мұңмен тынармын.

Тас жарып шыққан желегім,
Жап-жасыл жарық төгемін.
Жабысып жартас өтінде
Жұлдыздай бір күні сөнемін.

Ботагөз бұлақ – сырласым,
Ақ қайың ару тыңдасын.
Ән салар арша ғұрлымын,
Шуакқа бөлер шың басын.

ЖАН

Ақ шабағы күнге ойнап,
Аққан уақыт теңізі.
Жастық көшкен сайран бақ
Жайрап жатыр көне ізі.

Жастық кешу толқыны
Жарға соққан әркімді.
Қар боратты салқыны,
Өртеді оты еркімді.

Әрі жалын, әрі мұң
Жан негізін танымын.
Сүйдім әлем жарығын
Пәктігімен сәбидің.

Мойындайды ақ шашты
Адам деген арлы есім.
Өзін-өзі ап қашты
Жас қалғандай жан – жесір.

Егіз келсе, ой ойлап,
Қарттық пенен кемелдік.
Әжім бетін шимайлап,
Жан қартайса не болдық?!

Керуен бұлттан кетті асып,
Қона ма, енді қонбай ма.
Жастық шақпен қоштасып,
Жан жыласа болмай ма?!

* * *

Жапырактар... жанына орап жарықты,
Жадыратты бәйтеректей алыпты.
Дір-дір еткен мың жүректен бір жүрек
Көкжиекке бір жапырақ салыпты.

Қия шында жалғыз қалған, дарағым,
 Иіледі шырын сорған сабағың.
 Жеке, жалғыз жұртта қалған дарындай
 Ел өзінді, ал сен елді аядың.

Мың жапырақ – мың қайғысы өзінің
 Қара шарға қайрап өсер төзімін.
 Сар далада сарын айтқан теректің
 Көкірегі – қобыз дерсің, көзі – мұң.

* * *

Жанымды қайтем, жалмауыз тағдыр ауыртқан,
 Жабағы бұлттар шыңдарды құшып жабыққан.
 Өлеңімді оқып, өксіді момын адамдар
 Өзімнен емес жаралған тылсым – ғайыптан.

Жақпадым әсте жағымпаздарға жарық боп,
 Жалтырақ сөзге жуандар мінді қарық боп.
 Заманым қанша өлместің жолын ұсынды,
 Өзіңе обал, дертіңнен, қалкам, айық деп.

Қосылып көрдім қоғалы топқа әдейі,
 Кешірсін мені аспанның аппақ әуені.
 Талайсыз, баксыз, дарынсыздардың перісі –
 Алдымнан шықты ел кезіп кеткен әуейі.

* * *

...Кездестім домбыраның шанағында,
 Сері Ақан ақталғандай ар алдында.
 Күй болып ата-бабам күніренеді
 Жау қашқан ұлы сайдың табанында.

Домбыраның дөп басып пернелерін.
 Сарнаттым сайыпқыран термелерін.
 Сан ғасырлық ән-күйдің құдіреті
 Қолымда үкі болып тербеледі.

Он саусақ сорғаласа жаза баспай,
 Кетерсің оза шауып қарамастай.
 Бүлкілдеп көмекейі шешен жырдың
 Шашылар, жиып-теріп ал адаспай.

Қорғап-қоршап тұрғандай әулиелер,
 Сәби-сөздің санаңа әлдиі енер.
 Домбыраның иесі, киесі бар
 Күмбіріне шыдамай жан күйе бер ...

ТОҚЫМА ҚҰМЫРА

(баллада – мысал)

Баяғыда... жіптен өрнек салатын
 Тоқымашы іс істепті
 Адам естен танатын.
 Қиял кезіп көздері
 Үш өлшемнен асатын
 Төртінші өлшем іздеді.

Осы шебер тоқып шықты құмыра
 Жұрт не десе, о десін деп соңыра...
 Құмыраға су құйды ол әуелі,
 Ессіздіктің бірақ шегі бар еді.
 Бір шындықпен алдау қиын қоғамды,
 Құмырашыға сенім бірден жоғалды ...

Шебер тіптен өз ісіне берілген,
 Арман-тауға тез шығардай көрінген,
 Құмыраның көрініпті тегі асыл,
 Онда әлемдік бар секілді жарасым.
 Оның сансыз тесігіне жамау сап,
 Өз ойына өзі бопты жарамсақ...

Сосын... каймақ піспек болған секілді
 Жұрт үйренген мазағыңа не түрлі.

Күлмепті енді өтірікке еті өлген,
Шындық тіпті туа алмапты бекерден.
Құмырашы өз алдына, жұрт бөлек,
Жер де ақырын аунап тұрды дөңгелеп.

Жалған даңқтың тәтті дәмі әлдилеп,
Теңіз-ойда қайық жүзді зар илеп.
Бір күндері аспаннан нұр себелеп,
Құмыраға гүл өсіпті керемет,
Тоқымашы тасып судай көңілі
Аяқ асты өңденіпті өмірі.

Танылады алдау-арбау түрінен,
Жаға алмассың отты қайтып күлінен
Құмыра еді ол жаза басқан жібінен
Көп ұзамай шіріп түсті түбінен ...

* * *

Кешірші мені қиялын кешсем кезбенің,
Жеті қат көкте даусына салсам өзгенің.
Тәж киіп Күннен, жамылып Айдың шапанын
Ақиқатыңа алданбай қойсам көз көрім.
Ақ қарға бөлеп, қап-қара жерді есті арым,
Алтайы желдің алдына түссем кеш, жаным.
Шағылдан ұшқан шағырмақ бұлттар жай тастап
Шынның жүзінен тітіреп кетсе аспаның...

* * *

Көрде десе... өлеңің күліп қана тұрармын...
Өлген десе... сенерің сыр білдірмей
Шыдармын.
Жақпаса да, жақса да ақиқаттың аулынан
Былдырлаған бөбектей бірдене айтып тынармын.
Қалай ғана дүрмекке ереуіл сап ерермін,
Көз жетпейтін сұмдықты көңіліммен көрермін.
Жел аударған қаңбақтай дүние қуған досымды
Аяп тұрып ар алдында тәубеме мен келермін.

ШЫНАР

(Толғау)

Алтайдың асқан асқары белі,
Аппақ әлемге бастады мені
Сақтардың туған алып мекені
Алласы – тәңір, аспаны – бөрі.

Түркінің еркін кербезі сері,
Жеті жұт келіп, жеңбеді сені.
Сары жұрт мекен – қазақтар көшкен
Ата дұшпанға бермеді сені.

Тұлпарлар кешкен шалғыны көктеп,
Жөңкіген бұлттың көз жасы кеппек.
Алаштан асып, адамзатқа да
Асқар шыңдардың айбыны жетпек.

Қырандар қонған қиялы мекен
Дархан даланың сыңары ма екен?!
Әбдікерімдей алыптарымның
Түсінде көрген шынары ма екен?!

Қалт еткен іске қырағы мекен
Қайыңы сыңсып жылады ма екен?!
Зорлықтың өктем өкіметі орнап,
Қылбұрауға қалай шыдадың екен?!

Шырындай еді-ау өмірдің басы,
Таңғы шық тамшы – көңілдің жасы.
Ережеп қажы еншілеп берген –
Елге бас болу ердің мұндасы.

Әндей еді ғой әлдилі мекен,
Қан ғып жұта ма қайғынды бөтен.
Дінінді даттап, ділінді жаттап,
Бұлбұл тіліңе зар қылды ма екен?!

Сөнсе де арман, аспаның күйіп,
Сауапты бір іс бастадың біліп.
Орта жүз бөркін аспанға атты,
Әпекең мектеп ашқанын біліп.

...Қызыл карағайдың сырқырап белі,
Шалғынға тізе шылқымап па еді
Қазанның кара дауылы ұрып,
Күдігі жанды қыршымап па еді?!

Іс тынды ұлы айта калатын,
Қол соғып тұрды байтақ алашың.
Алтынсарин кеп арқа қағатын,
Абылай атқа қайта қонатын.

Шырқаған төрге Шыңғыстай жері,
Көңілі көктем – Қаратай елі.
Қаратаякқа қаріп танытқан
Алтын ұясы – алақаны еді.

Ұстаз іздедің сабылып елден,
Күркіремеге Күргерей келген.
Орысша болса да орайы келіп,
Дүниежарық білімін берген.

Күн болам деген қараңғы көкке
Сәуле етем деген санамды дертке.
Сұлтанмахмұттың сабак бергені
Сайын далада таралды көпке.

Махмұттың мұңы, қайғы, наласы
Боздаған елдің зарлы баласы.
Алтайдан ескен ару самала
Жүрекке салған жанды жарасы.

Махмұттың сыры – сезім сарасы.
Абайдан қалған сөздің данасы.

Аксұнкар еді... ұшты да кетті
Көңілде қалды көздің қарасы.

Тектінің ерке, тәкаппар қызы
Қосағаш жақтан тартқан дәм-тұзы.
Шолпандай таңғы туды да батты,
Батсайы мінез, қылық қырмызы.

Жауқазын тағдыр жөнелді көшпен,
Жат жерде солып, ызғырық ескен.
Бағила кетті, бағын да кетті,
Өмірден мұрат өзгеріп өшкен.

Қытайға кеттің, мектебін қалды,
Арттағы мұзда өткенің қалды.
Шыршалы тауың, қарақат, қайың,
Аршалы беткей, бөктерің қалды.

Есімінді елің ұмыта алмады,
Тірлігін жасап тірі Таңбалы.
Айдаһар жылдар ажал төксе де,
Әділет жолын құрыта алмады.

...Айтпаса сөздің батасы өлердей,
Бәтуалы ойдың батасы ерердей.
Өзің салдырған мектебімді іздеп,
Боздаған көңіл батасы өлердей.

Сексен жыл шыдап, сор алған мектеп,
Бағасын алған қоғамнан мектеп.
Ұлы қағанның моласындай боп,
Жердің бетінен жоғалған мектеп ...

Жүз жылдық дастан жаралған мектеп,
Сан ұрпақ өнген саяннан мектеп,
Толықсып тұрған толағай шақта
Тоғышарларға тоналған мектеп.

Алтайдың тоғай, орманы калың,
 Мұзбалақ ұшқан арманы жалын.
 Жартасты жарған жүзжылдық Шынар
 Рухы сөнбеген өзіңнің жаның.

Еліңнің қайсар Шынары сенсің,
 Қараңғы түнде шырағы сенсің.
 Ақ берен мінез азамат ердің
 Алмас қылышты ұраны сенсің!

Мың да бір шүкір ете бер хакка,
 Жер ауып кетпес еңбегің жатқа.
 Қарағай мектеп қайтадан орнап,
 Мәңгілік қалса Шекеме жатқа.

* * *

Адамдар өмірден өтеді,
 Шын өмір сүре алмай.
 Аңсарын ақку боп сүйе алмай,
 Өмірден кетеді қия алмай,
 Кімді шын сүйгенін біле алмай?!

Адамдар өмірден өтеді
 Жөңкіген қыратта құландай,
 Жорғалап жыландай, сорғалап қырандай.
 Төрі – алтын, көгілдір дүниеде
 Бір күн де көбірек жүре алмай ...

Адамдар өмірден өтеді,
 Қайтқандай қаздардың керуені,
 Самғайды, қалмайды шегінері,
 Салтанат құрады, қайталап тұрады,
 Мәңгіге қош айтып өмір елі.

Адамдар өтеді өмірден
 Жалықпай жартасқа барғаннан,

Өздері айқай сап,
 Өздері жаңғырық болғаннан.
 Жан шығып кеткенше босанып арманнан,
 Мәңгі өмір сүрердей қарманған.

Адамдар ... аяныш туғызар...
 Бұ дүние жұмағын көрмеген.
 Тастан жүк, мұздан мұң теңдеген,
 Су ішіп... кәусарға шөлдеген...
 Құдай-ау, тым құрыса қым-қуыт тірлікке
 Екі рет қайталап келмеген.

ӘКЕМЕ

Әкем менің ерте кетті,
 Арманына жете алмай,
 Аппак таңды тұрды күтіп,
 Бірден қиып кете алмай.
 Әкем менің морт құлады,
 Сағағынан шорт үзілген шынардай.
 Қара атандай қакырады,
 Енді қайтіп тұра алмай.

Ат үстінде көп шыныққан ер мүсін
 Өмір-өлім айқасқанда қасіретті көрді шын.
 Аурухана үш күн күтті
 Соңғы демнің тоқтауын.
 Тауға қарап, төрт қиырға табынып,
 Тілеп тұрдым тәнір оны сақтауын.

Әкем өлді,
 Аунап түсті аспаным.
 Қара түннің құшағында
 Шырқырады жас жаным.
 Әкем өлді,
 Асқар тауым құлады.
 Қабак асты қайғы шекті,
 Жадау өзен жылады.

Содан бері менің мұңлы
 Мың бір түнім басталды
 Аспанғауды қара тұтып,
 Пана көрдім тастарды.
 Тасбұршақтан аман қалдым
 Өзіме-өзім күш беріп,
 Балалық шақ, бал сезімнің
 Кетті бәрі іште өліп ...

Тау түнерді қара түнге
 Жетім қалды... тиіспе деп.
 Шарасыздан тұрдым мен де
 Мейір сінген шекпенінді иіскелеп...

ҚҰБЫЛНАМА

*Оның ішінде арыстан өліп,
 түлкі тұншығып жатады.
 Халық аузынан*

Арыстаның оянғанда ішінде,
 Найзағайлы қара түн боп қараймын.
 Сан құбылып өзгергенде түсің де
 Ұлы сөзбен ұялтуға жараймын.

Түлкі бикеш тұншыққанда ішінде,
 Алдансам да, ақ боп қалар араймын.
 Адалдықпен асқак өтем кішірмей,
 Алтын Күннің жібек шашын тараймын.

Пысықтығың пасықтықпен мастанып,
 Әуре болма, мақтама.
 Білінбес деп, бәрік ішінде бас жарып,
 Заман үшін арамдықты ақтама.

ШӘКӘРІМ

Сен қазақты өрге сүйреп,
Қайғы шектің молынан.
Жан пида деп тұрмағанның
Жұрт ере ме соңынан?!

Адам үшін арды бактың
Абай жолын қайталап.
Жұртын... көшкен керуеннің
Жан отымен қалқалап.

Дүние – қайғы, сор дегеннің
Қан жүрегін жұбаттың.
Ақ сөйлетіп періштеге
Шынның жүзін сынаттың.

Өзін жұрттан зор тұтқандар
Іш пыстырды шер қамап.
Саятқора – азат мекен
Жалғыз кеттің қорғалап ...

Шын сүйіндің Алла атымен
Даналыққа ғашық ең.
Ақылыңды көп жүздіріп,
Дария боп тасып ең.

Сені атқанда Қарасарт – жын
Өкінбедің білемін.
Құшақ жайып алапат жыр
Жанып тұрды-ау нұр өңің!..

АЛТЫН БАЛДАҚТЫ БҰЛБҰЛ

(мысал)

Заманның өзгергенде айлалары
Ақиқат күн көреді қайда барып?
Алтын торға қамалды бозша торғай
Жаһанда бір іс болды таңданарлық.

Күндіз-түн күйге бөлеп Сарыаркасын,
Ұйытқан балбыратып тау мен тасын.
Бір күні алдап-арбап әкетті оны,
Көрме деп сұм өмірдің барымтасын.

Бұлбұлды патша ұстады алтын шарда,
Шығарып желкілдетті андз-санда.
Будданың әкесіндей қорғаштады,
Отау деп, ойға оңаша ... неғылсаң да.

Патшаның айтқанына бұлбұл көнді,
Зәмзәм су, тордың шетін гүлдер көмді.
Сыбызғы ойнап, сыңғырлап күміс көмей
Сезімнің қыл пернесін шертіп көрді.

Биліктің түсті бұлбұл қармағына,
Ақ қорған орнатыпты жан-жағына.
Жез қанат, гауһар төсі жылт-жылт етіп,
Сүйсініп қарайды алтын балдағына.

Бейішті жаңа көріп қызықтады,
Бозторғай боз далаға қызықпады.
Әндерің қайғылы әрі мұнды екен деп,
Біреудің «мінін» айтты тізіп тағы ...

Бұлбұлдың содан қайтып үні өшті,
Бұлттардың көз жасымен керуен көшті.
Қасиетінен айрылған қайран құсты
Жұрт ұмытып болғаны жалған десті ...

* * *

Көгілдір дүние көгінде мынау
От-найзағайлар жарқылдап,
Тербетіп тұрса, тылсым шақтарды
Тыныштық әлем-салқын бақ.
Көгілдір Дүние!
Көркіннен кербез өзге дүниені білмес ем
Қақпасын ашып, қарсы алса мені
Қаңырап қалған бір көшен.
Арманға елтіп, албырап көңіл,
алаулап күйіп ақ жүзім
Жөнеле берсем, ағыстар асау
асығып тұрып, жүр десе ...

АРДА ТІЛІМ

Самалдың сазымен өскен,
Саумалдың жұпарын кешкен.
Сағындым ерке даусыңды
Ар тілім-ауылдан көшкен.

Жырау тіл жабығып айға
Жүдейтін айыбың бар ма?!
Өлең боп өртенетің ең,
Семсердің сарыны барда.

Қаланың қабағын бағып,
Қарадың тағы мұңданып.
Ботадай ит қосып қуды-ау,
Бөгденің сөзін аударып.

Саялап сананың нұрын,
Аялап даланың гүлін.
Тектім-ай, теперіш көрген
Көшпей тұр жаралы күнің.

Жыр өскен жазира белде,
Қарайып қалмадың елде...

Қайран тіл, уыз аңқыған
Қамығып қараймын жерге.

Алып шың биігін басқан,
Суреттеп... киігін кашқан.
Түркілер төркініндегі
Хан тілім – халық мұңдасқан.

Бүлкілдеп көмекей-дастан
Бұла тіл бұрқырап бастан ...
Сарқырап сан бұлақтарың,
Арынын Алатау асқан.

Қайран тіл қапада жатқан,
Ауылдан ... аңыз таратқан.
Шыңғыстай қыран ұшырып,
Ақсудан ел жәннат тапқан.

Тілім-ай, уылжып туған,
Кезің бұл күмілжіп тұрған.
Арда тіл, айбары болғай
Қауымға қағанат құрған.

Ұйыған сөзіңе дала,
Ұйыған сөзіңе дана,
Тансәрі табиғатыңды
Тілеймін өзіңе ғана ...

МЕНИҢ КЕЙІПКЕРІМ

Рухына қылау түспеген,
Ақ таңды бояп ақку түспенен.
О, менің асыл тектім-ай,
Ақша қар жаның еріп тұр
Алып тірліктегі кішкенем!
Жалындап жұмбақ арманың,
Керек еді ғой самғауың,
Санама сыймай тұр менің,
Қаған тірліктің көшінде
Қарапайым боп қалғаның.

ЖАЗУШЫНЫҢ СУРЕТІ

Жазушының жансыз, мәнсіз суреті,
Бояулардың тотықұстай түр-беті,
Олпы-солпы ойсыз колдың шешімі, –
Суретшінің таба алмаған құдіреті.

Таныс бейне әлі есімде тұр менің,
Қай суретші салғанын да білмедім.
«Мына тұрған – мен емеспін», – дегендей,
«Алып таста, қаламаймын ілгенін».

Обал, тіпті, қиянат қой бұл деген,
Толқымасаң күмбір-күмбір күйменен.
Жазушының суретінен не көрдік,
Туған жердің жұпар иісі сіңбеген?!

Ойшылдықтан орман естен танатын,
Қарағайлар көкке құшак жаятын.
Қыран ұшса судырлатып қанатын,
Алып таулар айбынданып қалатын.

Оның жаны суарылған тасқынға,
Құлын еді аққан аспан астында.
Күңіреніп жетім бота көңілі
Ескерткіш боп тұрып қалды – тас-тұлға.

Иірімін жырлап есті сананың,
Қар сезіммен сүйген ардың табанын.
Қарай бердім тас-бейнеге жатырқап,
Өнерсізге тұтқын болған
Жазушыны аядым.

АҚША БҰЛТ

Ақша бұлт – жанның серігі,
Ақша бұлт – көктің көрігі.
Аспандап кеткен көңілдің
Басыла алмаған желігі.

Ғаламды кезген сал-серім,
Жанымның үнсіз бөлшегі.
Тымырсық жерден ажырап,
Тауып алдым ба мен сені.

Періште боп та көріндің,
Жымдасып тұрып сөгілдің.
Жүрек боп біраз тұрдың да,
Акку боп қайта бөліндің.

Аспанның мұңсыз өрнегі, –
Жөңкіген аппақ перілері.
Ғажайып сурет тудырып,
Көк аспан бүгін керіледі.

ШЕКСІЗ ҮЙЛЕСІМ

Дүние дел-сал...
Жиылмаған көкпеңбек шатыры әлі,
Құс жолы ақиқатқа шақырады.
Көз нұрым шашырады
Ай кезбеге.
Сөздерім шашылады,
Қай кезде де.
Түпсізге сіңіп аптығы басылады.
Құпиясы қат-қабат қырғын дүние
Пендесінен бір керемет жасырады...
Адам болды ақыры бар ғаламның
Өзіне-өзі көр қазған ақымағы.

Тайға таңба басқандай жазылғаны –
 Әшкере боп маңдайдың жазулары...
 Ми құтысын аударып-төнкереді,
 Өмір мәнін іздеген аз ұлдары.

Жапыраққа қараймыз жазу іздеп,
 Тағдырға өкпеліміз, назымыз көп.
 Кім біледі, қай күні қайтарады
 Келген жаққа қайтадан барыңыз деп.

Өмір солай ... өз-өзінен үйлеседі,
 Кей сәтте ақ пен қара бірлеседі?!
 О дүниенің де керегін толтырмаса,
 Адамзат алшаң басып жүрмес еді ...

ҰЛТ ТАҒДЫРЫ

Тамыры бар ағаштын
 Қуармайды, сембейді.
 Жерді жарып шығады
 Қылтан қоймай көм, мейлі.

Тамырсыз адам өледі,
 Тілсіз, ділсіз, санасыз.
 Уақыт сізді көмеді,
 Бабаға не деп барасыз?!

Құйрығы тұтам, баянсыз
 Біркүншілік жалғаның.
 Құнсыз, тексіз, бодаусыз
 Көшірме боп қалғаның?!

Көп қорқытты, терең батырды,
 Мылтықсыз майданға салды ... ізгі елді.
 Өшіріп өңін қашырды
 Өркениет өртеңіндегі іздерді ...

Түсінде де тіліңнен адастың,
Айрылып бәрі – бәрінен ...
Өзгертіп тінін көзқарастың
Жаныңды да алды әнімен!

Өзгерген таным, талғамы
Көшірме ұрпақ – сор ісі.
Әзірге аман қалғаны –
Бейкүнә жүрек соғысы ...

* * *

Сарғайып сан өртенген жапырақтар,
Сені енді әлдилемес атыраптар.
Дидарың дуалаған дүниеде
Дауасыз дөнгеленіп қақырап қал.

Жапырақ-ай, жаз иісі бұрқыраған,
Көшкен күннің қол бұлғар жұрты маған.
Табанымның астында уһилесең,
Тәубасы тірлігімнің шырқыраған...

Жапырақтар... жоғалды жанып бәрі,
Күннің сынық бөлшегі – жарықтары.
Табиғаттың бір жылдық толғанысы
Сағағынан үзіліп, қалықтады...

Көрік берген карағай, кайынды елге,
Жапырақ түсті, жаз өлді сары белде.
Көк аспанға ту тіккен жапырақтың
Қонардай жаны жерге...

* * *

Түсіме менің неге сен енесің,
Есіңе алдың мені неменесің?
Достықтың бұл өмірде сәні қайсы,
Бір жүріп, бауырым-ай, демегесің.

Түсімде кәдімгідей алыстайсың,
Жақын кеп жадырап қол алыспайсың.
Сен мені шақырмайсың бір биікке,
Жаңғыртып жартастарды дауыстайсың.

Баяғыдай жатпайды талас кызып,
Сәндемейміз сұлу сөз жарастырып.
Дүниенің сырына пенделерше
Үнілмейміз том-томды қарастырып.

Домбыраның күмбірі естілмейді,
Күпиясын ғаламның шештім – дейді.
Фарабидің жолындай құс жолында
Адасқанның айыбын кештім – дейді.

Қиыспайтын жолдары жолдарымен,
Кездеспейді екі дос арманымен.
өмір үнсіз ағады жылым бойлап,
Өзі ғана білетін заңдарымен...

Түсіме менің неге сен енесің?
Есімнен енді қайтіп көнересің.
Тұсына ұлылардың қатар қойған
Қайырымды досым, маған не бересің?!

* * *

Жанарыңнан мен мұңның бейнесін көрдім
Тұңғиықтан сәуле төгіп тұрды ол.
Күннің аппақ дидары сөнбесін дедім,
Қара көзде сұлулық бар сыры мол.

Қара көзде – қарақаттай мөлдірлік,
Сабыр тұнған, ақыл тұнған бастау бар.
Қара көзде бұлтартпайтын бар шындық
Ақ пен қарадан басталған.

Тағдыр кейде карайды киық маған,
 Оның меніреу түрінен түк ұқпағам.
 Кейде күліп, кейде өңін жылытпаған
 Несібемді тірліктен жиып барам.

Кірсіз аспан сәулесі жуық маған,
 Қатал күздің қабағы суық маған.
 Атар таңға асығып бара жатып,
 Батар күннің алдында тұрып

КӨҢІЛ КҮЙІ

Мұңлы да сырлы домбыра,
 Құл болудың орнына,
 Төрде тұрсың қасқайып,
 Көзімнен кетті-ау жас тайып.

Шым құдықтың түбінен
 Тарта алмадым мен адамды.
 Сабылып сайтан жиылып,
 Сарсаңға салды-ау адамды.

Нұрлы да сырлы дүние,
 Тереңіне батырдың,
 Түбіңе сенің жете алмай,
 Ойға батып отырмын.

Күмбірле, күнірен, домбыра,
 Нөсеріңмен серпіп өт.
 Айтылмайтын сырды да
 Айтып бір өту сертім ед.

ТОЛҚЫНДА ТУҒАН ТҰЛҒА

Ертегідегідей тұнық көгілдір аспаны, ұшар басын қар шала беретін тәкаппар таулары, ертелі-кеш буырқанып ағатын тентек өзені дөңгеленіп бір жерге шоғырланған оймақтай ауыл – Еңбек аталады.

Таң шатырынан аққу қанаттары судырай көтерілген ару Күн күнделікті соқпағынан адаспай, алқынбай, тура барып батыс жақтағы қан қызыл тауларға батып бара жататын... Кешікпей алып таулардың айыр қалқанынан ай сығалап, жұлдыздар шашылатын...

Ойшыл орманның нәркес жанары, жасыл аршасын жартасқа орап, жапырақ туы желбіреген Шағылдың шапағатты шырайы, ақжарма толқындардың ақбұлқак арыны Ақын еткен сізді! Сіз осы бір алақандай ауылдың қоңыр қозысы, тұлпар текті құлыны едіңіз, Төлеухан аға!

Фәни мен бақидың арасындағы бір жабылса мәңгі ашылмайтын қара қақпасына аяндап бара жатқан әзиз жаныңыздың қандай сағынышпен езіліп кеткенін мен түсінем.

Алтайдан ескен керімсал керім,
Жібек желпіген самалың қайда?
Жоғалтып оны сағынсаң, елім,
Тауларға қара, амалың бар ма?

Өкіріп өзен тас бұршақ аршып,
Еритсе мұзын қайыңдар елі,
Қара жер қалай хабарын берсін,
Нәзік жүрекпен уайымдар еді...

Былдыр бұлаққа моншағын үзген
Өзгеше өлең – дастаның қалды.
Жарасып көкте қарша жұлдызбен
Аласармаған аспаның қалды.

Жымиып тұрар абзал жан ізгі,
Толассыз еңбек жарасатын ер.

Тудырап талай жыр мен аңызды
Толағай текті парасатымен.

Қараша ауылдан қазаққа жеткен
Ғұлама ғалым, ақылы дана.
Топырағыңда жасының кеткен,
Толқында туған Төлеухан аға!

ТАБИҒАТЫМ – ТАҒДЫРЫМ (Оралбай ағаның екі әңгімесі)

Алтайдың есімде әлі өртенгені,
Сол күзде сарғайып жер ерте өлгені,
Малға - азық, жанға - септік қылтан қоймай,
Көзі ағып, қуарған Күн өлкемдегі.

Бас қатып қиналды жұрт амал таппай,
Бір қарекет табуға қарап жатпай.
Қарасуыр шөбінің күймеуі анық,
Ендеше неғып тұрмыз соған тартпай?!

Аршаты мен Берелдің арасында
Қарасуыр - қойнау жер шамасында.
Тау суы, қалың ағаш тамырымен
Шалғыны сақталыпты расында.

Сол жерде он күн бойы жан берістік
Қара су, ащы айранды шөлдеп іштік.
Қалың жау қарыс жерден кез – келгендей
Тартпа сілтеп қиялмен өрлеп ұштық.

Катонның білесіз ғой ағұс айын,
Өлең – шөп, өмір де шөп жарыс айын.
Үлгеріп қатал қысқа қалу үшін
Көз көрмей, көңіл сезбей қарысарын..

Еңбегіміз жанғандай балбырадык
 Отыз-қырық маяны салдық анық.
 Еңбектіктер еңсердік біраз шаруа
 Алайда атты тағы таң қуарып.

Өртенді тау күйген күнге шыдай алмай,
 Аққан су, ақ бұлақта шама болмай.
 Өртенді азаматтар қойған таулар
 Өртенді өр мақсаттар мая-мая...

Тұншығып ойға қайттық өле жаздап,
 Таулар құлап қалғандай – көне маздақ
 Арманы өлген жалғанда жалғыз біз бе?
 Дастанын адамдардың өмір жазбақ.

* * *

Ақ боран – біздің жақтың сүргіні еді,
 Аждаһа – Аспантаудың сүңгілері.
 Мылтық атып көшкісін құлатушы ек
 Қадірін сол күндердің кім біледі?

Бораны ойнақ салатын ай астында,
 Бөрі ұлыған түндерде адастың ба?
 Ішін тартып екеуі тап келгенде,
 Жердің демі білінер қар астында.

Өмір, өлім айқасып қырын кеткен,
 Қия шың, құз жартастан ұлың кеткен.
 Аңыз болған Алтайдың ақиқаты
 Ертегідей естілер бұрынғы өткен.

...Бір күні аттанып ем Алатайға,
 Мал басын аман сақтау – мақсат ойда.
 Екі өкпесін қолға алып Жонға шығу –
 Сол кезде басты жұмыс «упрайға».

Жем-шөп жайын байкастап кайтар үйге,
Ұзамай ойран болды ойым мүлде.
Белуардан қар кешіп Әлкө екеуіміз
Діңкеледік жете алмай жарым жерге.

Шаңғы жүрмей батады жылымшылап,
Кебін қарды кезбейді құлын – шуак.
Аппак сіреу әлемде – аккөз боран,
Сақ-сақ күліп оралар құйын сұрақ.

Ат жетекке көнбейді аш құрсағы,
Қорыққанға көбейді «қостың» саны
Өзі үзіліп тұрған сол тіршілікке
Қанды ауызын салады қасқыр тағы.

Сайтанкөпір түбінде көшкі – қауіп,
Тау жолынан өтеміз амал тауып.
Дене талып, әл құрып тұрған кезде
Шиебөрі шулады миды қарып...

Оқ атып тарс жұмамыз көзімізді,
Қасқыр қазып жатқандай көрімізді.
«Қыз суреті» қарсы алды күлімсіреп,
«Тардан» алып шыққанда өзімізді.

Тірлік үшін жалғасты жандалбаса,
Енді амал ғып болмайды ойланбаса
Болдырған екі атымен Әлкө қалды,
Біріміз жетпек болдық тым болмаса.

Мен жеттім қара қосқа жаяулатып,
Шығыстың таңы атарда баяулатып.
Есімнің қара көже – суын ішіп,
Жылқышыны ойлаймын ояу жатып.

Баяндап жатқанымда жолдың жырын,
Маужыратты жып-жылы үйдің буы.

«Қыз суреті!» – түсім бе аян берген –
Атып тұрдым, санамда – қасқыр шуы.

Әншейінгі жөн қалды әзіл – оспақ,
Күдігімді Ес-ағаң қалды қостап.
«Кеше жарып жеген бір ту биені,
Бүгін солар Әлкөңнің жолын тоспақ...»

Осы сөз миымды кеп шабақтады,
Уайым да қалыңдады қабақтағы.
Апырм-ай, жапандағы жылқышыны
Алды ма бөрі тағдыр қамап тағы?!

Желдіртіп, сырғанатып өмір-көшті,
Таң ата іздеп шықтық момын досты
Тілсіз жау – қар мұхиттың арасында
Қуаныш қасіреттің жолын кесті.

Білмеймін таңды қайтіп атырғанын,
Аш күйі жанын немен шақырғанын.
Әлкөнің тапжылмастан қар үстінде
Біз көрдік аман-есен отырғанын.

Тотығып қоңыр өңі ақсияды,
Пенденің ажалсыз ғой баксы жаны.
Тастағы «Қыз суреті» күлімдейді,
Зым-зия жоғалыпты қасқыр әні...

Сақтаған біз осылай қоғам малы
Қызығын былайғы жұрт көре алмады.
«Жұрттың жалпы байлығы» деп жүргенде
Қызық болды тоз-тоз боп жоғалғаны...

Мен бірақ алдандым деп өкінбедім
Бұдан да кер заманның шетін көрдім...
Аузы асқа, көңлі күйге жарыды елім
Маңдай тер қырман еңбек өтінде өлдім...

Тәңір тау тас бұлағын ағызатын,
Әл беріп аузыма су тамызатын.
Жартасқа адам рухын таңбалаған
Тауқымет – бұл өмірдің нағыз аты.

Алтайдың жанда көктеп жас шынары,
Санамда сарқырайды тасқыны әлі
Иен тау, ессіз қардың әлеміне
Әлі күн кетіп қалғым кеп тұрады.

АҢСАУ

Ақ бұршақтан аршып алған арайым,
Шакырады сенің жұмбақ сарайың.
Мен өзіңе қалың жұлдыз ішінен
Парасатқа карағандай қарайын.

Сәмбі талдың жібек шашын тарайын,
Жана туған сыбызғы әнге салайын.
Сағындырған сенің сыңғыр даусыңды
Қара түнде қайдан іздеп табайын?

Ақ бұлттардан әнмен сәлем жолдадың,
Ұксап тұрды ол аятына Алланың
Аспан тілін меңгеріп ем мен үнсіз
Жан тілінде сөйлеп кетті арманым...

ЖАЛҒАН КҮЛКІ

Ғасырдың күлу деген індеті бар,
Күннің де күліп түскен суреті бар
Жаралған табиғаттың жанарында
Шындықтың карапайым күдіреті бар.

Жүрегін жер-әлемнің дүрсілдетіп,
Мәңгілік күліп түскен күн суреті.

Адамға сонда деймін не жетті екен,
Көлеңкеге жасырып тылсым бетін?!

Суретке назар салшы қара да бір,
Көз күлмей, ерін күлген замана бұл.
Қоңыраулы алтын күйме дөңгелесін,
Сезімге сәуле беріп, санаға нұр.

ТОЛАРСАҚТАН САЗ КЕШІП...

(толғау)

Аспан ұлпа шаша берді уыстап,
Шығын ба әлде, асып-тасқан ырыс-бақ?!
Жазы- жауын, қысы - қардың топаны,
Жер өңіне кіріп алды Шығыста...

Алтай жақта... әдемірек ай жүзі-
Көк түріктің көкте қалған жалғызы.
Керуенімен оралды ма қайтадан
Жер-әлемді кезіп кеткен қар қызы...

Шыршаларың, арша бағың қалыңдап,
Ақ сүмбіле ажарланды қайың – бақ.
Көне күйлер сарнады ма көшіп кеп,
Ақ Ертістің шанағында арындап.

Жер жауһары, елдің алтын іргесі,
Бір көрген жан сені қалай сүймесін.
Алақан боп жайылған кең даланың
Көтеріліп басылған бір кеудесі...

Суы – толғақ, нұры – қайрақ Шығысым,
Аспан жақтың алаңдатты шуы шын.
Ақ түтегін оятты ма ашудың
Қарағайға қарсы біткен тұрысың.

Ай ашылмай, күн көрінбей көзіңе,
Ұшырадың тасқын судың тезіне
Ғашық жардай ебіл-дебіл жылады-ай,
Көктің жүзі ақтарылып өзіңе.

Ақ кіреуке қар әлемі сұрланып,
Ақ көз боран жолаушыны тұр бағып.
Борап, борап бөрі болған бір пері
Байбурада жатып алды тұлданып.

Токсан күнде ашылмады қабағы,
Сақ-сақ күліп терезені қағады.
Үйді басып, иығына шыққан қар
Мұржалардың көк түтінін жабады.

Сауыр, Сайқан, Арғанаты даласы,
Үілдеп жел, ызғар шашты панасы
Жал-жал толқын қарды жарып жүре алмай,
Жаутаңдады, оқи алмай баласы.

Орман-таудан қашты ауылға еліктер,
Үйген қардан көрінбеді бөріктер.
Мойындамай мейманасы тасыған
Қалба тауда батып жатты көліктер.

Осы зұлмат мәңгі қалар есінде,
Арпалысқан қар таулардың көшінде
Әкім болып жұрттың қамын жеп жүріп,
Тап келі еңдей тар жол, тайғақ кешуге.

Жол қаздырып, шың төңкеріп шатқалдан,
Ер азамат атқа қонған ақпаннан
Елге құт боп, келген әкім мақтаулы
Күллі өлкені аршып жұмыс атқарған.

Қардың суы қалыңдатып уайымды.
Жазғытұрым жайындай боп жайылды.

Айсбергтер аттан салып аймақта
Тасқын шайып төбе қылды сайынды.

Дүлей күштің не болар деп қайраны,
Танды ағартты ойдың тобық байламы.
Тас-түйін боп тұрса дағы пәрмені
Ішінде бір Сыр сүлейі сарнады...

Жеменей – көздің ағы еді,
Қарашық – көлдің сәні еді,
Қабағын баққан халықтың
Толағай – ердің тағы еді.

...Ертіс те болып есілдім,
Арқамда – алаш көсілдім.
Бәйтерек талдан өсірдім,
Қамкөңіл жұртпен косылдым...

Керенау керден кетілдім,
Жеткізе жүріп жетілдім.
Алтынтау – Алтай айбарлым,
Сырың боп сенің шешілдім.

Бұлындап аққан бұлақ ем,
Тасқын кеп қайдан есірдің?
Қолымнан келер не шара,
Көк жүзін жерге көшірдің?!

...Төтеншеден басшы келді аңырып,
Жергілікті бас көтерер дал ұрып.
Бас айналды лықсып аққан дариядан,
Тік ұшақтан қадалған көз қарығып.

Ақсуатқа қауіп төнді, хал кетті,
Лай астында үй құлады, мал кетті.
Адуын су албастысы ұстаған
Жалқы сәтте жалмап алды жер-көкті.

Қаймана жұрт мал-мүлкінен баз кешіп,
Аман қалды басқа ауылға тез көшіп.
Жанын қиып Ардың садағасына
Әкім жүрді толарсақтан саз кешіп...

Пайымдаған ділгір ойын даланың,
Қатерлерден қорғап қалар қоғамын.
Жай айтылған жарым ауыз шындықтан
Жүрегіне жететұғын нала-мұң.

Парасаты мойындатқан халықты,
Жұмағына айналдырар тамұқты.
Қарапайым киінгені, күлгені
Аңыздардан келген жандай байыпты...

Солай болған... аспан жерге аққанда,
Қасиеттер мүлгіп бара жатқанда,
Қолдан жасап « Қызылағаш» қырғынын
Әкімдердің тақымына ер батқанда.

Жантекейде жан шығыны болмаған,
Жаз келгенде жап – жаңа ауыл орнаған.
Долы, дүлей табиғаттың сүргіні
Сын тезіне ап Шығысымды шарлаған.

ҚАЗАҚ ЕЛІ

Абылайлап атқа конған қазағым,
А, құдайлап баққа оранған қазағым,
Өтті дүние – қан мен терің, азабың,
Жетті дүние көп күттірген ғажабың.

Әлемге аян қазақ елі атандың,
Азат ойдан шуақ шашты атар күн.
Көк байрақта қыран ұшты қалықтап,
Қанатымен Әлихан мен Аханның.

Қайсар далам, өрлік рухын шырқаған,
Сүйінетін кезге жеттің сырт адам.
Өзге елдермен қатар жанды шырағың,
Өз-өзіңе жақындадың бір табан.

Құлын шағы қайта оралған, қазағым,
Ғарыштан да естіледі өз әнің.
Бауырына баса білген басқаны
Мейіріңмен тарқамасын базарың...

Қазақ елі – Күн Ниеттің Отаны,
Мамыражай тіршіліктің отауы.
Батыр едік, Ақын едік о бастан, –
Ақыл-ойға шарықтау бер, о, Тәңір!..

Жанардың жаркылын-ай,
Түнектен түн суырған.
Ажалдан артық ұл-ай,
Қиылған қыршынынан.

Жанының терезесі
Ақылдан нұр төгетін.
Кепкендей кенезесі
Өнер деп өртенетін.

Иіліп тұрушы еді-ай,
Қаз дауыс, қаблан бала.
Мейірге тұнушы еді-ай,
Ақ сөйлеп арман ғана...

Ай – жүзі, күн – уысы,
Ар үшін алаңдаған.
Періште жымыысы
Жер үшін жаралмаған...

Өнерде жазды Рүстем
Адам деп ... шын атыңды.
Өскеменді өрге сүйреп,
Төрге әкеп театрды.

Көрермен тәнті болған,
Бал ұйып таңдайына.
Алтайдың алтын оғлан
Сыймады-ау маңдайына.

Азғана ғұмырында
Ту тіккен төгілдіріп,
Тұрғандай тұғырында
Мәңгілік өмір күліп.

ІЗГІЛІККЕ ТАҒЗЫМ

(поэма)

I бөлім

Шаңыраққа күн ілген

Жанарып өскен жас шыбық –
Жапырақ жайған жаңа дем.
Соғыстан соңғы басты үміт
Сілкінген ұрпақ санамен.

Соғыстың сұмдық жазығы, –
Көз жасы әлі кеппеген.
Ауылдың жеткен тозығы
Азабы жоқ-ты шекпеген ...

Алайда,
Аспан... жүздірген Айды мұңға,
Қай кездегіден де мөлдір болатын.
Аппақ армандар айдынында
Акку сенімдер қатар қонатын ...

Жалғыздың үні шықпаған,
Бір сәби күткен аңырап.
Қыз-ұлым – дейтін құтханам,
Бар еді үнсіз ... шаңырақ

Шаңыраққа бір күн күн ілген
Шар еткен сәби дауысы
Сүйіншілеп жүгірген
Ұл туғандай жарысып.

Баурына басқан нәресте ...
Жусанның иісі емес пе ?!
Бітібай шалдың әулеті
Беттеген сол күн белеске ...
«Тіл-көзден сақта, құдайым»,
Әжесі қылды уайым

«Әуесін қара – әуезге
Кіргізген сөздің шырайын».

Жел сөзден күміс қақтаған,
Талабың таудай ақ балам,
Күмбірлеп жатқан даланың
Күбірлеп жырын жаттаған.

Жалаң аяқ жар кешкен,
Қайратымен қар кешкен,
Бұлаңдап өсті «сары тентек»
Өткірлігі – наркескен!

Бораны ұлып тұратын,
Бөрі дауыс бұла түн.
Бас ала алмай бойжеткен
Кітап оқып шығатын.

Ойлардан маржан тізбелеп,
Төгілген көркем сөз бөлек
Қанипа қыздың мұраты –
Болашақ мәнін іздемек.

Сіңілі – бауыр еркелеп,
«Бізді оқыт», – дейтін ентелеп:
Оқыту жолы Қапеннің
Басталып еді ертерек.

«Ұстаз бол!» – дейтін тау, дала
«Ұстаз бол!» – дейтін айнала.
Күндіз де, тіпті түсінде
Маза бермейтін қайда да,
Атаның бата сөзі еді,
Бір кереметті сезеді,
Сапарға мұны бастаған
Қат-қабат, том-том білім мен
мейірім тұнған көзі еді.

*II бөлім***Жадымда тұрар жаңғырып...**

Ізгіліктің күн шапағы саулады,
Даналықтан ой өргенде
Бала Бағбаны.
Зәмзәм сулы бұлақтардың сылдыры,
Мәуелеген Мәжнүн талдың сыбдыры
Шәкірттерге сабақ беру – гүлзар бақтарда
Фарабидің Арманы.

Күллі Ұстаз тәрк етеді,
Қызығына құрық өлшеп не етеді
Бір ғылымнан басқаның!..

Ғылым жолын нұсқап тұрар не түрлі,
Құтты сөзге толған құты секілді.
Адамдық пен парасаттың судырлатқан парағын.
Баласағұн дастаны.

Аппақ нұрын жарқыратып сананың,
Мектебінде ең алғашқы
Бағын ашқан он төрт баланың
Асыл сөздің Бас кітабын құраған,
Мұғалімі, ғалымы да бір адам
Мандайына біткен ұлы қазақтың
Қоңырауы Даланың.

... Керуен жылдар қағып қанатын,
Надандықтың баламасы болудан
Қап койғанда кара түн ...
Қараңғы қазақ көгіне
Қараңғылықтың кегіне
Жұлдыз қонып, Ай орнап,
Күн туғызған құдайлап
Махмұттың мұңы болатын ...

Надандық теңізі түбінен қарайып,
 Өкініштің өксігіне толып еді.
 Мұздаған жүрек мың жылдық құштарлықпен
 Сел көшкендей еріп еді.

* * *

«Жыл келгендей жаңалығы сезілген»
 Парасаты басталатын сезіммен.
 Дүр сілкінтіп қыран ойын даланың
 Сабақтары жалғасатын
 Бал тілімен баланың ...
 Орындалып бар тілегі
 Ыбырайдай дананың.
 Ұстаз келді! Нағыз ұстаз –
 Мектептің жан жүрегі.

Елең етті абзал ауыл,
 Қасаң ойы қаланың
 «Ей, тәкаппар Дүние!
 Танимысың қазақты!»
 Абай, Мұхтар жаралған
 Құмыр топырақ киесінен.
 Аққан дария толқынымен жарысып,
 Ұлы Көшкін Сөз ақты.
 Күн түбінен жортқан жырау үндері,
 Сәбилердің тәтті, ғазал тілдері
 Түн ұйқысын тәрк етіп, көп қызықтан құр қалып,
 Сыр-толғауын шәкіртінің «жөнге салған» түндері.

Ұстаз болу – оқытудың ұстасы болу қалайда,
 Жан түкпірін әлдилеген Арманы ғой талайдан.
 Ұлы өзеннің бастауы еді мөп-мөлдір
 Оқытуды бастағаны Абайдан!..
 Бойдағы бар қабілеті кемелденіп толатын.
 Ақын, әнші, актерлігі өріліп өріс табатын
 Ақ жаңбыр боп төгілгенде Қанипа
 Қайта туған көркем ойдың алыбы –
 Әуезовтің «Абай жолы» болатын.

III бөлім Қайраткер

Ұстазы елдің көкірегі қайнаған,
Батыр жүрек батыл ойдан танбаған.
Орыстанған зиялылар алдында
Тұңғыш рет
Қазақ тілін айдаһардың көмейінен суырып,
Ана тілін анасындай қорғаған.

Тоқырау ма, шыңырау ма – беймезгіл
Жаңа уақыт жылымығын сезген кім?
«Ұят болар, сөйлемейсіз қазақша!»
Деген бұйрық миын қарып
Естіледі еміс-еміс ...
Жатқандай-ақ түрмесінде өзге елдің ...

Петропавл қаласы ғой, басқа емес ...
Баяндама жасауға
Келіп еді босқа емес.
«Ұлы Мұхтар тілінде сөйлеймін!», –
деп саңқ етті –

Аруақтанып кеткені
Шығар ма екен естен еш!

Ер нағашы Дәулетбайдың айбаты,
Жау қашырған қайраты,
Дүрс-дүрс соққан жүрегі,
Ақ найзалы білегі
Жарк еткендей Зал ішінде есті Елес ...

Тектіліктің қаны тулап әмірге,
Көне алмады көпе-көрнеу жәбірге,
Абай туған ұлы дала атынан
Тілін тірі сала алмады қабірге ...

Баяндады Әуезовті оқытудың жолдарын,
Самарқау жұрт дүр сілкінді,
Қатты соқты қолдарын.
Қаракөздер сонда көрді –
Ұстаздығы үлгі болар бар елге
Әйгілі бір жан барын.

Толып кетті тасқын ойдың кемері,
«Бодан» сөздің ағытылды көгені.
Қанипасы бар қазақтың сол сәтте
Алғаш рет биіктеген беделі.

* * *

Шаттығымен жас үйіріп жанарға,
Қас-қағым сәт ғасырлардың
Қоңырауын қағар ма?
Тағдырлардың тоқсан тарау жолдары
Жұлдыз жауған бір күні
Табысып бір, тоғысып бір қалар ма?

Қауышқанда ізгілердің мейірі,
Құмаш аға күн еріген көңілі.
«Бар жұлдыздан, бақ жұлдызың жоғары!»
Естен кетпес деген ықылас пейілі.

Келер күндер келер уақыт не берер,
Томсарады ... толқын сокқан төбелер ...
Кезекпенен халық жоғын жоқтасып,
Көк Мұхитқа керуен салған кемелер ...

* * *

Қабыл болып әз ағаның тілегі,
Ақ қанатты періштелер күледі.
Мәскеу барып Қанипасы қазақтың
Аттай тулап, соғып тұрды жүрегі.

Мемлекеттің Бас сыйына тебіренген күйі бар,
Ал жүрегін тырнап кеткен запыран-шерін кім ұғар?
Москваның бір мектебі білмейді екен Абайды
Бұл қалай? – деп, Қанекен Ягодинге қарайды.

Жауап таппай Министр де бір қызарып, бозарды
Өктемдіктің қуқыл өңі күлбеттеніп, сазарды.
Қара қылды қак жарды да найзағайдың күркірі
Бодандықтың аспаны боз қыраудан тазарды.

Күллі ұлт пен ұлыстар дүр сілкініп, күңіренді
Дауыл күнгі теңіздей шалқып – тасып тебіренді
«Нағыз ұстаз! Қазақ екен! Көркем екен болмысы
Ұлыларын ұлықтаған мұғалімнің ойлысы».

Оқылады! Оқылады! Адамзаттың Абайы,
Айтматов, Маркес, Данте, Науайы.
«Адамды сүй, баурың» демек – ар ісі,
Жаңғырады жанның алтын сарайы.

Ел қайғысын селеу сыңсып, қыр айтар,
Шұбалаңға шалынған дерт мұнайтар.
Қабырғалы қара нарың болмаса,
Әділдіктің ақтық сөзін кім айтар?

Махамбеттің алдаспан сөзі болдың, жан апа,
Жантолы мен Тұмардың көзі болдың, жан апа,
Кесек сөйлеп, көп мұңын көзге айтқанда күрмелмей,
Ер Баукеңнің сарқыты – өзің болдың, жан апа!

IV бөлім Ұстаз сыры

Қанымда тасты,
Айбары асты
Домбыра даусы бабамның.
Қастерлеп тілін,
Толқыттым күйін
Қобыз кеуделі даламның.
Кәусарын ішіп дана ойдың,
Таныттым жолын Абайдың.
Көктемгі талдай,
Көктеді солмай
Ізгілік текті аяулым.
Шырағым жанды,
Соңымда ән салды
Борасын көмген жаяу мұң ...
Аялап күтіп бағамын.
Жапырақ жанын баланың.

Көзінен сүйген күн сындым,
Бала жаныңмен күрсіндің.
Ойыңмен ұшқыр самғаған
Сырыңды айттың сен маған.

Тасқыны жырдың жосылды,
Құлагер шабыт көсілді.
Қазтуған болып аңырадым,
Әспеттеп сөздің саңлағын.

Асан Қайғы боп күңірендім,
Көк дөнен сайлап күйіне елдің.
Тоңмойын жетсе түбіне ердің
Махамбет – жыр боп төгілермін.
Адырнасын ала өгіздей мөңіреткен,
Жебесін жырдың еңіреткен.
Жыраулар – жойқын дария
Кенезесі кепкен шөлде кегі кеткен.

Көне жазулар күмбірлеп,
Күлтегін, Білге бір-бірлеп.
Ежелгі күннен оралды
Тірілтті заман қағанды.

Өшкенім жанды, оңалды,
Арыстар барыс саналды.
Алаш боп сөнген жұлдыздар
Ал қара көкте оянды.

* * *

Естен кетпес
Қоңыр кеште
Қоңыр әнге салғаным.
Қол созғандай Жарық күнге –
Алмаға
Анамның пәк нәрестедей арманы.
Қырандардың қияға ұшар
Ұясындай мектепке
Әкемнің де жетелеп, өзі апарып салғаны.

Естен кетпес қоңыраудың үндері,
Сәбилердің сыңғыр-сыңғыр күлгені
Бірге жасап келеді екен
Өмір салтанатымен
Әйгерім мен Тоғжандардың Нұрлы елі.

Бәрі есімде ... сан әдістің түрлері,
Бәрі ғажап, бір-бірінен ілгері.
Жан кіргізген сабақтың өн бойына
Суырылған топтың «төбе билері» ...

Қайталанбас «Туған жері» Қасымның,
Мағжан жыры – сынығындай асылдың
«Өй, өзі де Шұға десе, Шұға еді-ау!» –
Көздерінде күн күліп, оты ойнайтын жасынның.

Соның бәрін... қимадым, аяладым сезіммен,
 Ауырлар деп ар жүгі ала кетсем өзіммен
 Жұрт түңілді – атақ, бедел, мансаптан
 Мені көрді безінген.

Тура айтам деп, төрелерге жакпадым,
 Алтын күрекпен еріттім шынның ақ қарын.
 Қандай қиын іс туғанда басыма
 Өз мүддеме ел мүддесін сатпадым.

«Бауырына басқанда бауырынды...»

Жанның бөлектігін
 Жаныңмен сезінетін күн болады екен.
 Өлім мен өмір айқасында
 Өкініштің өзі өкситін түн болады екен ...
 Басына түскен бір Қайғы
 Мың қайғыны қозғайды.
 Бауырын жоқтап жана апа
 Бота көңілмен боздайды.

Жоқтау

Тұтылғанын мен көрдім сәулелі айдың,
 Түбіне жете алмадым арман-ойдың.
 Әулетімнің асқар шын, асу белі
 Құлап түсті, мен қалай зар болмайын.

Нұрлы күннің мен көрдім көз жұмғанын,
 Тағдыр салды алдыма өз жұмбағын.
 Он үш жаста өзің боп Бектас қалды
 Қош айттың да, өмірден оздың, жаным.

Мен жоқтасам, жоқтаймын наз үніңді,
 Сағынамын әніңді, әзіліңді
 Бірге туған ғазизден неге айрылдым
 Құдірет, айтармысың жазығымды ?!

Әпкең ем, қамқорың ем әуел баста-ақ,
Жазмышқа жылап тұрып зарын баспақ
Тапсырған не деймін деп әке, анама
Жанымды бермек болдым айырбастап ...

Тоқтау

... Сары гүлдің жамылып күлтелерін,
Ағыттың-ау, жан апа, сыр тереңін
Терезенің түбінен құлап түсті
Жабуы жалғыз жап-жасыл бір терегің.

Назың мұң боп ерітті қауымыңды,
Жалғыз сәтке жасытып жалыныңды.
Алтын басың иілді жерге мына
Бауырына басқанда бауырыңды ...

Сегізіңе қол бұлғап кете барған
Қу жалғыздың арманы кете ме ойдан.
Сегіз әпке жоқтаса семсер ұлды
Сөздің басы келеді «көкем-айдан».

Бар шаңырақ, ту тіккен бар босаға,
Қос құлынға құт мекен болды осы ара
Жетіп тұрған ағасы жоқ десе де,
Жете туған інісі болмаса да.

Тағдырыңның арқалап ауыр тасын,
Аза күймен жаныңды ауыртасың.
Боздаса да әпкесі азаматтың
Босамасын қазақтың Қанипасы.

* * *

Қайсарды да қарт кайғы еңсереді,
Жоғалды ғой көз алдында ең сенері.
Қанипадай қыз туған қараша үйдің
Бақ қонған бәйтерегі теңселеді ...

V бөлім
Шәкірт ойы

«Күн дидарына мейірім жисан аяулым...»

Мені ұстаз етіп қалыптастырған – шәкірттерім.
Қ.О. Бітібаева

Ақ көңіл, бала мінезің,
Ақылшым, анам – бір өзің.
Әлемге шексіз ақ нұрын
Таратып тұрған Күн өзің.

Сен десем ... Күн бе дегенім, –
Санамнан сурет көремін
Мен саған мәңгі шәкірт боп,
Соңыңнан еріп келемін.

Сыр – толғауларыңа бойлатып,
Самал боп сайдан ескенсің.
Еңлікті ойнап, ойнатып,
Ертегі ғұмыр кешкенсің.

Жүректе сансыз шырақтар
Қолыңмен сенің жағылған.
Шапқылап бала бұлақтар
Сарқырап ақты тауыңнан ...

Күрсініп өшкен күйбеңі,
Болмысы ірі ғажабым.
Бар еді көңіл кірбеңі,
Бір басқа жетер азабың.

Бәріне соның бекініп,
Жұмысбасты боп төзгенің.
Есімде күліп отырып,
Мөлтілдеп тынған көздерің.

Асқар шың басын алғансың,
Алапат еңбек күшімен,
Көрмеген жанға армансың
Неге екенін мен түсінем.

«Жас қалам» – дарын бесігі
Отыз жыл оны тербеттің.
Аялап айтсам есімің ...
Ұстазы жетпес жер-көктің.

Есімде «Айдар өзені»
Өзгеше берген сабағың.
«Күшікбай батыр кезеңі»
Түбінде қалды сананың.

Ту байлап тұлпар өлеңге
Жаңғырттың жадау ғаламды.
Үйреттің көркем өнерге
Сарабал салтпен карауды.

Сәулесін сезіп үңілермін,
Тараттың мың ой Абайдан
Шын жүзін іздеп дүниенің
Ақ пен қарадан жаралған...

Зерттеуді зерттеп жүретін
Қаршыға текті қырағым,
Әдебиетті жатқа білетін
Көрмедім басқа мұғалім.

Қауышып «қанаттарыңмен»
Ақ жаңбыр төккен аспаның ...
Ғажайып сабақтарыңмен
Жазыла берсін дастаның.

* * *

Туған тілдің қайраткері, –
Қарлығаштың қанаты
Даналықтың мектебінде
Аталатын дара аты
Абыройын аспандатқан
Жасап өзі,
Жасампаз із қалдырған
Ұстаздықтың мансабы емес,
Салтанатты санатын.

Шақта мынау
Қасиет құлап асқардан,
Жаһандану жаһаннәмі басталған,
Қазақ тағы үміт еткен жастардан, -
Табиғатың керек бізге тас жарған.

Тегін бе еді?!
Фарабидің бас тартқаны байлықтан,
Ұлықбектің тақтан көңлі шайлыққан.
Қарапайым ұстаз болып қалғаның –
Ізгіліктің ақ жолын
Алтын арқау, жібек жіппен жалғауың.
Бала оқытқан қырық жылдық ғұмырың,
Қызық көріп, ала алмаған тынымың.
Қырық кітап жазып шыққан Хан апа,
Қырық елге қазына болар білімін.

* * *

Қазақ әйелі!
Аңызға айналған атыңды
таныр ғалам.
Америка сапарында да
Ауыз ашып, көз жұмып
аңырмаған.
Мәскеуде елінің жоғын жоқтап,
Өктемдікке бас иіп табынбаған.

Қазақ әйелі!
Толағайға тау көтерткен ар-намыс
«Жетіаралға» ән салдырған толғаныс.
Шаранада шар еткенде жан дауыс
Туған тілге бола білген қорғаныш ...

Қазақ әйелі!
Ескерткіші орнамаған әлі күн
Сыйласа да әлем жарығын ...
Танытса да талант, танымын
Қалып қойған сүттен құйған қалыбың ...

Қазақ әйелі!
Жасай білген азаматтың ерлігін,
Алып жүрген дархан дала кеңдігін
Ежелгі дәуірден Есенғалиға дейінгі
Зерделеген көркем ой кемелдігін.

Қазақ әйелі!
Ат үстінде басына жібек байлаған өрлігін,
Болжай білген Тайбурылдың қырық
күншілік кемдігін
Енді, міне, Абай мен Мұхтарды оқытып,
Алыптарды әлемге танытатын келді күн.
Бар халықтың анасы болуға да
Лайықтысын
Сен бүгін!..

БАБАЛАР РУХЫМЕН ҚАУЫШУ НЕМЕСЕ ҚАЙТА ОРАЛҒАН ҚАС-ҚАҒЫМ СӘТ

*Қызылқырғын репрессия құрбаны
атамыз Қабылбек Райысұлының рухына*

Адам аз ба?!
Арудың ай қабағын дірілдеткен
Басымыздан осы сәт
Бүгін де, бұрын да өткен...
Ақ маралы арманның желдей ессе,
Аңшының сұр жебесі қырын кеткен.
Сүйінген, сүйген ерні самаланың,
Өпкен жел табиғаттың бала жанын.
Шуласа орман ойы замананың,
Тау болып күңіренеді бабаларым.
О, менің Күнді сүйген бабаларым,
Жабатын қызыл пеште табаларын.
Жусан иісі бұрқырап жатқан жерге
Елестейді елжіреп қарағанын.
Тұлпар ізің жасырып арманда өттің,
«Шағыл» таста айқасып, азап шектің
Жапырақтай тиеліп, жүк орнына
«Халық жауы» атанып, елден кеттің.
Бала-шаға, үй-ішін зар еңіреттің.
Бел будың Отан үшін жан пидаға,
Тер төктің қоғам үшін қарқындаған.
Шалғынның шалғы кескен сырылымен,
Жігерің жай отындай жаркылдаған.
Қор болды қанша сөзің айтылмаған?!
Қорлық өтіп кетсе де, үндемедің,
Зорлық етіп жетсе де, үндемедің.
Тауқыметін тірліктің сүйреледің,
Болмыстың нарлығынан күйремедің.
Таңбалытаста қалды бір дерегің,
Жалқы сәтім жалт етті бірге менің.
Тілсіз таудың төсінен жылап аққан,
Былдыр бұлақ секілді сыр беремін...

Өлеңдер

АБЫЛАЙДЫҢ ЕКІ ТҮСІ

(аңыздың ізімен)

Үш жүздің басын қосқан хан Абылай
Арпалысып тұратын заманы ұдай.
Қабанбай қалың жауды жапырғанда
Кектеніп қан қататын садағына-ай.

Абылай елдің даңқын өсіретін,
Бірліктің тастап кеткен өсиетін.
Көмекей әулиемен кеңескенде
Қиын түйін күрмеуі шешілетін.

Абылай бір күн түс көрді
Түсінде ғажап іс көрді
Алдынан қашқан жолбарыс
Ғайып болып үлгерді.

Аюға кетті айналып,
Абылай тұрды сұрланып.
Қуып берді соңынан
Ғажайыпқа таң қалып...

Ұзамай жетті аюға,
Ұмтылды соғып алуға.
Түлкіге кетті айналып,
Хан қалды тағы дағдарып.

Түлкі де болса қуады,
Хан Абылай шыдады.
Қуып жете бергенде,
Қоян болып тынады.

Қоян белден асады,
Аяғын топ-топ басады
Енді ұстай бергенде
Бақа-шаян боп қашады.

Кенет Абылай оянды,
Тұрып сонда толғанды.
Бұл бір ғажап түс екен,
Шешуін таппай ойланды.

Көзімен таңды атырды,
Жырауға жұмбақ лактырды.
Түсті жорып жаманға
Бұқар боран соқтырды:

Апыр-ай, қайран елім-ай,
Арыстан туған тегің-ай.
Бақа-шаянға айналып,
Қадіріңнің кемуі-ай!..
Абылай, қайран, ерім-ай
Түсінді айттың сеніп-ай,
Қазағың кетер ұсақтап,
Көзінің жасын төгіп-ай...

«Ел болар – алысымен елдескені,
Жер болар жақынымен белдескені...»,
Қызыл тіл айтып салды шокқа қарып,
Шындықтың шамырқанып наркескені

...Бір күні жолбарыстай кетеді аунап,
Тап болып қалың дерті-ауыр салмақ
Абылай Алаш жайын ойлап жатып,
Тыныс тауып кетіпті бір сәт жайлап.

Түс пе екен, қиял ма екен бір ғажайып,
Солғындап зерде оты – ол да азайып,
Абылай соңғы түсін көріп жатты
Алда қандай заман тұр алмағайып...

Тұлпар мініп ту байлап,
Маң далада ерлер жүр.

Айды орақ қып аналар
Жұлдыз егіп терлеп жүр.

Бір кезде олар зорайып,
Шың басына төрлепті
Жұлдыздары молайып,
Аспан жаққа өрлепті.

Кітап оқып біреуі,
Шарайнаға қарайды.
Басылып айғай-сүрені
Күзетіп Алтын Сарайды.

Жаңғырығып күллі әлем
Сәуледен күміс қақтаған.
Көш соңында салт атты
Көкжиектен аттаған...

Бұл не деген керемет-
Сарыарқа сұңқар баптаған,
Жүр екен өзі ойнақтап,
Тұлпарға мініп ақ табан!..

Абылай солай түс көрді.
Түсінде керім іс көрді.
Арманы биік біздерге
Тәуелсіздік келерін
Жанымен сезіп, хош көрді.

ТҮНГІ ЖЫР

Жұлдыздар кестеге ауады,
Түн ару – аспанның зергері.
Құс жолы зымырап барады,
Адаммен ісі жоқ жердегі.

Ақ боз ат кісінеп күн асты,
Ақ таңға айналар әр күні.
Дөңгелеп гүлдер де қыр асты,
Нұрымен қуантқан жарлыны.

Ақ нөсер – ақ күміс таяғы –
Кіндігі кесілген даланың.
Мәңгілік сұрақты қайталап баяғы
Аллаға алақан жаямын ...

Ақиқат – ұзақшыл, аяндап,
Шексізден ... жол тартар ғаламға.
Бәріне, бәріне, бәріне алаңдап,
Ақылым шығады алаңға ...

Сан мың жыл жамылған ай бозын,
Қара түн қамалған көк бөрі.
Өлеңмен күбірлеп жерде өзім,
Жақыным жылайды көктегі ...

БІР ЛЕБІЗІ – БІР КІТАП

Абай сөзі –
Адам ойының алыптығы
Абай өзі –
Алланың жерде туған жарықтығы.
Абай тілі –
Қазақтың құдіреті талассыз
Абай тірі –
Жыр нөсерде толассыз.

Даналықтан дән еккенде уыстап,
Надан, пасық жоғалады жылыстап ...
«Адамзаттың бәрін сүйген жүрекпен»
Азат сана таққа отырар ту ұстап.

Абай тілі аударылмай әлемге,
Тіл бітпейді саңырауға, кереңге.
Ап-аз ғана халық қой, – деп қазақты
Көп қорқытып, батырмайды тереңге...

Абай шыққан дара шыңда қай ақын
Сөз айтыпты қара тасты жаратын.?!
Пайғамбардай патша өлеңмен жабырқап,
Омырау бояп, ыстық жасы таматын.

«Сылдырап бір тас бұлақтай келісім»,
Шабытты шақ берген шырын жемісін.
Қуатты ойдың бұрқыраған лебінен,
Ұлы ақынның естіледі демі шын.

Бір лебізде – бір кітаптың жүгі ауыр,
Адамзатқа ақын берген – бір ауыл.
Тас түнекте шындық отын шалқытып,
Әулиедей тауып айтқан қырағым.

Абай сөзі –
Жыр сәулесі – алтыным.
Абай тілі –
Ана тілім, ар тілім.
Абай көкке аспандатқан рухыңды,
Енді қайтып төмендетпе, жарқыным.

ӨТКЕН КҮННІҢ ӨКІНІШІ

Бір күн өтті – бір жыл өтіп кеткендей,
Сыңар аққу жалғыз жүзіп өткендей.
Бір күн өтті қиға шауып қылышын
Күлтөбеге босқа шыққан бектердей.

Бір күн өлді өксіп-өксіп текке өлмей,
Шамырқанбай және ешкімге кектенбей
Бір күн өтті, өшіп бара жатса да.
Жаңа күнге жалғастырар өткелдей.

Бір күн өтті нар қалаға нәр тамбай,
Өлең жазбай, өмірлік сөз айта алмай.
Тіршілігім тырс етпеді тамшыдай
Бір күн өтті маған карап жаутаңдай...

ЖЕР ТҮБІНДЕ ҚҰБА ТАЛ

Жер түбінде құба тал...
Құлпыра түскен белін бар,
Құбыла соққан желің бар,
Желмен жеткен шерің бар.
Есімді алдың демейін,
Сырынды бағып көрейін,
Елес бердің сен неге?!

Жер түбінде құба тал...
Айдалада ... алдың жар,
Жапырақ жайып күрен сал
Шақырмақшы болдыңдар...
Есімді алдың демейін,
Мұңынды тыңдап көрейін.
Қобызым, ұшқан кермеге?!

Жер түбінде құба тал,
Еменнен құйған тегің бар,
Сақтаған сырың сары бал,
Алыстан жеткен үнің зар.
Өзімнің де таңым бар...
Есімді алдың демейін,
Домбырам, саған не дейін?
Аян бердің сен неге?!

* * *

Бақыттың жапырақтарында
Қайғы-мұң көлеңкелейді.
Өткен күн өмірге айналып,
Сағыныш сәл еркелейді.

Қара бұлт қабағын жазып,
Үзілер соңғы тамшылар.
Қуаныш көз жасын іріккен
Шындағы бақыт сол шығар?!

ОРЫНДЫҚ

Кем ақылға кезігіп,
«Кемел» ақыл тыңдадым,
Сезінбеді ол санада
Жан сілкінер нұр барын...
Сатып алған қымбатқа
Құны төмен құл орын
Зор тұтуға өз-өзін
Қаруы еді бұл оның.
Терең білім теңізін
Түйсіне алмай үріккен.
Орашолақ басшының
Орындығы биіктеу.
Бақыр басы қылтиып,
Бакыраш сөзін тыңдатып.
Орындықтың түбіне

бара жатты шым батып...
Кішірейіп жоғалды
Май секілді табада
Орындықтар « ой кешкен»
Аузы қисық замана.

ЖҮРЕКСІЗ ЖЫРЛАР

Жүрексіз жыр – сананың сандырағы,
Жүрексіз жыр адасып қаңғырады.
Түнереді түндердің ай қабағы
Музаның бұлбұл үні қарлығады.

Жүрексіз жыр-ақынның жай құмары,
Күмәнды онда қуаныш, қайғы бары.
Тұяғынан от шашып заулар көкке
Даланың күн көтерген арғымағы.

Жүрек іздеп жалынды, жанды дене,
Шабыт құсы қанатын жайды деме
Бір суық мұз секілді маржан өлең
Еске салар бозарған Айды неге?!

Мида туған салқын ой пәлсапасы
Бәдіз өрнек қуалап бал тататын.
Жүрегі жоқ жырлардан сақта , құдай,
Жолаушыны жол соғып шаршататын.

* * *

Қара түнде жалғыз қалған ай – жаным
Жылуы жоқ жұлдыздардан не күтсін.
Зымыран жылдар шетке қаққан арманым
Желкеніңді бостан- босқа керіпсін.

Керуен көшкен жұрты қалған өмірдің
Жаңғырығы жанды ауыртып гүр бүгін.
Күнгеіне қона алмай тұр көңілдің
Тау басында тұман кешкен тірлігім.

Дүние – кермек, тозған ескі шүберек,
Сәуле бойлап, жан қашады аулаққа.
Жылы-жылы сөздер айтып керемет
Тырысамыз біз бақытты болмаққа.

Мен жарыққа ғашық едім әуелден
Лай көшеді тереземді айғыздап.
Жалын шығып жалғыз ауыз өлеңмен
Бір төңкеріс жасап жатыр жалғыздық.

* * *

Жер – Адам,
Аспан – Құдай
 әуел бастан,
Алла көктің пейілін кең жаратқан.
Аспан шексіз, адамның ойы шексіз,
Қорқыт ата секілді түптен тартқан...
Жаңбыр төгіп,
Аспанның жылағаны,
Кең дүниені кезеді шуақ әні,
Жер күрсініп... сапарға аттанады,
Аспан жаққа ашылған қақпалары
Жер аяндап... айналар кіндігінен
Құдіретті бір күштің бірлігімен.
Жапырағы боялған күн көрінер
Махабаттан өртенген гүлдерінен.
Аспан асты, жер үсті жалындаған
Құштарлықты жеткізді сарын маған.

* * *

Жарасар маған патшайы қылық,
Өтірік айтып өзеуремедім.
Кінәсыз таңым атса бір күліп,
Ол саған қарап елеңдегенім.

Дүние түгел жамылып қара,
Туса да жынның ғарасат күні.
Әділет үшін қамығып сана,
Шақырды мені парасат жыры.

Жиреніп жылмаң құлқыны зордан,
 Аждаһа пейіл – зауалды сезем.
 Жақсы мен жаман қылқынып алған
 Мәңгілік айқас алаңын кезем.

Азсынып, алып, арсыз беттеніп,
 Өзегі кеткеннің өксігі – менмін.
 Ақындар сынды зілсіз кектеніп,
 Ақты да кара өтті күндерім.

Алдады мені алдымда тұрып,
 Жай ойнатқандай еңселі бала.
 Ауасын осқан ардың да тұнық
 Сөзінің суық семсері ғана.

Ақылдан қашқан бәдені бозан
 Азған қайраттың қалтырап қолы.
 Жалғыз қалса да түбінде озар
 Парасатымның жарқырап көгі.

Мен де бір келген өмірге шырақ,
 Өртеді титтей намыстың жоғы
 Бір сәуле берер көңілге қуат-
 Биіктеп кеткен ғарыштың бойы.

ШАБЫТ

Кемелге келіп парасат нуы
 Ағарды шомып Айдың нұрына.
 Толқындар тулап, жосылып өзен,
 Айналды жырдың тамшыларына.

Жұмақтың өзі жұмды да көзін,
 Бас иді айбоз акерке түнге.
 Жоктады жүрек шабытты кезін
 Ғашықтық күймен келе алмай тілге...

ҒАЙЫП ӨЛЕН

Жанарымда жабағы бұлт жүзеді
Нұр тамшысы ауырлап.
Найзағайдың өртенеді өзегі
Жыр туады жалындап.

Найза тілдің жалын шашып таңдайы
Түн түнегін тіледі.
Ғайып өлең – Құс жолының «Айдайы»
Жұлдыздарын тізеді.

Ғайып өлең отқа балқып сүйегі,
Сөздің өңі кіреді.
Жеті қабат жер астында жүрегім
Нені сезді?!
Өзі ғана біледі.

ШЫҒЫС ЖЫРЫ

Орманы, көлі шалқыған,
Қорғасын, кені балқыған
Бағзыдан байтақ өлкемнің
Әлемге кеткен даңқы бар.

Шымырлап аққан қайнарым,
Алтынтау – Алтай- айбарым.
Аспанға жеткен төбесі
Таулардан соққан қорғаным.

Мұзтауым – жердің кіндігі,
Түркінің текті тірлігі.
Алтайда баба сақтардың
Патшасы жатыр, біл мұны

Тәуелсіз, еркін елім бар,
Ұлтымда ұлы сенім бар.

Шығыста кірген шырайы
Аласармайтын төрім бар.

Ғашықтар төккен жыр кандай,
Аңыздар шеру құрғандай.
Намысын елдің әлі күн
Қабанбай қорғап тұрғандай

Батырлар найза сілтеген,
Ақындар айтқан жыр терең.
Қалың бір ойға шомғандай
Билерден қалған Күлтөбем.

Сайраған Семей даласы,
Сандуғаш сөзден дауасы.
Абайға келіп бас ұрған
Қазақтың ақыл-санасы.

Зайсаным-жердің жанары,
Еркелеп Ертіс ағады.
Үлбіге қарап майысқан-
Үлбірек гүлдің сабағы.

Ойнақтап кербез маралы,
Құлпырған Қазына аралы.
Жүрегін жұрттың жаулаған
Катонның жұмақ жамалы.

Даналар туған өлкемде,
Шаттықтың күйін шертем де.
Азаттық туың желбіреп,
Өркенде, Шығыс, өркенде.

* * *

Шарасына шабыт толған көздерім
Өзгереді қамын ойлап өзгенің.
Аясында ай шалқыған арманым
Құрбан болар тірлігіме көз-көрім.

Шабыт маған жарасады, серігім,
Сері сөздің самалы ескен керімім,
Әзер қайтар базарынан бал ойдың
Уызынан сүт ұйыған көңілім.

Сонда маған естіледі ән бөлек,
Билеп кетер толқын дүние дөңгелеп.
Табиғаттың тылсым күшін жетелеп,
Періштелер қонақтайды жерге кеп...

Маңмаңгерім, салып күлік аяңға,
Кетбұғадан жеткен күйдей баяула.
Қағаз, қалам және уақыт табайын
Шабыт құсы, ұшып кетпей, аялда.

Паром – Алыпсал
Бір күліп өлген сәуленің
Дәурені бітіп шықты Айға.
Жағаға жайған өрмегін
Толқындар өксік жұтпай ма?

Теңізді сүген күн беті
Төңкерді аспан әлемін.
Көліктер, жүктер тербетіп,
Сылдырап кеткен әдемім.

Аулақта –майдың түтіні,
Ақ бауыр шабақ шырқырап,
Балдырлар балғын бітімі
Көл түбінде шұрқырап...

Осында ...сол бір қайғының
Естілер еміс сарыны.
Жоғалтқан ана ай-күнін –
Қолынан құлап сәбиі.

Тәуба деп тартар түн ішін,
Қайтпады қанша жолаушын.
Жағының ашпай кірісін
Қобызын ойнар жадау шын.

Қақ жарған тауды кең ізгім,
Бесігің тербеп тұр мені.
Шағала - шулы теңіздің
Шашылып ұшқан гүлдері.

Алып сал кеме зауладың,
Суықтан белің сырқырап,
Зарығып жеткен Аржағым –
Жусанның иісі бұрқырап...

* * *

Осы жұрт өзін-өзі жиі алдайды,
Ғажаптың бәрі алда деп қиялдайды
Жөргекке түскен дене кебін киіп,
Кеткенше тәтті түсін қия алмайды.

Көзіңе карап тұрып күлімдейді,
Ұялғансып тұрғаны білінбейді.
Көрініп әулиесі ар-ұяттын
Жорғалап, сылдыраса сүрінбейді.

Сырты ғана масканың жылтырайды,
Құр сөздің тіл үйіріп құрты-майы.
Жалқаулық иектеген жалын атпай,
Жастықтың құрғыр белі сырқырайды.

Көшіріп бір-бірінен тақылдайды.
Наданға қор боп кеткен ақыл-қайғы
Өзін-өзі мақтаған – өліммен тең,
Өлермен жаһаннамға жақындайды.

СУРЕТШІ ДОСЫМ ҒАЛЫМБЕККЕ

Алтын өмір арқауы сөгіледі,
Бұйырмаған ырысын төгіледі
Ақтық демің қалғанша аһ ұрғызар
Не деген суымайтын көңіл еді.

Асығып қол бұлғайды өмір елі,
Айрылып қалған жандар егіледі.
Жолбарыс жан ышқынып жарға соғар
Соңғы толқын... қалмайды шегінері.

Таусылып тірлігіңнің бес күн дәмі,
Пейіш жақтан ендігі естілді әні.
Қара жерге қимайды , Қала, сені
Төбесіне көтерер достың бәрі.

Шыңғыстай гүл теруші ек бөктеріннен,
Өмірдің бірге аттанып өткелінен.
Желтоқсанда қош айтып кете бардың,
Жолықпай келер жылдың көктемімен.

Қарапайым күлетін ізгі жаның
Тас бетінде қалдырдың күздің әнін...
Өзіңді іздеп бақиға кеттің бе екен
Шындықтың тарқата алмай жүз бұрауын?!

Құйын соғып үзілер сағағымыз,
Туғаннан асқар шыңмен жаралымыз.
Жетпей қалған жетімек өнерінді
Маңдайына басса екен заманымыз.

ТАҒДЫРҒА ТОҚТАУ

Асқар шыңның басынан ай құлады,
Алла атымен алақан жайды бәрі
Ата-ананың боздаған ботасы өліп,
Ертістің суын бұрса да
Өше ме қайғылары?!

Ал қара көк аспаннан
Жұлдыз ақты,
Жақсы көру керек пе
Ұлды қатты?!
Сүйіндірген сүйкімді құлыншағың
Таң алдында
Шолпандай туды-батты.

Тура келген Ажалға шара бар ма,
Өмір ауыр жүк артар қара нарға.
Бекем боп қайғы жасын құрғатыңыз,
Ғұмыр тілеп артында балаларға.

Алтайдың арқа сүйер азаматы,
Азаматпен асқақтар қазақ аты
Қайғы-дертті бөлісер жұртыңыз бар,
Өзекті өртемесін азап оты.

Алғаны жақсылардың алғыс деме,
Өтеуі адамдықтың қарғыс деме,
Қазақтың ғылымына шырақ жаққан
Шоқанынан айрылған Шыңғыс төре!

Мен Сізге бір сәтін де сұрамаймын
Тағдырын көзінен атқан құралайдың
Дабысы адамзатқа жетер деген
Әбіші кетті емес пе ұлы Абайдың!

Бір шынар тау басына өнген шығар,
Қызығын аз ғұмырдың көрген шығар.
Қадірін жақсылардың көрсетуге
Ұлыңыз жалын атып келген шығар.

Мен сізге тоқтау айттым жете ме деп,
Қайғыңыз қардай еріп кете ме деп
Ажалдың аза тұтқан теңізінен
Алтын басын тік ұстап өте ме деп.

* * *

Табиғаттан ала алмаған сыйым бар,
Табиғаттан бөле алмаған мұным бар.
Жасырынды әжіміне таулардың
Мені алып қала алмаған құйындар.

Көп кадалып қараймын да таңғалам,
Тылсымына табиғаттың арбаған
Аман-есен толықсиды тербеле,
Ай астында, аясында бар ғалам.

Есімді алып жұбатады кіл мені,
Жаралғаным, құшағыңа кіргенім,
Су көтерген бала белім майысып,
Ақ жауынмен бір жылаған күндерім.

Бұқтырманың ботагөзді айдыны,
Толқынымен бөлісетін қайғыны.
Ебіл-дебіл тоғайлардың панасы,
Алып таудың ата текті айбыны.

Шыршалардың күн келбетті кірпігі,
Үміт жарған балқарағай бүртігі,
Қарағайға өрт қойғандай лаулаған
Қоңыраубас қызыл гүлдің түр-түрі...

«Шағыл» дейтін маңғаз басты тау-мүсін,
Жолбарыс тон жамылғандай қарлы шың,
Бала жүрек, бота белді құшақтап,
Сүт ішкендей елжірейді таңға ішін...

«Әулие тас» құлап түскен аспаннан,
Заманақыр күннен белгі тас жауған.
Алып күштің адуынды ісінен
Қаймана елдің қара көңілі жасқанған.

Мұзбұлағы, Мұзды тауы, Мұзбелі,
Сұлутөрі – сұлулықтың ізгі елі.
Жұпар иіс, жұмақ лебіз өлкемде
Сайрап жатыр мейірімнің іздері...

* * *

Қылықты қазан қашанғы көзді суарсын,
Қалықтап көктен қараша бір күн туарсын.
Еңкейіп аққан Ертісті мұзға катырып,
Алып ағысты қапасқа қамап тығарсын.

Бүлкілдеп сонда мұз асты судың ғұмыры,
Құмығып өшер, басылып күздің шуылы.
Жоғалып дария қадірін солай бігізер
Қолда бар алтын сынығы...

Жылына бір рет көміліп қайта туатын,
Мыңжылдық өзен – мәңгілік қазына қуатым.
Көктемде тулап, толқыны жарға соғатын
Өмір екен ғой өзеннің нағыз шын аты.

ЕГІЗДЕР

Көңіліңнің аспанында көгілдір
Керуен бұлттар көшетұғын өмір бұл.

Бак қонғандай жарқырап бір маңдайым,
Бозша торғай ұялаған таңдайым.

Саз ерткенде сылдырап бір келісім,
Қар сезімім алақанда ерісін.

Бетондарда бұрқыратып қыр гүлін,
Бас бермейді домбыралы күмбірің.

Жарға соққан толқындардың дабылы,
Жолы шексіз жұлдыздардың жарығы.

Жарық күнге жанығандай жан отын
Судыраттым аққу жырдың қанатын.

АЙ ПАТШАЛЫҒЫ

(толғау)

I. Ай-аспанда, Алтай- төрде

Ай мұңды, әрі жалғыз...
Нәресте елдің бөлінбеген серігі,
Қонып қайтар көшпенді түн көрігі
Алтай таудан аунап туған кербез Ай-
Алып таудың аңдап басқан елігі.

Қара басқан аспан тұрды керіле,
Қарамастан батырыңа, бегіңе
Шалқып шыққан көк төріне бекзат Ай
Ақ уызын жерге сауған пері ме?!

Табиғатпен егіз елдің мұңдасы,
Сақтар, ғұндер, түркілердің сырласы.
Сұлық жатқан сұлу Айдың көркімен
Сан мың жылдар сәулеленген шың басы.

Ажарынан Ай көрінген Аймандай,
Күз-жартасты біреу тізіп қойғандай,
Суық түнде сақылдаған көк мұздан
Жойқын күштің өзі де естен танғандай.

Үскірік жел уілдеген Бөрібас,
Қалай ғана қарша бетті қарымас.
Тіл жетпейтін сұлулыққа сүйініп,
Ай бетінде дөңгеленген тары жас.

Кінәратсыз падишасы тамұқтың,
Ағыл-тегіл қайнар көзі жарықтың.
Түркілердің ақ боз атын заулатып,
Еркесіне айналғаны халықтың.

Тұңғиықтың түнде аршылған ақ жүзі,
Ақбас тауда- ақ боранның қарлы ізі,
Алтай жақтан аппақ жұлдыз шашылып,
Көсіледі көк түркінің Жалғызы...

II. Мұзтау

Мәңгілік мұз басқан биіктен
Аруана басын адамзатқа бұрады.
Мұзтау – шапшыған асау күлікпен
Асқақ рухтардың тұрағы.
Мұзтау – жамылған ақ шәйі,
Табиғат – Ананың жұмбағы.
Жарқ етіп шырайы қас-қағым,
Жарасар сыр шашпай тұрғаны.

Арман-ай, жасырар қайғы ізін,
Аялар Ай сіңген ақықты...

Жалқы сәт аршылған ақ жүзін
Көрген жан –деуші еді –бақытты.

Жолаушы жол шегіп шаршаумен
Асқардан асқарға беттейтін,
Мұзтаудың күн бетін аңсаумен
Көк үміт көңілде көктейтін.

Мұзтауда бәрі де киелі,
Жаратқан Тәңірім алып қып.
Айқасып көк мұздың білегі,
Ақ бұлтқа оранған жарықтық.

Көк сүңгі аспанға атылған,
Жолбарыс тұяғы шеменнің.
Қияда қорқыныш шақырған
Қадірі биік пен тереңнің.

Көшкіде ... күңіреніп құлаған
Сұрапыл күштердін даусы бар.
Тәңірден сабырлық сұраған
Қайсарлық негізі- тау шығар?!

Алып тау бояған Ай нұры,
Ақ қарлы әділет Қияны.
Аяз би арқалап ар жүгін
Осында патшалық құрады.

Саф таза ауа да осында,
Баурында бұлақтың мөлдірі.
Сап-салқын, шынайы асылға –
Жұмаққа балайды ел мұны.

Мың жылдық қуаты, қорғаны-
Жаужүрек, ер көңіл сақтардың.
Ғұндардың тас білек тарланы,
Куәсі толағай шақтардың.

Мұзтаудың сорғалап қыраны,
Айналып-толғанар Ай-жаны.
Шығыста қасқайып тұр әлі
Түркінің ата жұрт-айбары.

III. Сақ аруы

Сақ аруы!
Сұлу өлке сұлуы,
Ата жұрттың сыр ашпайтын
күпиясы, тұнығы,
Жер асты жадындасың,
Жып-жылы қанымдасың,
Күн сүйген мұздақтардың бабындасың,
Барқыт бел, жұмақ жаздың табындасың,
Керімсал, кербез ауа-сарындасың,
Сақтардың жерастылық тағындасың.
Жүрегі мұздап кеткен патшайымым,
Күмәнды сені жоқтап сағынбасым.
Мәңгілік суық өлке!
Арамдық тайғақтаған,
Шыңдарға шаншылып қап
Ай батпаған,
Аяздай әділдігің, туралығың,
Кемеңгер, көсем сөзің жұмбақ маған.
Мұз жамылып, қар жастап томпаяды
Мың жылдық меңіреу қырлар тіл қатпаған.
Сақ аруы!
Түркінің төрін қорғап,
жай жатпаған.
Шашы сары, көзі көк алмас бабан
Жаралғандай жұмақта жан баспаған.
Тәңір таудың етегін жырға бөлеп,
Боз жуасын терейін арнап саған!
Қозықадай сүйкімдім, жас кеткенім,
Сенің бекзат жолында бас кеткенім,
Сүт иісі аңқыған боз ала таң,
Ақ уыздан жасалған бір алақан
Көкке көсем жаныңды ап кеткенім...

* * *

Оқыста атып алған құралайын,
 Қиылған қыршынынан бұла қайың.
 Сақ аруы жиырмада опат болған,
 Себебін, кәрі тарих, сұрамайын.
 Кіндіктес көшкен жұртпен, сірә, жайым,
 Мен қалай тебіренбей тұра алайын,
 Қара киіз жастанған қас сұлуды
 Түркілердің түбі деп жұбанайын.

IV. Патшалар жазығы***

Күңіренбе бекер, қорым тас,
 Патшасын қазып алдырған.
 Өткенін қуған елім жас
 Тарихын таста қалдырған.

Мәдени мұра сақтаған -
 Пазырық-жұрттың қазығы.
 Көсемі тұлпар баптаған
 Әйгілі Берел жазығы.

Үйірлі жылқы көмгені,
 Алтыннан моншақ өргені.
 Жер қойнына тапсырып,
 Кетер деп көкке сенгені.

Патшалар бейіті бапталған,
 Сыр үзіп сұңғыла шақтардан.
 Таулары биік Шығыста
 Аспанға бәрі аттанған...

Берелдің жасыл шөбімен.
 Балауса, балғын көгімен,
 Азуын білеп Айға алыс,
 Опат болғандай жолбарыс.

*** Әйгілі Берел қорымынан табылған көшпенділер көсемдерінің құрметіне бұл жер қазір осылай аталады

Арқардан мүйіз қондырған,
Алтыннан әбзел салдырған.
Кезекпен мінер көлігі,
Жылқы да болса серігі.

Мың ішінде тайпалған,
Он үш жирен жайқалған.
Құбылып баурын жазғандай,
Аққу мойнын созғандай.

Жылқы ішінде пырағы,
Ерттеулі даяр тұр әлі...
...Шетінен сұңқар керікті
Сапарға соңғы беріпті...

Мәйекке балап уызды,
Сусыны еткен қымызды.
Астына жастап жантайған
Топырақ түсті киізді.

Ақбұлқак – мөлдір бастауы,
Алтайы шыңның асқағы.
Ханымын алып қасына
Қалғып кеткендей қас-қағым.

Қарағай табыт-астауы,
Самырсын-кеуде басқаны.
Қиялдың шексіз екенін
Құс айдар самұрық**** растады...

Тәж киген бұғы мүйізді,
Мұратпен өлген бір ізгі.
Танимын тарғыл тастардан
Бабалар салған бір ізді.

**** грифон

Тереңге көміп шерлерін,
Ар-Айдың баққан қабағын.
Сүйеніш қылған, ерлерім,
Сүмбіле таудың табанын.

Жаралған сенен нық сенер,
Нұр сауған елім Айдан көп,
Қорғаным болмай шықса егер,
Қорымда нем бар тарлан көк?!

Бозарып төнген аспаны,
Көрінде боздап қағаны.
Түркінің көне дастаны-
Берелдің Алтын Адамы.

Қорымды ғана аштым ба?!
Ұшырып алсақ қасірет –
Жеті қат жердің астында
Дамылдап жатыр қасиет...

Ашылмаған сыры әлі, оқылмаған құраны
«Патшалардың жазығын» Ай күзетіп тұр әлі...
Өлке үшін жан қиып Берелде өлген батырдың
Ата жұртқа бас иіп, көкте жанған шырағы.

АЛТЫН АЙДАР АЙБАРЫМ

Еркіндіктің қос қанаты самғаған,
Шексіздікте мәңгілікке талмаған.
Байрағымда Күн көтерген қыран құс
Қияға ұшар құдіретінен танбаған.

Келеді ұшып, көкті тіліп өз басы,
Қара бұлттай бұршақтамай көз жасы
Отау үйден ойып алған зеңгір көк-
Туға айналған бір халықтың қазынасы.

Көп аңсаған көк Туымыз жүр алда,
Тебіреніп шырқалған Әнұранға.
Көк аспанды желбіретті Күнімен
Қазақ Елі балап өзін қыранға.

Дүние кезіп екі жаққа үнілген,
Қос тұлпарға қара қайта тірілген.
Көшпендінің кісінеген киесін
Елтаңбадан көріп көңіл сүйінген.

Шанырағы бүтін елдің бейнесі-
Дөңгеленген дархан дала көрмесі.
Арқар мүйіз, ақ бидаймен өрілген
Алтын шапак табылмаған теңдесі.

Алтын айдар тұлпар канат жайғаны,
Қарағайға қарсы біткен айбары.
Көк Туымды көмкереді тылсыммен
Бабалардың ою тізген ойлары.

Алтын күнге мадақ айтқан ел мығым,
Шалқып жатыр жасыра алмай кеңдігін.
Әнұраны, Елтаңбасы, Байрағы
Әйгілейді ерлігі мен өрлігін.

БАР ШЫНЫМ

Бақытты да сияқты,
Бақытсыз да сияқты
Арманымның көгінен
Жұлдыздарым жиі ақты.

Жарылқайтын сияқты,
Жабырқайтын сияқты
Аспан етіп жасадым
Мен көгілдір шуакты.

Қыздырады сенімім,
Тірлігімнің көрігін.
Ен жайлауға енгендей,
Елжіреді көңлім.

Жете алмады өмірім,
Жеткізбеді пері мұң.
Тауға шығып жоғалды
Таудан қашқан елігім...

Аспан менің тірегім
Ар тілеуін тіледім.
Қарлығашы ем халқымның
Бірге соқты жүрегім.

Тасты жарған шынармын,
Мен бақытты шығармын.
Шындық деген жарықтық
Жүзін көрдім Құдайдың.

КӨЗ ЖАСЫ

Жүрегімнің түбінен
үзіліп түскен, моншағым,
Қалай сыйып тұрды екен бір өзіңе сонша мұң?
Жүрегімнің түбінен
Толқып шыққан бір ағын,
Сенің маған қоятын қашан бітер сұрағың?

Ай шыңымның басынан
Күліп өткен, бір сәуле,
Біле білсең жырымның болашағы бір сенде...
Көз жасымен ағарып тазарады жан-кеуде –
Жазиралы белдердің қасиеті бар менде.

* * *

Аспанға кетті жыр-көшкін,
Сарылып жерде мен тостым.
Қайырылмаса қарысып,
Есімді алса елдестім.
Керуені күздің кикүлап,
Жаңбырын іштім жыр тыңдап.
Қарақат көздер мөлдіреп,
Құралай тұяқ сыртылдап.
Жазира белдер – арманым,
Жуасын тере барғаным
Өзеннің естіп зарларын,
Қосылып әнге салғаным.
Жазығым – жаза алмадым.

* * *

«БІЗДІҢ ЖАҚТА ҚЫС ҰЗАҚ...»

Оралхан Бөкей
Сақал-шашың ағарып,
Ауыл жаққа кетіп ең,
Бұқтырманың бетімен,
Қарасудың шетімен,
Қыстың көзі қыраулы
Өңменімнен өтіп ең,
Күн суытса неге зар?
Ақ өркешті қара нар,
Жатыр сұлап Алтайда
Жалама жартас жалтарма,
Көкірек сызып айқайла,
Акселеу атты үскірік
Ойындағысы болған жер,
Алай да түлей ақ боран
Жібіген әзер тоңнан жер.
Арса-арса боз ағаш,
Қадау-қадау қара ағаш
Күркіреп көктем келмесе, –
Аңырап адыра қалған жер.

ШЫН АДАМДАР МЕН ШЫНЫ АДАМДАР

Сыңғырлап тұрып сынып тұрады,
Өзіне ғана бұрып тұрады,
Самарқан тасы балқыса да еріп,
Жүрегінде қара құлып тұрады.

Шытынап, шертіп, жарқырап көзге,
Салқыны сізді салардай тезге.
Мейірі терең көлдерді көксеп,
Алмастырасың алтынды жезге...

Теңіздей терең тұнып тұрады,
Болмысын тектің шын ұқтырады,
Шынайы сөздің шырынын сезіп,
Жұмақтағы ішің жылып тұрады.

Қазанат ердің күйікті жаны,
Қоламта көмген үміт шырағы.
Жадырап жаздың қылықты бағы,
Шын адамдардың жүрегін жарып,
Кішкене бір күн күліп тұрады.

* * *

Нағыз акын Мағжан құсап өледі,
Әбжыланға сатылмайды өлеңі.
Жар басында жалғыз шындық сенері,
Соның ғана...
Күннен туған әлемі.

Нағыз акын қайғы азабын шегеді,
Уілдеген ел уайымын сезеді.
Бұлаң қакқан қыр қуының тезегі...
Еңкеймеген ер көңілдің безері.

БОСАҒА

Көлшіктен көл жасаған,
Болсыншы деп бас аман.
Ернеулігі еменнен
Айналайын, босағам.

Тостағанын тосатын,
Бәйгеге жүйрік қосатын
Қасиет тұтып дос атын,
Кие кеп құдаласатын.
Айналайын, босағам.

Қайғыдан құлай жаздаған,
Қайрылып үміт маздаған.
Маңдайы қарыс, пейілі кең.
Есіктен төрге озбаған,
Тілеуі жақсым тозбаған,
Айналайын, босағам.

Сұғын қадап қас арам,
Тас атса да тасадан
Еңбегі – сор, асы – адал,
Барына тәуба жасаған.
Айналайын, босағам!

* * *

Жылан емеспін мен,
Шаға алмаймын, өлемін,
Сұрап үлгермеспін
Алланың да көмегін.
Суылдап, сусып,
Ақырын уын жайғанда,
Тітіреп денем,
Аяғын соның... көремін.
Жапырақ жанымды
Уыттың жолына төгемін...

* * *

Біз деген не?
 Абай көлеңкесіндегі құртпыз...
 Бірде көл, бірде жұтпыз.
 Жарқ етіп даналық нұры түссе,
 Еріп кетер шықпыз.
 Абай айтты дейміз,
 Тыңдаймыз.
 Ар ойламай,
 Пайда ойлаймыз –
 Қыңбаймыз.
 «Өлімнен ұят күшті!» –
 Ойпырм-ай!
 Тырдаймыз...
 Өмір сахнасында
 Өзін-өзі мақтап өлген
 Құлдаймыз.

ӨКІНБЕН

Тілдіріп тасқа табанын,
 Тұнығын кешкен Қабаның,
 Төңкеріп көкке жанарын,
 Қиялдың баққан қабағын
 Сандап тау, саңлақ даланың
 Маралы болсам, өкінбен.

Бұқтырма соққан жағаның
 Пәнидің шерткен баянын.
 Бір толқын өткен бабаның,
 Ақпейіл абзал ағаның,
 Ақ сүтін берген ананың
 Адалы болсам, өкінбен.

Дауылы соқса дананың,
 Самалы ессе сананың,

Дәруі мың бір жараның –
Титімдей сәуле ғанамын.

Дауында ақ пен қараның
Елестей есік қағамын,
Жылқы ішінде аламын,
Дауылпаз еткен дарағын, –
Адамы болсам, өкінбен.

Жортуыл текті зар-әнім,
Жоқтайтын түркі қағанын,
Жемсаулы әкім-қараның
Жеп жатқан тірі қоғамын
Бітеймін деп тамағын,
Жыртамын деп балағын, –
Жаралы болсам, өкінбен.

МАЗМҰНЫ

Алғысөз. Әлібек Қаңтарбаев	3
Рух даусы	5
Қар мен қарғалар	6
Уақытша өлу	6
Қиялға қонған шындық. (Баллада)	10
Аспаннан нұр жауған күн	12
Туған жерге тағзым	13
Адам іздеу	14
Өкініш	15
Адасу	16
Кімнің жұрнағы?	17
Отанға	18
Бақытым – ертен	19
Бұлттан шыққан шұбар тіл	21
Шындық қайда?	21
Қызыма	22
Беташар	24
Сүйініш	30
Мына бір түп ағаштың қызаруы-ай	31
Дарабоз. (Батыр Баянды еске алу)	33
Ғажайып күз	34
Бүтіндік	34
Бұлттар, бұлттар...	36
Терезелер	37
Ай	38
Ойлар, ойлар	41
Кемістік	41
Нұрлы дүние	42
Қайран сол жылдар	43
Тамшылар	44
Жаңбырлы жаз	46
Тосын сезім	47
Алтайдан кейін...	48
Есімде бәрі есімде	50
Балалық шак	51
Мұн	51
Туған жерді сағыну	52
Күз	53
Жасыл бояу	53

Теңіз	54
Түн	55
Тау	55
Күз сәні	56
Күзгі кеш	57
Туған жер	57
Бұқтырма	58
Өмір деген – ертегі	60
Тәтті өмір	61
«Туған жердің топырағы бұйырсын». <i>(Халық тілеуі)</i>	62
Сен жылап тұрдың... ..	63
Қайран уақыт	64
Қайран ана	65
Жан әке	65
Кейуана	67
Өмірді сүй	68
Күй	69
Ақан қайғы	69
Деме сен	70
Мағжан Жұмабаевқа	72
Далаға арнау	73
Адасқак өмір... ..	73
Қазақтың қара шалы	74
Жастық шак	76
Ғұмырдың тепе-теңдігі	77
Тағдырдан жеңілесің	78
Өмір	79
Оралхан ағаға ақ өлең	80
Музаның қазақша аты	81
Сен мені алдама	82
Хирургтің соңғы операциясы	85
Қос мүйізді жүрек	86
Айна	87
Төрт мезгілдің әуені	88
Бозторғай өмір	89
Қара қар	90
Жалған-ай	92
Жүрек күлгенде	93
Махаббаттың жалғыз әні	93
Сезімде серік бар ма?	93
Қыздың әні	95

Қара түндей қаптаған қара қайғы	96
Келісім	99
Бір ән	101
Досқа хат	102
Есірік жел соғып тұрды	103
Қаралы сұлу	104
Түн желі	104
Тастағы қыз суреті	106
Уақыт	107
Мен – жермін	110
Үйлесім	111
Мен аспанмын!	112
Кездеспеші менімен	114
Арысым	115
Қылыш	115
Өскемен – көп ұлттың қаласы	116
Есениннен	118
Есениннен	119
Домбыраға жабыскан қара бала	119
Мұстафа Өзтүрік	120
✓ Ес – аға	121
✓ Қазақ едім әндеткен	123
Біз	125
Мен неге жазбадым	126
Алтай	127
Біреудің кісісі өлсе... ..	128
Досым менің	129
Жер сатылды дегенше	131
✓ Желтоқсан жыры	133
✓ Ләззат Асанованың монологы	134
Өтеді күндер... ..	135
Жаксылар жанын берер	136
Тіл тағдыры	136
Намыс туралы толғаныс	137
Өткенді аңсау	138
Сұлулық	140
Кезбенің әні	142
О, дүние!	142
Қособа	143
Заман толқыны. (Толғау)	144
Абайға немесе өткен ғасырмен сырласу	146

Қазақтан шыққан аз ұлдың суреттеріне қарап тұрып туған ой	148
Өзінді жоғалтпа сен!	149
Бар ғой небір «мықтылар»	150
Құрбандық	151
Тәуелсіздік	152
Тіл қайда?	152
Үш жүз	153
Сезімнің сәулелері	153
Домбыра	156
Таңмен оянған өлең	156
Қысқы түн	158
Ақтан аға	159
Мен кіммін?	160
Ауыл мен ақын	163
Қиял	164
Өскемен техникалық лицейінің әнұраны	166
Еркіндік	167
Ауғандардың көз жасы	167
Тас пен гүл	168
Байлық	168
Әйел ақын	170
Мұң. (<i>Экспромт</i>)	171
Бауыржан Момышұлының қазасына	172
Жүректің ерлігі. (<i>Баллада</i>)	172
Туған күн	174
Наурыз	175
Біздің ауыл	176
Айналайын	178
Шыңғыстай мектебі	179
Арманға жеткізер жол үстінде	180
Елес	181
Туған жер әуендері	181
Жақсылар	182
Ақын	183
Бұлт	183
Поэзия падишасы	184
Ағаштар	185
Ғашықтық	186
Сөз	186
Экология	189

Табиғатым	191
Айсберг	193
Жігіт сыры	193
Шабанбай	195
Тілсіз шешен	196
Біз соғысты көрген жоқпыз	197
Көктемде	198
Ерте көктемде	200
Мектеп жыры	201
Болмыс	203
Күй	203
Арыстар	204
Қиял	206
Алматы	207
Тіл – толғау	208
Тілім десем...	209
Қағаздан жасалған қазақтар...	210
Күнге мадақ	211
Патша көңіл	213
Қайран уақыт	214
Автобуста	214
Сезім	215
Қоштасу	215
Гауһарға	217
Сүйгеннің қайда дауасы?	217
Достық	218
Жазған деген бір бақыт	218
Адам сыры	219
Сен...	219
Биіктік	220
Табиғатым – егізім	221
Жан	222
Тоқыма құмыра. (<i>Баллада – мысал</i>)	224
Шынар. (<i>Толғау</i>)	226
Әкеме	230
Құбылнама	231
Шәкәрім	232
Алтын балдақты бұлбұл. (<i>Мысал</i>)	233
Арда тілім	234
Менің кейіпкерім	235
Жазушының суреті	236

Ақша бұлт	237
Шексіз үйлесім	237
Ұлт тағдыры	238
Көңіл күйі	241
Толқында туған тұлға	242
Табиғатым – тағдырым	243
Аңсау	247
Жалған күлкі	247
Толарсақтан саз кешіп... <i>(Толғау)</i>	248
Қазақ елі	252
Рүстем	253
ізгілікке тағзым. <i>(Поэма)</i>	254
Бабалар рухымен қауышу немесе қайта оралған	
қас-қағым сәт	269
Абылайдың екі түсі. <i>(Аңыздың ізімен)</i>	270
Түнгі жыр	273
Бір лебізі – бір кітап	273
Өткен күннің өкініші	275
Жер түбінде құба тал	275
Орындық	276
Жүрексіз жырлар	277
Шабыт	279
Ғайып өлең	280
Шығыс жыры	280
Суретші досым Ғалымбекке	284
Тағдырға тоқтау	285
Егіздер	288
Ай патшалығы. <i>(Толғау)</i>	288
Алтын айдар айбарым	294
Бар шыным	295
Көз жасы	296
«Біздің жақта қыс ұзақ...»	297
Шын адамдар мен шыны адамдар	298
Босаға	299
Өкінбен	300